
Vergaderjaar 2022–2023

36 200 J

**Vaststelling van de begrotingsstaat van het Deltafonds
voor het jaar 2023**

Nr. 2

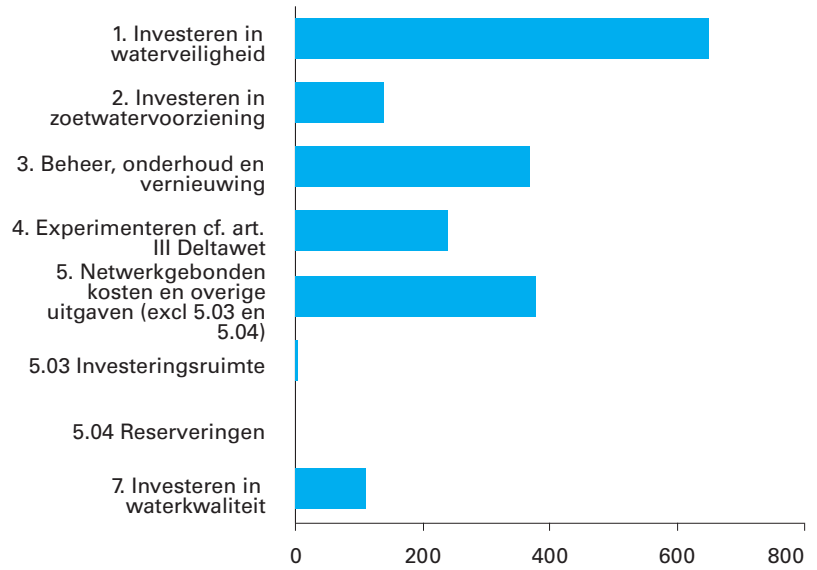
MEMORIE VAN TOELICHTING

INHOUDSOPGAVE

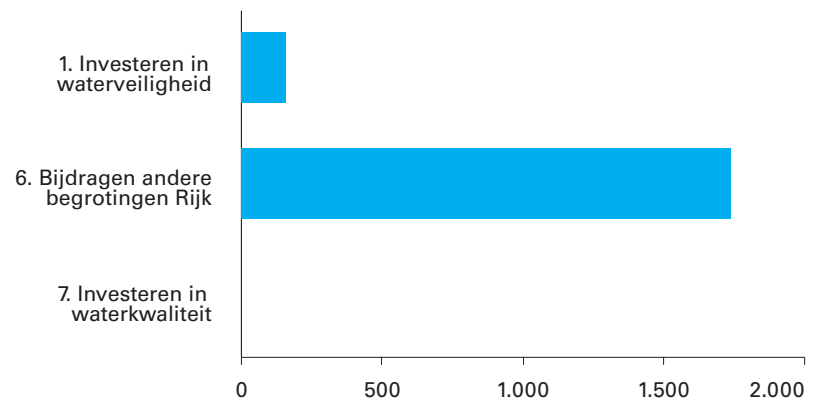
Geraamde uitgaven en ontvangsten	3
A. Artikelsgewijze toelichting bij het begrotingswetsvoorstel	5
B. Artikelsgewijze toelichting bij de begrotingsartikelen	6
1. Leeswijzer	6
2. Deltafondsagenda	8
3. Productartikelen	12
3.1 Artikel 1 Investeren in waterveiligheid	12
3.2 Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorzieningen	24
3.3 Artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing	29
3.4 Artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet	38
3.5 Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	40
3.6 Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk	44
3.7 Artikel 7 Investeren in waterkwaliteit	45
4. Bijlagen	51
Bijlage 1: Voeding van het Deltafonds en begrotingsstaat per artikelonderdeel	51
Bijlage 2: Verdiepingshoofdstuk	54
Bijlage 3: Overzicht Hoogwaterbeschermingsprogramma	76
Bijlage 4: Instandhouding	79
Bijlage 5: Lijst van afkortingen	93

GERAAMDE UITGAVEN EN ONTVANGSTEN

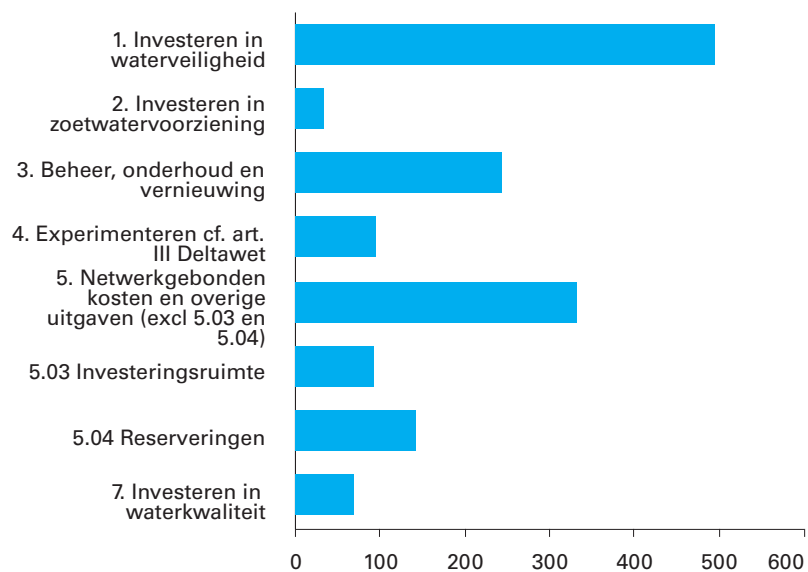
Figuur 1 Geraamde uitgaven verdeeld over beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen (bedragen x € 1 miljoen). Totaal € 1.908 miljoen

Figuur 2 Geraamde ontvangsten verdeeld over beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen (bedragen x € 1 miljoen). Totaal € 1.908 miljoen

Figuur 3 Onderstaand zijn de gemiddelde jaarlijkse uitgaven per productartikel in de periode 2022–2036 gepresenteerd (bedragen x € 1 miljoen). Totaal gemiddeld € 1.512 miljoen

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGROTINGSWETSVOORSTEL

Wetsartikel 1

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 2.3, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld.

Het wetsvoorstel strekt ertoe om de onderhavige begrotingsstaat voor het aangegeven jaar vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor dat jaar. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en de ontvangsten vastgesteld. De in de begrotingsstaat opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zogenoemde begrotingstoelichting).

De Minister van Infrastructuur en Waterstaat

M.G.J. Harbers

B. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ DE BEGROTINGSARTIKELLEN

1. Leeswijzer

Structuur

De opzet en de structuur van de begroting voor het Deltafonds zijn gebaseerd op de rijksbegrotingsvoorschriften van het Ministerie van Financiën. De begrotingstoelichting kent een opbouw waarbij afhankelijk van de informatievraag- en behoefte verder kan worden ingezoomd.

- Allereerst is de begroting(wet)staat voor het Deltafonds voor het jaar 2023 opgenomen. Deze dient ter autorisatie van de budgetten die op artikelniveau in de verplichtingen-, uitgaven- en ontvangstenramingen worden voorgesteld.
- In de Deltafondslagenda is vervolgens inzichtelijk gemaakt welke projecten in 2023 worden opgeleverd en bij welke projecten de uitvoering in 2023 begint.
- Het laatste onderdeel van de agenda, «Begroting op hoofdlijnen», verstrekt inzicht in de belangrijkste budgettaire voorstellen die leiden tot wijziging van de begroting. Hiermee kan snel een indruk worden verkregen van de inhoud van dit wetsvoorstel.
- In de artikelgewijze toelichting bij dit wetsvoorstel zijn de Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) tabellen met de realisatieprojecten alsmede de verkenningen en planuitwerkingprogramma's opgenomen waarin de begrotingsmutaties op projectniveau zichtbaar zijn gemaakt. Deze MIRT tabellen zijn in ieder geval voorzien van toelichtingen indien sprake is: - van een wijziging (anders dan door de verwerking van prijsbijstelling) in het taakstellend projectbudget groter dan 10% of meer dan € 10 miljoen; - van een wijziging groter dan 1 jaar in de oplevering van het project. De stand «vorig» betreft de stand in de eerste supplettoire begroting 2022. Meer gedetailleerde informatie over de projecten die zich thans in de fase van verkenning, planuitwerking en realisatie bevinden, kunt u vinden in de individuele projectbladen van het MIRT Overzicht 2023. Voor de projecten in de MIRT tabellen is waar mogelijk een digitale verwijzing opgenomen naar het projectblad van dat project in het MIRT Overzicht.
- In de verdiepingsbijlage is door middel van een meerjarige mutatietafel op artikelonderdeelniveau de aansluiting gemaakt tussen de vorige stand van de begroting en de nu voorgestelde stand. Dit voor de volledige looptijd van het fonds.
- De overige bijlagen geven voor enkele specifieke onderwerpen inhoudelijk meer toelichting of betreffen overzichtsconstructies.

Mede naar aanleiding van overleg met de Tweede Kamer zijn in aanvulling op de rijksbegrotingsvoorschriften de onderstaande punten in deze begroting verwerkt:

- Naar aanleiding van de motie van de leden Van Helvert en Van Veldhoven (Kamerstukken II 2015–2016 [34 475 XII, nr. 12](#)) worden bij alle begrotingsartikelen op het Mobiliteitsfonds en Deltafonds groter dan € 1 miljard de begrotingsmutaties boven de € 5 miljoen toegelicht. Dit heeft als praktische uitwerking dat bij de artikelen tussen de € 200 miljoen en € 1 miljard de ondergrens voor technische mutaties ook neerwaarts is bijgesteld. Voor beleidsmatige mutaties was er bij de artikelen van deze omvang reeds sprake van een ondergrens van € 5 miljoen. De norm voor het toelichten van de begrotingsmutaties op het niveau van artikelonderdeel is hiermee als volgt:

Omvang begrotingsartikel (stand ontwerpbegroting) in € miljoen	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € miljoen)	Technische mutaties (ondergrens in € miljoen)
< 50	1	2
=> 50 en < 200	2	4
=> 200 < 1000	5	10
=> 1000	10	20

Groeiparagraaf

Conform de Rijksbegrotingsvoorschriften (RBV) 2022 zijn de volgende wijzigingen ten opzichte van de begroting van vorig jaar doorgevoerd:

- **Geschatte budgetflexibiliteit:** De geschatte budgetflexibiliteit wordt vanaf deze begroting verfijnder gepresenteerd waardoor het inzicht in de budgetflexibiliteit wordt vergroot.

2. Deltafondsagenda

Werken aan waterveiligheid, zoetwatervoorziening en waterkwaliteit vraagt continu inspanningen en investeringen. Deze worden verantwoord in het Deltafonds. Het aantal mensen en de waarde van het te beschermen goed veranderen onder invloed van economische en demografische ontwikkelingen. Ook water en bodem veranderen in de loop van de tijd; de zeespiegel stijgt en de bodem daalt. Door de klimaatverandering wordt het warmer en zullen rivierafvoeren en regenval grotere extremen vertonen.

Het Deltaprogramma is het nationale programma waarin Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen samenwerken om Nederland veilig en aantrekkelijk te houden en goed te blijven voorzien van zoetwater. Zo kan onze economie blijven profiteren van de gunstige ligging in de delta.

Het Deltaprogramma heeft als doel ons land nu en in de toekomst te beschermen tegen hoogwater en de zoetwatervoorziening op orde te houden.

Mijlpalen en resultaten 2023

Hieronder wordt ingegaan op de mijlpalen in het lopende programma. Hiermee wordt inzichtelijk gemaakt welke projecten in 2023 worden opgeleverd en bij welke projecten de uitvoering in 2023 start.

Beheer, onderhoud en vervanging

In 2023 gaat lenW onder meer de volgende activiteiten in het kader van exploitatie, onderhoud en vernieuwing uitvoeren.

Tabel 1 Beheer, onderhoud en vervanging

Hoofdwatersystemen	- Zandsuppleties basiskustlijn - Stuwten Maas (planfase en groot onderhoud) - Sifons en Duikers ZN (planfase) - Gemaal IJmuiden (planfase) - Objecten IJsselmeergebied (planfase) - Gemaal Heumen (planfase) - Bediening Maasobjecten (MB2) (planfase)
--------------------	--

Voor een nadere toelichting op de stand van zaken van beheer, onderhoud en vervanging wordt verwezen naar bijlage 4 Instandhouding van deze begroting.

Aanleg

In 2023 wordt voortvarend gewerkt aan het verbeteren van de waterveiligheid, onder andere door het uitvoeren van het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma, het Hoogwaterbeschermingsprogramma en Maaswerken. Hieronder volgen de mijlpalen die lenW bij deze programma's in 2023 wil behalen:

Tabel 2 Aanleg

Programma	Mijlpaal	Project
HWBP	Start realisatie	Krachtige IJsseldijken Krimpenerwaard (KJK) Culemborgse Veer-Beatrix Sluis (CUB) Wijk bij Duurstede Amerongen (WAM) Den Oever - Den Helder DODH, incl. tussen- en aansluitstukken

Programma	Mijlpaal	Project
		Katwoude
		Ravenstein Lith
		Neder-Betuwe
		Industrierrein Grutbroek
		Sint Annaland
		Zuidermeerdijk-MSNF
		IJmeerdijk - Almere poort
		Koppelstuk Durgerdam
		Standhazense Dijk
		Dijkkruising Oeffelt
	Oplevering	Noordelijke Randmeerdijk (incl WDOD)
		Apeldoorns Kanaal
		SVK Hollandse IJsselkering (schuif)
		Dijkkruising Oeffelt
Maaswerken		Voor de Maaswerken worden in 2023 geen nieuwe projecten opgestart of bestaande projecten afgerond.

Voor een nadere toelichting over de stand van zaken voor de lopende programma's wordt verwezen naar de toelichting op de productartikelen, de voortgangsrapportages aan de Tweede Kamer, het Deltaprogramma 2023 en het MIRT Overzicht 2023. Het Deltaprogramma is te vinden op de website PM.

Begroting op hoofdlijnen

Verlenging looptijd investeringsfondsen tot en met 2036

Bij de begroting 2023 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2036. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2035 stand begroting 2022 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken. Met de verlenging tot en met 2036 komt in totaal – inclusief structurele ontvangsten – een ruimte van circa € 1,5 miljard beschikbaar op het Deltafonds. Deze ruimte wordt bij voorrang ingezet voor het dekken van de doorlopende verplichtingen, zoals de uitgaven die zijn benodigd voor de instandhouding van het huidige areaal. Hiervoor is in 2036 circa € 1,2 miljard benodigd. De ruimte die in 2036 resteert na aftrek van de doorlopende verplichtingen bedraagt circa € 0,3 miljard en wordt toegevoegd aan de investeringsruimte.

Tabel 3 Belangrijkste beleidsmatige uitgavenmutaties t.o.v. vorig jaar (bedragen x € 1.000)

	art.	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028-2035	2036
Stand ontwerpbegroting 2022		1.328.425	1.711.929	1.484.586	1.356.558	1.373.952	1.448.587	10.471.805	
Mutaties 1e suppletoire begroting 2022		198.893	94.902	239.092	402.052	102.999	41.652	- 200.218	
Stand 1e suppletoire begroting 2022		1.527.318	1.806.831	1.723.678	1.758.610	1.476.951	1.490.239	10.271.587	

Belangrijkste mutaties

Kaderrelevante mutaties Deltafonds

1. Extrapolatie 2036	Div								1.469.825
2. Loon- en prijsbijstelling 2022	Div	63.453	77.367	63.998	55.797	58.484	62.884	554.872	69.359
3. Desalderingen	Div	9.219	8.080	7.410	6.945	7.462	8.262	71.123	11.330
4. Overboekingen andere begrotingen	Div	1.144	2.223	1.845	1.999	2.505	2.600	10.400	0
5. Kasschuif	Div	10.327	13.003	- 573	- 5.477	- 13.532	844	- 9.783	5.191

	art.	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028-2035	2036
6. Kasschuif tlv generale beeld	Div	- 20.000	944	61.872	- 52.541	- 27.775	15.000	22.500	
<i>Mutaties binnen kaders Deltafonds</i>									
7. CA Instandhouding	3.02		33.444	149.872	135.459				
	5.04		- 33.444	- 149.872	- 135.459				
Stand ontwerpbegroting 2023		1.591.461	1.908.448	1.858.230	1.765.333	1.504.095	1.579.829	10.920.699	1.555.705

Toelichting

1. Bij de begroting 2023 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2036. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2035 stand begroting 2022 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.
2. Loon- en prijsbijstelling 2022: Jaarlijks wordt besloten of de overheidsuitgaven van de Rijksbegroting gecorrigeerd worden voor loon- en prijsontwikkelingen. Dit betreft de toegekende loonbijstelling en prijsbijstelling tranche 2022 die vanuit Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Deltafonds.
3. Desalderingen: Deze mutatie betreft een aanpassing van de ontvangsten. De aanpassing betreft met name een actualisatie van de bijdragen derden die gerelateerd zijn aan het hoogwaterbeschermingsprogramma.
4. Overboekingen van en naar andere ministeries: de omvangrijkste betreft een overboeking vanuit de generale middelen ter financiering van het programma Werken aan uitvoering.
5. Om binnen het Deltafonds tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettaire neutrale kasschuiven over de diverse jaren noodzakelijk. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 Ontwikkeling waterveiligheid worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.
6. Met deze kasschuif ten laste van het generale beeld, worden de Coalitieakkoord middelen (CA) voor instandhouding in overeenstemming met de uitvoering gebracht.
7. In de eerste supplettoire begroting 2022 zijn de in het Coalitieakkoord extra beschikbaar gestelde middelen voor exploitatie, onderhoud en vernieuwing van de Rijksinfrastructuur aan het Deltafonds toegevoegd aan artikel 5.04 Reserveringen. Met deze mutatie worden voor de korte termijn (periode tot en met 2025) de middelen ingezet om de programmering (artikel 3.02) op te hogen.

Overprogrammering

Het kabinet Rutte IV heeft een nieuw investeringsplafond geïntroduceerd voor investeringsmiddelen. O.a. het Deltafonds en het Mobiliteitsfonds vallen onder dit plafond. Beheersing van het totaalbedrag en het behalen van concrete resultaten staat hierin centraal. De kasuitputting per jaar is minder relevant. Onder het investeringsplafond kan eenvoudig budget naar achteren in de tijd worden geschoven als er vertragingen optreden in de programmering/uitvoering, om budget en programmering weer in balans te brengen. Doordat vertragingen eenvoudig verwerkt kunnen worden, wordt de kans op niet-bestede middelen in enig jaar kleiner. Komend jaar wordt verder uitgewerkt hoe het investeringsplafond optimaal benut kan worden.

De programmering van projecten wordt doorlopend geactualiseerd op basis van de laatst beschikbare informatie. De kasramingen van de projecten in de begroting worden hier op de reguliere begrotingsmomenten op aangepast.

Onderuitputting ontstaat als in enig jaar alsnog (kas)vertraging in de programmering optreedt. Het instrument overprogrammering wordt ingezet om te voorkomen dat dergelijke vertragingen direct tot onderuitputting leiden en de beschikbare budgetten voor het investeringsprogramma zo veel mogelijk tot besteding komen in de jaren waarin deze beschikbaar zijn gesteld. Hiermee wordt geanticipeerd op een voorspelbare mate van vertraging, die zich altijd voordoet. Overprogrammering houdt in dat de programmering in de eerste jaren hoger is dan het beschikbaar budget. Over de planperiode zijn beiden in evenwicht. Ook zal de komende tijd – zoals het IBO Publieke investeringen aanbeveelt – worden onderzocht hoe het gebruik van de instrumenten overprogrammering en het nieuwe investeringsplafond in de praktijk nog meer bij dragen aan realistische planningen, effectief doelbereik en transparante en heldere communicatie aan het parlement.

Overprogrammering kan alleen worden ingezet voor beheersing van reguliere ramingsonzekerheden. Onzekerheden van exogene aard, bijv. juridische ontwikkelingen of krapte op de arbeidsmarkt, kunnen hiermee niet (volledig) opgevangen worden. De hoogte van de overprogrammering wisselt van jaar op jaar binnen een bepaalde marge en hangt af van bijv. het risicobeeld van de onderliggende programmering. Over de maximale hoogte hebben lenW en FIN afspraken.

Over de begrotingsperiode tot en met 2027 is per saldo sprake van een overprogrammering van circa € 559 miljoen op het DF. De totale overprogrammering over beide fondsen is circa € 3,9 miljard.

Tabel 4 Totale overprogrammering fondsen (bedragen x € 1.000)								
Fonds	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2021-2026	2027-2035
Mobiliteitsfonds	- 379	- 630	- 739	- 555	- 584	- 479	- 3.366	3.366
Deltafonds	- 46	- 46	- 46	- 178	- 148	- 95	- 559	559
Totale overprogrammering	- 425	- 676	- 785	- 733	- 732	- 574	- 3.925	3.925

3. Productartikelen

3.1 Artikel 1 Investeren in waterveiligheid

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Het Rijk investeert in waterveiligheid om te voldoen aan de wettelijke normen van de primaire waterkeringen in beheer bij de waterschappen en het Rijk en om een bijdrage te leveren aan het beheer van de Rijkswateren. Het artikel waterveiligheid is gerelateerd aan beleidsartikel 11 (Integraal Waterbeleid) op de Begroting hoofdstuk XII.

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Tabel 5 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 1 Investeren in waterveiligheid (bedragen x € 1.000)							
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Verplichtingen	765.964	886.122	1.430.969	602.582	876.655	389.457	316.820
Uitgaven	428.861	567.828	653.117	724.981	607.702	572.507	422.188
1.01 Grote projecten waterveiligheid	38.164	103.634	122.013	89.081	1.478	75.804	22.162
1.01.01 Programma HWBP-2 Waterschapsprojecten	12.644	70.147	112.355	84.450	0	64.165	21.032
1.01.02 Programma HWBP-2 Rijksprojecten	991	1.661	1.104	1.104	903		0
1.01.03 Ruimte voor de rivier	3.417	5.460	7.068	0	190	2.798	
1.01.04 Maaswerken	21.112	26.366	1.486	3.527	385	8.841	1.130
1.02 Ontwikkeling waterveiligheid	381.902	444.348	510.860	620.750	592.768	485.568	390.289
1.02.01 Planning waterveiligheid	46.018	52.581	51.448	43.714	69.209	25.646	9.761
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	559	2.724	1.863	910	572	460	460
1.02.02 Aanleg waterveiligheid	335.884	391.766	459.412	577.036	523.559	459.922	380.528
1.03 Studiekosten	8.795	19.847	20.244	15.150	13.456	11.135	9.737
1.03.01 Studie en onderzoekskosten	8.795	19.847	20.244	15.150	13.456	11.135	9.737
Ontvangsten	174.597	190.052	164.608	150.945	141.478	152.036	168.307
1.09 Ontvangsten investeren in waterveiligheid	174.597	190.052	164.608	150.945	141.478	152.036	168.307
1.09.01 Ontvangsten waterschappen HWBP-2	309	10.504					
1.09.02 Overige ontvangsten HWBP-2	0			0			
1.09.03 Ontvangsten waterschappen HWBP	169.964	175.385	164.608	150.945	141.478	152.026	168.307
1.09.04 Overige ontvangsten HWBP	100	0				10	
1.09.05 Overige aanleg ontvangsten	4.224	4.163		0			

Geschatte budgetflexibiliteit

Tabel 6 Geschatte budgetflexibiliteit	
	2023
Juridisch verplicht	89%
Bestuurlijk gebonden	11%
Beleidsmatig gereserveerd	
Nog niet ingevuld/vrij te besteden	

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten tot en met 2036 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage (bijlage 2) bij de begroting op hetzelfde detailniveau tot en met 2036 toegelicht.

Tabel 7 Artikel 1 Investeren in waterveiligheid (bedragen x € 1.000)

		2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	
1	Investeren in waterveiligheid	Uitgaven	567.828	653.117	724.981	607.702	572.507	422.188	570.908	514.183
1.01	Grote projecten waterveiligheid		103.634	122.013	89.081	1.478	75.804	22.162	84.883	
1.02	Ontwikkeling waterveiligheid		444.348	510.860	620.750	592.768	485.568	390.289	478.454	506.612
1.03	Studiekosten		19.846	20.244	15.150	13.456	11.135	9.737	7.571	7.571
1	Investeren in waterveiligheid	Ontvangsten	190.052	164.608	150.945	141.478	152.036	168.307	168.276	168.116
1.09	Ontvangsten investeren in waterveiligheid		190.052	164.608	150.945	141.478	152.036	168.307	168.276	168.116

		2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2022-2036	
1	Investeren in waterveiligheid	Uitgaven	442.576	384.538	296.094	576.314	353.649	310.144	426.367	7.423.096
1.01	Grote projecten waterveiligheid									499.055
1.02	Ontwikkeling waterveiligheid		435.005	376.967	288.523	568.727	346.318	302.813	419.036	6.767.038
1.03	Studiekosten		7.571	7.571	7.571	7.587	7.331	7.331	7.331	157.003
1	Investeren in waterveiligheid	Ontvangsten	171.334	192.470	193.964	176.950	202.499	175.273	180.365	2.596.673
1.09	Ontvangsten investeren in waterveiligheid		171.334	192.470	193.964	176.950	202.499	175.273	180.365	2.596.673

C. Toelichting

1.01 Grote projecten waterveiligheid

Motivering

Deze projecten, waaraan de Tweede Kamer de status van Groot Project heeft toegekend, dragen bij aan de waterveiligheid in Nederland. Voor meer achtergrondinformatie over programmering in 2023 (en verder) wordt verwezen naar het MIRT Overzicht 2023, de betreffende voortgangsrapportages en het Deltaprogramma 2023.

Producten

Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2)

Onder dit programma vallen de verbetermaatregelen die zijn voortgekomen uit de periodieke toetsing volgens de Waterwet. Uit de resultaten van de eerste (2001) en tweede (2006) toetsing op veiligheid van de primaire waterkeringen bleek dat een deel van deze keringen niet voldeed aan de wettelijke norm ([Kamerstukken II, 2007–2008, 27 625 en 18 106, nr. 103](#)).

Vanuit het HWBP-2 worden subsidies verstrekt aan de waterschappen voor de uitvoering van de vereiste verbetermaatregelen en worden de maatregelen aan de rijkskeringen betaald. Het HWBP-2 is onderdeel van het Deltaprogramma met behoud van eigen besturing, organisatie en financiering. Met het afsluiten van het Bestuursakkoord Water (2011) dragen de waterschappen bij aan de financiering van het HWBP-2 en het HWBP. In bijlage 3 is een nadere toelichting op de financieringsafspraken ten aanzien van de Hoogwaterbeschermingsprogramma's (HWBP-2 en HWBP) opgenomen.

Conform de Regeling Grote Projecten ontvangt de Tweede Kamer ieder half jaar een Voortgangsrapportage: vóór 1 april 2023 Voortgangsrapportage 23 en vóór 1 oktober 2023 Voortgangsrapportage 24.

Meetbare gegevens

Het HWBP-2 bestaat uit 87 versterkingsprojecten, inclusief de Zwakke Schakels. Per 31 december 2022 voldoen 86 projecten aan de vigerende veiligheidsnorm. Er is nog één project in uitvoering. Dit is het project Markermeerdijken.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

Het projectbudget van de Waterschapsprojecten van het HWBP-2 is met € 29 miljoen toegenomen als gevolg van de prijsbijstelling 2022.

Tabel 8 Projectoverzicht Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma; realisatie (bedragen x € 1 miljoen)

	Projectbudget			Kasbudget							Oplevering	
	huidig	vorig	t/m 2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	later	huidig 2027	vorig 2027
Projecten Nationaal												
HWBP-2 Rijksprojecten	170	170	166	1	1	1	1					
HWBP-2 Waterschapsprojecten	2.580	2.551	2.174	70	112	84		64	21	55		
Overige projectkosten (programmabureau)	48	47	36	0	1	1				10		
afrondingen				1	- 1					- 1		
Programma	2.798	2.768	2.376	72	113	86	1	64	21	64		
Budget (DF 1.01.02)				72	113	86	1	64	21	64		

Producten

Ruimte voor de Rivier

Op 22 januari 2019 heeft de Tweede Kamer de Groot Project Status van Ruimte voor de Rivier beëindigd. Het laatste project dat bijdraagt aan de doelstelling van de Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier is het project Reevesluis. Over dit project wordt gerapporteerd via het MIRT-overzicht.

Het projectbudget van Ruimte voor de Rivier is met € 1 miljoen toegenomen als gevolg van de prijsbijstelling 2022.

Tabel 9 Projectoverzicht Ruimte voor de rivier; realisatie (bedragen x € 1 miljoen)

	huidig	vorig	t/m 2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	later	huidig 2019	vorig 2019
Project RvdR												
Projecten Nationaal												
Ruimte voor de Rivier	2.250	2.249	2.234	5	7			3				
Programma Realisatie	2.249	2.249	2.234	5	7	0	0	3	0	0		
Budget (DF 1.01.03)				5	7	0	0	3	0	0		

Maaswerken

Maaswerken is voortgekomen uit het Deltaplan Grote Rivieren dat na de twee hoogwaters in de Rijn en de Maas in december 1993 en januari 1995 tot stand kwam. Belangrijkste doelstelling is het verbeteren van de bescherming van inwoners van Limburg en Noord-Brabant tegen hoogwater van de Maas.

Op 22 januari 2019 heeft de Tweede Kamer de Groot Project Status van Zandmaas en Grensmaas beëindigd. De rapportage over de voortgang en afronding van het programma vindt plaats als onderdeel van het MIRT-overzicht (overstromingskans kleiner dan 1/250e per jaar). Het prioritaire deel van dit werk is in 2020 afgerond.

Meetbare gegevens

Tabel 10 Indicatoren Maaswerken

Indicator	Grensmaas	Zandmaas
Hoogwaterbeschermingsprogramma	100% gerealiseerd in 2017	100% gerealiseerd in 2016
Natuurontwikkeling Grind	93% van de 1.208 ha gerealiseerd ten minste 35 miljoen ton	100% van de 427 ha gerealiseerd.

Grensmaas en Zandmaas, natuurontwikkeling

De deelprogramma's Grensmaas en Zandmaas (fase I) dragen primair bij aan de hoogwaterveiligheidsdoelstelling. Daarnaast wordt met deze projecten natuur gerealiseerd die ten goede komt aan het Natuurnetwerk Nederland (NNN).

De natuuropgave binnen de Zandmaas is gerealiseerd. De feitelijke oplevering en overdracht is afhankelijk van de voortgang van de delfstofwinning. Decharge is in voorbereiding.

De totale oppervlakte natuurontwikkeling in de Grensmaas is 1.208 ha. Het Ministerie van LNV neemt hiervan thans 728 ha voor haar rekening ([Kamerstukken II, 2014–2015, 18 106, nr. 230](#)). De Minister van IenW heeft in maart 2019 aan de Tweede Kamer laten weten dat eind 2018 1.125 ha van de natuurdoelstelling Grensmaas gerealiseerd is ([Kamerstukken II, 2018-2019, 18 106, nr. 247](#)).

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

Grensmaas: Zoals gemeld aan de Tweede Kamer ([Kamerstukken II, 2018-2019, 18 106, nr. 247](#)) is toestemming verleend om drie jaar langer grind te winnen. Hiermee wordt de mijlpaal verlengd met drie jaar tot 2027.

Het projectbudget van de projecten Grensmaas en Zandmaas is respectievelijk met € 2 miljoen en € 1 miljoen toegenomen als gevolg van de prijsbijstelling 2022.

Tabel 11 Projectoverzicht Maaswerken; realisatie (bedragen x € 1 miljoen)

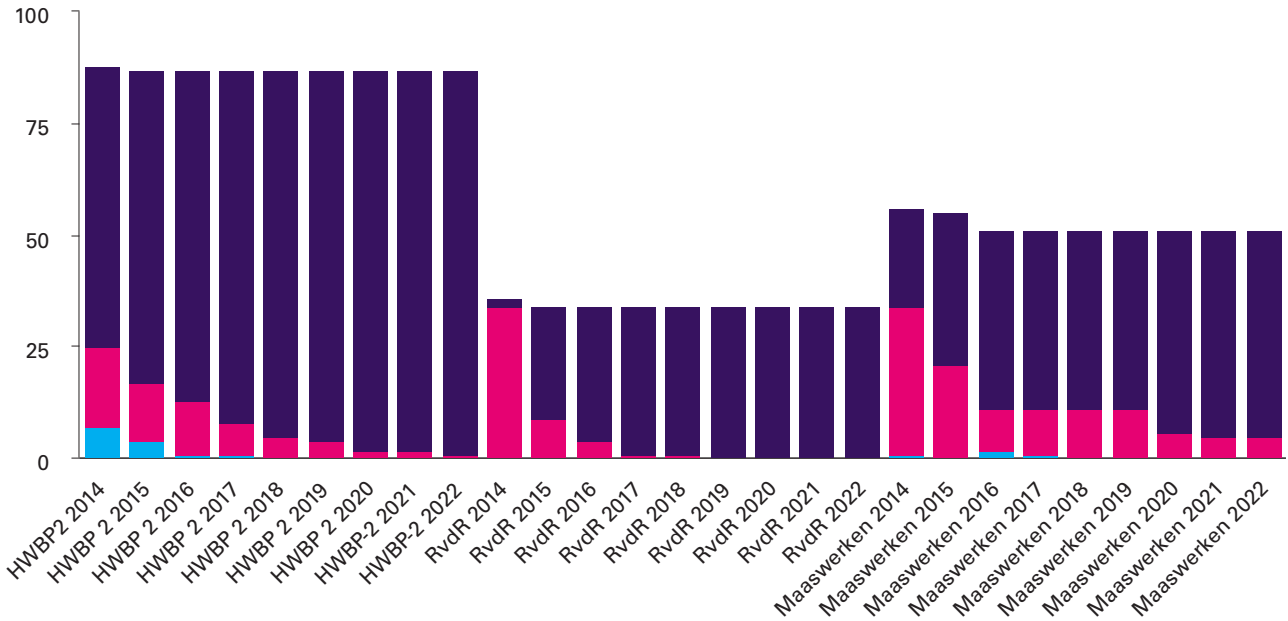
	Projectbudget			Kasbudget						Oplevering		
	huidig	vorig	t/m 2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027 later	huidig	vorig	
Project Maaswerken												
Projecten Zuid-Nederland												
Grensmaas	115	113	90	5	2	3		9	1	52017/2027	2017/2027	
Zandmaas	399	398	362	22		1				14	2021	2020
afronding				- 1	- 1						1	
Programma Realisatie	514	511	452	26	1	4	0	9	1	20		
Budget (DF 1.01.04)				26	1	4	0	9	1	20		

Maatregelen ter verbetering van de waterveiligheid

De kengetallen hieronder geven informatie over de stand van zaken van maatregelen ter verbetering van de waterveiligheid onder het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2), en de programma's Ruimte voor de Rivier (RvdR) en Maaswerken. Het geeft een meerjarig inzicht in

de voortgang van de maatregelen van de betreffende programma's. De beleidsinspanningen van de Minister van IenW die onder Hoofdstuk XII (artikel 11) vallen richten zich op de regie op deze programma's.

Figuur 4 Maatregelen waterveiligheid

1.02 Overige aanlegprojecten

Motivering

Naast de grote projecten op het gebied van waterveiligheid zijn hieronder de overige aanlegprojecten beschreven.

1.02.01 Verkenningen- en planuitwerkingsprogramma

Het verkenningen- en planuitwerkingsprogramma dient om een probleem of een initiatief met maatschappelijke meerwaarde op het gebied van waterbeheer te verkennen en daarna, indien nodig, uit alternatieven de beste oplossing voor het probleem te zoeken en voor te bereiden voor de uitvoering. Op dit artikelonderdeel worden diverse projecten en programma's verantwoord die zich in de MIRT-verkenningen- en planuitwerkingsfase bevinden.

Tabel 12 Projectoverzicht Planning waterveiligheid (bedragen x € 1 miljoen)

Projectomschrijving	Budget		Planning	
	Huidig	vorig	PB of TB	Oplevering
Projecten Nationaal				
Reservering Areaalgroei	14	14		
Integraal Rivieren Management (IRM) (project Paddenpol)	21	5		2025
Projecten Noordwest-Nederland				
EPK planning waterkwaliteit	11	10		
Projecten Zuid-Nederland				
Meerkosten rivierverruiming Rijn en Maas	182	129		

Projectomschrijving	Budget		Planning	
	Huidig	vorig	PB of TB	Oplevering
Projecten Oost-Nederland				
IJsseldelta 2e fase afronding	105	104		2024
Totaal programma planuitwerking en verkenning	333	262		
Budget DF 1.02.01	333	262		

Producten

IJsseldelta 2e fase

Eind 2020 zijn de resterende twee projectbeslissingen vastgesteld van de regionale percelen N307/Roggebotsluis en Recreatieterreinen. De uitvoering van deze percelen is inmiddels gestart. Voor het vaststellen van N307/Roggebotsluis zijn destijds de kosten toegenomen bij de nadere uitwerking van het ontwerp en de raming. Dit werd met name veroorzaakt door het grotere beweegbare deel van de brug en de langere benodigde bruglengte vanwege de bredere doorvaartbreedte. Deze kosten zijn verwerkt in de begroting 2021. De aanpassing van het budget in de begroting 2023 betreft met name de vrijval van het resterend budget van de Drontermeerdijk (€ 5,7 miljoen) en toevoeging van de prijsbijstelling 2022. Het project nieuwe oeververbinding N307 is het laatste project in de programma IJsseldelta fase 2. De afronding van dit project vertraagt o.a. als gevolg van problemen in de uitvoering en exogene ontwikkelingen de Oekraïne-crisis en Corona met verminderde leveringszekerheid. Het streven is om de doelstelling t.a.v. de realisatie van de primaire waterkeringen en kunstwerken wel in 2022 te realiseren.

Integraal Rivieren Management (IRM)

Ten behoeve van IRM opgaven is € 16,8 miljoen onttrokken uit de beleids-reservering IRM in de jaren 2023–2025 en overgeboekt naar het uitvoerings-artikel waarop IRM wordt verantwoord. Deze middelen komen grotendeels ten behoeve van de planuitwerking en realisatie van het project Lob van Gennep. De besteding van deze middelen is vastgelegd in een bestuurs-overeenkomst. Tevens komt € 3,2 miljoen van de middelen ten gunste van de IRM Pilot Dam-Lateraalkanaal. Daarnaast komen de middelen ten goede aan het project Veerweg Alphen, waarin in 2018 in het BO MIRT een bijdrage van € 1,6 mln is afgesproken en waar het Rijk zich voor zou inzetten om deze middelen vanuit 2029 naar voren te halen.

Rivierverruiming Rijn en Maas

Overboeking van ca. € 43,0 miljoen voor de Rijksopgaven van de rivierverruiming Maas, te weten de planuitwerking van de projecten Well, Oeffelt, Arcen en Lob van Gennep, vanuit de beleidsreservering IRM. Daarnaast is ca. € 0,6 miljoen overgeboekt vanuit de beleidsreservering IRM voor het tekort op het uitvoeringsbudget van het project IJsselpoort naar het uitvoeringsartikel 1 op het DF.

Voor de opdracht aan RWS voor de start van de planuitwerking van het project IJsselpoort is ca € 3,6 miljoen overgeheveld naar EPK-planuitwerking Waterveiligheid.

1.02.02 Realisatieprogramma

Motivering

Dit programma levert een bijdrage aan het voldoen aan de wettelijke normen van de primaire waterkeringen in beheer bij het Rijk en bij de waterschappen én levert een bijdrage aan het beheer van de Rijkswateren.

Producten

Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)

Het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) is een alliantie tussen de waterschappen en IenW. Het programma is opgericht voor het aanpakken van de waterveiligheidsopgave die voortvloeit uit de Derde Landelijke Rapportage Toetsing primaire waterkeringen (LRT3) in 2011 en de daaropvolgende beoordelingsrondes. Het programma heeft als doel in 2050 alle primaire waterkeringen in Nederland op orde te hebben. Circa 90% van de primaire waterkeringen is in beheer bij de waterschappen. Het overige deel is vrijwel volledig in beheer bij het Rijk. Door de samenwerking binnen de alliantie wordt de beschikbare kennis en deskundigheid van de verschillende waterbeheerders optimaal benut.

Het HWBP kent een voortrollend karakter, waarbij jaarlijks een actualisatie van het zesjarige programma plaatsvindt en er een nieuw jaar aan de programmering wordt toegevoegd. Met deze werkwijze ontstaat een adaptief programma dat flexibel in kan spelen op nieuwe ontwikkelingen.

De huidige HWBP opgave komt voort uit de LRT3 (2011) en de verlengde derde toetsing (LRT3+, 2013). Op basis van de nieuwe landelijke beoordelingsronde overstromingsrisico (LBO-1), die op 1 januari 2017 van start is gegaan, worden ook in het programma 2023-2028 nieuwe projecten toegevoegd.

De prioritering van de jaarlijks uit te brengen programmering is gebaseerd op urgentie. De programmering 2023–2028 wordt gelijktijdig met deze begroting aan de Kamer aangetoond als onderdeel van het Deltaprogramma 2023 (paragraaf 3.3). In het Deltaprogramma 2023 is tevens een uitgebreide beschrijving van de voortgang van het HWBP opgenomen.

Het HWBP is onderdeel van het Deltaprogramma met behoud van eigen besturing, organisatie en financiering.

Vooroeverdediging Oosterschelde en Westerschelde

De vooroeverdediging van de dijken in het Ooster- en Westerscheldegebied wordt versterkt. Het project vooroeverbestedingen is opgedeeld in drie verschillende clusters die verspreid over de tijd worden uitgevoerd. In 2021 is de realisatie van cluster 2.2 afgerond. De verwachting is dat in 2022 de realisatie van cluster 3 wordt afgerond. Decharge is in voorbereiding.

Rivierverruiming, niet zijnde Ruimte voor de Rivier

Langs de Maas, de Rijn, de Waal en de Lek zijn en worden projecten uitgevoerd ten behoeve van natuurontwikkeling in de uiterwaarden en om een grotere waterafvoer te kunnen opvangen, de zogeheten NURG (Nadere Uitwerking Rivieren Gebied) projecten. Het NURG-programma wordt uitgevoerd door de Ministeries van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Infrastructuur en Waterstaat. Inmiddels is het overgrote deel van de opgave gerealiseerd en hebben de beide ministeries bij de Herijking van de Ecologische Hoofdstructuur afspraken gemaakt over de verdeling van

de restopgave. Hierin is afgesproken dat elk ministerie haar nog lopende projecten afmaakt. De projecten Uiterwaardvergraving Afferdense en Deestse Waarden en Herinrichting Heesseltsche Uiterwaarden zijn in 2021 afgerond en in beheer genomen. Hiermee is de lenW-opgave voor NURG afgerond.

Overige onderzoeken en kleine projecten

Onderdeel van overige onderzoeken en kleine projecten is onder andere het Project Roggenplaat. Rijkswaterstaat heeft in opdracht van de Ministeries van lenW en LNV een zandsuppletie uitgevoerd om de negatieve effecten van de zandhonger in de Oosterschelde tegen te gaan. Het project is in de winter van 2019-2020 succesvol uitgevoerd met een omvang van 213 ha en 1,4 miljoen m³. Inmiddels is de monitoring gestart waarmee de suppletie zal worden geëvalueerd in 2025.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

De toename van het projectbudget op de HWBP rijks-, waterschaps- en overige projecten is veroorzaakt door de prijsbijstelling 2022 en het verlengen van de begrotingsperiode tot 2036.

Het totale projectbudget van Overige onderzoeken en kleine projecten is verlaagd omdat alle Overige onderzoeken en kleine projecten die in het verleden zijn afgerond niet meer in het budget worden meegenomen.

Tabel 13 Projectoverzicht Aanlegprogramma (bedragen x € 1 miljoen)

	Projectbudget					Kasbudget					Oplevering	
	huidig	vorig	t/m 2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027 later	huidig	vorig	
Projecten Nationaal												
Programma HWBP												
HWBP Rijksprojecten	687	655	27	21	31	38	40	43	58	429		
HWBP Overige projectkosten (programmabureau)	149	138	49	10	7	6	6	6	6	57		
HWBP Waterschapsprojecten	6.856	6.280	1.172	382	447	567	653	557	411	2.667		
Wettelijk												
BeoordelingsInstrumentarium 2023	28	27	20	6	2							
Zandhonger Oosterschelde	11	10						1				
Landelijk Verbeterprogr. Regionale Rijksk.	2	2	1	1								
Kennisprogramma zeespiegelstijging	9	9	1	3	2	2	1					
Projecten Noord-Nederland												
Afsluitdijk	5	5	1	2	2							
Projecten Oost-Nederland												
Kribverlaging Pannerdensch Kanaal	31	30	8	7	11	5					2023	2023
IJsseldelta 2e fase (Reevesluis)	96	95	91	0	1	4					2021	2021
Monitoring Langsdammen Waal	5	5	3	0	2							
Projecten Zuidwest-Nederland												
Overige onderzoeken en kleine projecten	89	1.169	88					1				
Dijkversterking en herstel steenbekleding	830	830	825	4	1						2023	2023
af rondingen				2	- 1	1	2		1	1		
Programma Realisatie	8.798	9.255	2.286	438	505	623	702	608	476	3.154		

	Projectbudget			Kasbudget						Oplevering		
	huidig	orig	t/m 2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027 later	huidig	orig	
Budget (DF 1.02.02)				392	459	577	524	460	381	3.714		
Overprogrammering (-)				- 46	- 46	- 46	- 178	- 148	- 95	560		

1.03 Studiekosten

Motivering

Dit betreft de studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken) en de overige studiekosten op het gebied van waterveiligheid.

Producten Studie- en onderzoekskosten Deltaprogramma

Hieronder vallen studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken). Het Deltaprogramma (DP) is een programma van maatregelen, voorzieningen, onderzoeken en ambities gericht op de korte, middellange en lange termijn waterveiligheid en zoetwatervoorziening van Nederland. Voor een nadere toelichting over deze onderzoeken wordt verwezen naar het Deltaprogramma 2023. Op dit onderdeel worden vooral de onderzoeken voor waterveiligheid verantwoord.

Uitvoering gebiedsagenda

Het Rijk werkt samen met de regionale partners in het kader van de Agenda IJsselmeergebied 2050 aan de acties die zijn vastgelegd in de [Uitvoerings-, kennis- en innovatieagenda IJsselmeergebied 2021-2026](#).

Thema water/ landbouw/ voedsel

In het kader van het missiegedreven topsectoren- en innovatiebeleid (MTIB) heeft IenW binnen het thema landbouw/water/voedsel missies opgesteld op het terrein van waterveiligheid, klimaatadaptatie, waterkwaliteit en beheer van de grote wateren. Deze missies zijn in april 2019 door het kabinet vastgesteld. IenW stelt middelen beschikbaar om voor deze missies kennis en innovatie te realiseren in publiek-privaat gefinancierde samenwerkingsverbanden. Dit doet IenW samen met LNV en de topsectoren.

Strategisch onderzoek

In samenwerking met NWO (Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek) en overheden wordt strategisch onderzoek ontwikkeld voor actuele maatschappelijke ontwikkelingen, zoals droogte en klimaatadaptatie in de stad.

Water4All

Het doel van Water4All -Water Security for the Planet- is om oplossingen te vinden voor de waterproblematiek rond te veel, te weinig en te vuil water. De activiteiten zijn gericht op onderzoeken en demonstratieprojecten rond kennis en innovatie. Het onderzoeksprogramma heeft een looptijd van 6 jaar. Voor 2022 en 2023 is in samenwerking met OCW, NWO en de Europese Commissie een programma opgezet voor watermanagement en adaptatie oplossingen voor klimaatextremen.

Klimaatadaptatie

Een belangrijke manier om Nederland voor te bereiden op de gevolgen van klimaatverandering is om te werken aan de transitie naar een klimaatbestendige inrichting. Dit wordt gestimuleerd vanuit het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie via een stappenplan waarin alle overheden gezamenlijk de kwetsbare onderdelen van de ruimtelijke inrichting

aanpakken. Dit wordt verder ondersteund via een scala aan activiteiten en producten, zoals een kennisportaal, themabijeenkomsten, netwerken, ontwikkeling van standaarden en monitoring. Het werk voor het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie wordt uitgevoerd in samenhang met de uitvoering van de Nationale Klimaatadaptatiestrategie.

Beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater

In 2022 is binnen de beleidstafel wateroverlast en hoogwater een analyse uitgevoerd van de opgetreden extreme neerslag in de zomer van 2021 in Limburg met als doel om, nu en in de toekomst, beter voorbereid te zijn voor de gevolgen van een periode van extreme neerslag. Voor 2023 zijn middelen van uit de investeringsruimte (artikel 5.04) toegevoegd om de voortgang van uitvoering adviezen beleidstafel te kunnen monitoren.

Integraal Rivier Management (IRM)

In 2023 wordt doorgewerkt aan de ontwikkeling van het programma Integraal Riviermanagement (IRM). Er worden beleidskeuzes gemaakt over de afvoercapaciteit (hoeveel hoogwater kan een rivier afvoeren) en rivierbodempligging (op welk niveau moet de rivierbodem liggen).

Regionale keringen

De regionale keringen in beheer van het Rijk zijn door Rijkswaterstaat getoetst. In 2021 is de Tweede Kamer over de uitkomsten geïnformeerd. (Tweede Kamer, vergaderjaar 2020–2021, [27 625, nr. 540](#))

In de periode tot eind 2022 worden aanvullende toetsen gedaan en worden verbetermaatregelen voorbereid, die in de periode 2023 tot en met 2032 in een uitvoeringsprogramma worden aangepakt.

Beoordelings- en Ontwerpinstrumentarium (BOI)

In het programma Beoordelings- en Ontwerpinstrumentarium (BOI) 2023 wordt gewerkt aan de doorontwikkeling van het instrumentarium voor beoordelen en ontwerpen. Het programma BOI2023 bouwt voort op het WBI2017, het Ontwerp Instrumentarium (OI) 2014 en de bestaande Technische Leidraden en voegt hier nieuw ontwikkelde kennis en functionaliteit aan toe, zodat het instrumentarium aansluit op de actuele kennis en de ervaringen die zijn en worden opgedaan.

Instrumenten die in het programma worden ontwikkeld kunnen direct worden gebruikt voor het ontwerpen van waterkeringen. In 2022 is de eerste beoordelingsronde afgerond en is het instrumentarium doorontwikkeld naar een nieuwe omgevingsregeling en bijbehorende basisinstrumentarium. Met het BOI2023 kunnen de beheerders vanaf 2023 de volgende beoordelingsronde uitvoeren. Vanaf 2023 zal het instrumentarium periodiek worden doorontwikkeld op basis van belangrijke nieuwe inzichten en vervolgens worden aangeboden aan de waterkeringbeheerders.

Kennisprogramma Waterveiligheid

Het Rijk heeft een wettelijke taak (artikel 2.6 Waterwet) om zorg te dragen voor de totstandkoming en het verstrekken van technische leidraden voor het ontwerp, het beheer en het onderhoud van de primaire waterkeringen in Nederland. Hiertoe worden langjarige activiteiten (onderzoek) uitgevoerd om een solide kennisbasis te ontwikkelen. De kennis over waterveiligheid wordt hiermee op het vereiste niveau gehouden, zodat sprake is van actueel, effectief en uitvoerbaar waterveiligheidsbeleid. Dit is de lange termijn ambitie voor waterveiligheid, vormgegeven door de uitvoering van het Kennisprogramma Waterveiligheid.

Kennisprogramma Zeespiegelstijging

Het Kennisprogramma Zeespiegelstijging focust zich op de onzekerheden en de mogelijke effecten voor korte en lange termijn van een (versnelde) zeespiegelstijging. Dit kennisprogramma is gestart in september 2019 en loopt t/m 2026. In 2023 wordt onder andere gewerkt aan:

- Nader modelmatig onderzoek naar het lange termijn effect van het smelten van de ijskappen op Antarctica;
- Berekenen van de houdbaarheid van de huidige aanpak van de waterveiligheid en de zoetwatervoorziening;
- Verder verkennen van de verschillende handelingsperspectieven voor de verre toekomst, met regionale partners in het Deltaprogramma;
- Vraagstukken met betrekking tot governance en transitie management. In 2023 wordt ook een tussenbalans opgesteld.

Cyberweerbaarheid in de watersector

Om het thema cyberweerbaarheid in de watersector effectief aan te pakken is er in 2020 een uitvoeringsprogramma gestart, genaamd «Versterking cyberweerbaarheid in de Watersector». De aanvullende Bestuursakkoord Water (BAW) afspraken (BAW+) over cybersecurity zijn hierin ondergebracht. Partijen in de watersector werken onder regie van het Ministerie van IenW in dit programma samen aan projecten ingedeeld in een vijftal thema's, die met name gericht zijn op operationele technologie (OT). Er worden instrumenten ontwikkeld om ketenrisico's te onderkennen, samen te werken op het gebied van monitoring en detectie, trainen en oefenen, de juiste maatregelen te implementeren en expertise te borgen. Het programma is in 2022 gecontinueerd. De activiteiten in het programma sluiten aan op de Nederlandse Cybersecurity Strategie (NLCS) en de IenW Cybersecuritystrategie die in 2022 gereed zullen zijn.

Het Nationaal Watermodel is een geïntegreerde set van modellen om het waterhuishoudkundig systeem van Nederland door te rekenen. Deze is oorspronkelijk ontwikkeld voor het Deltaprogramma. Het model is gebruikt om de effecten van maatregelen op het gebied van met name waterveiligheid, maar ook zoetwatervoorziening en waterkwaliteit (chloride) te berekenen. De doorontwikkeling van het model heeft als doel de waterhuishoudkundige basis ervan ook in andere rekentoepassingen te gebruiken om zo de onderlinge vergelijkbaarheid en de betrouwbaarheid van die toepassingen te garanderen. Het model genereert de waterhuishoudkundige basis voor waterkwaliteitsmodellen.

1.09 Ontvangsten

Ontvangsten waterschapsprojecten

Conform de Spoedwet ([Stb. 2011, 302](#)) dragen de waterschappen vanaf 2011 € 81 miljoen per jaar bij aan het HWBP. Deze bijdrage van de waterschappen is conform het regeerakkoord Rutte I en het Bestuursakkoord Water aangevuld tot € 131 miljoen in 2014 en tot € 181 miljoen structureel vanaf 2015 (inclusief projectgebonden aandeel, prijspeil 2010). Deze bijdrage wordt geïndexeerd op basis van de IBOI, zoals gehanteerd door het ministerie van Financiën. Vanaf 2022 en verder komt dit bedrag jaarlijks uit op ongeveer € 213 miljoen (inclusief projectgebonden aandeel).

De middelen van de waterschappen worden eerst ingezet voor de waterschapsprojecten van het HWBP-2 en vervolgens voor de waterschapsprojecten van het HWBP. Het in 2013 door de Tweede en Eerste Kamer aangenomen wetsvoorstel Wijziging van de Waterwet (doelmatigheid en

bekostiging hoogwaterbescherming) ([Kamerstukken II, 2012–2013, 33 465, nr. 3](#)) is per 1 januari 2014 in werking getreden. De wet regelt dat het Rijk en de waterschappen jaarlijks elk de helft van de bijdrage aan het HWBP betalen.

In bijlage 3 is een overzicht opgenomen waarin nader is ingegaan op de financiering van het HWBP-2 en het HWBP.

3.2 Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorzieningen

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Op het gebied van zoetwatervoorziening is het beleid gericht op een duurzame zoetwatervoorziening die economisch doelmatig is. De uitvoering is gericht op het zoveel mogelijk voorkomen van tekorten. Dit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van overheden en gebruikers. Het Ministerie van IenW werkt samen met deze partijen in het Deltaprogramma Zoetwater. De maatregelen die in uitvoering worden genomen staan in het Deltaplan Zoetwater.

In periodes van ernstig watertekort (in droge zomers) wordt water verdeeld op basis van een verdringingsreeks.

Op dit artikel worden de producten op het gebied van zoetwatervoorziening verantwoord. De waterkwaliteit maatregelen in het hoofdwatersysteem die niet verbonden zijn aan waterveiligheid en zoetwatervoorziening worden op artikel 7 van het deltafonds verantwoord.

Dit artikel is gerelateerd aan beleidsartikel 11 (Integraal waterbeleid) op de begroting van hoofdstuk XII.

Ambities voor zoetwater

Nederland heeft een unieke ligging in een delta. Water speelt niet alleen een cruciale rol in de leefbaarheid van onze omgeving, het is ook een verbindend element in onze economische positie. Zelfs in droge tijden komen via de Rijn en de Maas nog honderdduizenden liters zoetwater ons land binnen. Dit is een belangrijk concurrentievoordeel ten opzichte van landen die deze rivieren niet hebben. Nederland bezit unieke kennis en kunde op het gebied van waterbeheer en waterkwaliteit en verdient daar veel geld mee.

Om de bijdrage van zoetwater aan onze sterke economische positie te behouden en te versterken, in harmonie met de leefomgeving, is het zaak dat er geanticipeerd wordt op toekomstige trends en ontwikkelingen. Nederland krijgt vaker te maken met droogte en periodes van laagwater in de rivieren. In de NOVI en in het Nationaal Waterprogramma 2022-2027 is daarom een voorkeursvolgorde opgenomen voor (regionaal) waterbeheer om de beschikbaarheid van water zeker te stellen en wateroverlast te voorkomen:

- Uitgangspunt is dat bij de ruimtelijke inrichting en landgebruik meer rekening moet worden gehouden met waterbeschikbaarheid en wateroverlast;
- alle watergebruikers, waaronder landbouw, natuur, industrie en consumenten, zullen zuiniger moeten omgaan met water;
- de waterbeheerders (waaronder waterschappen, provincies, gemeenten, Rijkswaterstaat, agrariërs en natuurterreinbeheerders) zullen water beter moeten vasthouden, bergen en opslaan;
- De waterbeheerders zullen water slimmer moeten verdelen;
- Bij een natuurlijk fenomeen is nooit alle schade te voorkomen, dus als de inzet toch nog onvoldoende is, dan moeten we als samenleving de (rest)schade accepteren en ons daarop voorbereiden.

Het Deltaprogramma Zoetwater heeft als overkoepelend doel dat Nederland in 2050 weerbaar is tegen watertekorten.

Deze ambitie is uitgewerkt in vijf nationale subdoelen:

- Het in stand houden en bevorderen van een gezond en evenwichtig watersysteem.
- Het beschermen van de cruciale gebruiksfuncties drinkwater (volksgezondheid), energie, kwetsbare natuur, waterkeringen en het tegengaan van klink en zetting.
- Het effectief en zuinig gebruiken van het beschikbare water.
- Het bevorderen van de concurrentiepositie van Nederland wat betreft aan water gerelateerde economie.
- Het ontwikkelen van waterkennis, -kunde en -innovatie ten behoeve van de zoetwaterdoelen.

Van ambities naar uitvoering

Om de zoetwaterdoelen te realiseren worden maatregelen getroffen voor het robuuster maken van het watersysteem (nationaal en regionaal) en om de gevolgen van langdurige droogte en lage rivierafvoeren ten gevolgen van klimaatverandering zoveel mogelijk te beperken.

In het nieuwe Deltaplan Zoetwater 2022-2027 hebben het Rijk en de zoetwaterregio's een maatregelenpakket van € 800 miljoen uitgewerkt. Hiervan is circa € 250 miljoen afkomstig uit het Deltafonds en circa € 550 miljoen vanuit de zoetwaterregio's.

Meer dan de helft van de investeringen is voorzien op de zandgronden, om de ruimtelijke inrichting aan te passen aan waterbeschikbaarheid en de omslag te maken naar het beter vasthouden van water. De overige maatregelen zijn gericht op het slimmer verdelen van het beschikbare water, het gebruik van alternatieve bronnen (zoals effluent en brakke kwel) en innovaties in onder meer de landbouw. Daarbij wordt Slim Watermanagement in de tweede fase ook benut voor het verder uitwerken en lerend implementeren van de strategie Klimaatbestendige Zoetwatervoorziening Hoofdwatersysteem.

Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar het Deltaprogramma 2023, het Deltaplan Zoetwater 2022-2027 en het Nationaal Water Programma 2022–2027.

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Tabel 14 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 2 Investeren in zoetwatervoorziening (bedragen x € 1.000)							
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Verplichtingen	37.281	307.595	121.644	2.893	5.496	3.511	61.923
Uitgaven	35.173	161.985	142.386	47.159	45.198	51.511	78.688
2.02 Ontwikkeling zoetwatervoorziening	33.224	157.093	137.886	43.020	37.811	49.311	76.488
<i>2.02.01 Planning zoetwatervoorziening</i>	0	0	0	0	0	0	0
<i>2.02.02 Aanleg zoetwatervoorziening</i>	33.224	157.093	137.886	43.020	37.811	49.311	76.488
2.03 Studiekosten	1.949	4.892	4.500	4.139	7.387	2.200	2.200
<i>2.03.01 Studie en onderzoekskosten Deltaprogramma</i>	1.949	4.892	4.500	4.139	7.387	2.200	2.200
Ontvangsten	92	0					
2.09 Ontvangsten investeren in waterkwantiteit en zoetwatervoorzieningen	92	0					

Geschatte budgetflexibiliteit

Tabel 15 Geschatte budgetflexibiliteit

	2023
Juridisch verplicht	97%
Bestuurlijk gebonden	3%
Beleidsmatig gereserveerd	
Nog niet ingevuld/vrij te besteden	

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten tot en met 2036 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage bij de begroting op hetzelfde detailniveau tot en met 2036 toegelicht.

Tabel 16 Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening (bedragen x € 1 .000)

		2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
2 Investeren in zoetwatervoorziening	Uitgaven	161.985	142.386	47.159	45.198	51.511	78.688	982	1.604
2.02	Ontwikkeling zoetwatervoorziening	157.093	137.886	43.020	37.811	49.311	76.488	982	1.604
2.03	Studiekosten	4.892	4.500	4.139	7.387	2.200	2.200		
2 Investeren in zoetwatervoorziening	Ontvangsten								
2.09	Ontvangsten investeren in waterkwantiteit en zoetwatervoorzieningen								
		2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2022-2036
2 Investeren in zoetwatervoorziening	Uitgaven								529.513
2.02	Ontwikkeling zoetwatervoorziening								504.195
2.03	Studiekosten								25.318
2 Investeren in zoetwatervoorziening	Ontvangsten								
2.09	Ontvangsten investeren in waterkwantiteit en zoetwatervoorzieningen								

C. Toelichting

2.01 Aanleg waterkwantiteit

Er worden op dit artikelonderdeel nu geen projecten verantwoord.

2.02 Overige waterinvesteringen Zoetwatervoorziening

Motivering

Het betreft projecten die de zoetwatervoorziening bevorderen en de kwaliteit waarborgen. Dit zijn maatregelen en voorzieningen van nationaal belang ter voorkoming, en waar nodig beperking van, waterschaarste en ter bescherming of verbetering van de chemische of ecologische kwaliteit van watersystemen, voor zover deze onderdeel uitmaken van opgaven op het gebied van zoetwatervoorziening.

Producten

Realisatieprogramma Zoetwatervoorziening

Deltaplan Zoetwater 2015-2021 (fase 1)

De meeste maatregelen uit de eerste fase van het Deltaplan Zoetwater (2015-2021), met een omvang van € 400 miljoen, waarvan € 150 miljoen uit het Deltafonds, zijn eind 2021 afgerond. Enkele maatregelen voor het Hoofdwatersysteem en het regionaal watersysteem hebben nog een doorloop tot 2023.

Het project Noordervaart van Rijkswaterstaat heeft te maken met vertraging en meerkosten, vanwege onverwacht veel cultureel erfgoed in de ondergrond en ontwikkelingen in de markt. Na zorgvuldige afweging op basis van de hiervoor ontwikkelde criteria heeft het Bestuurlijk Platform Zoetwater besloten deze in het programma in te passen.

Waterbeschikbaarheid voor het hoofwatersysteem krijgt invulling via de Strategie Klimaatbestendige Zoetwatervoorziening Hoofwatersysteem. In dat kader vindt afstemming plaats met andere waterbeheerders en met gebruikers. Daarnaast voert Rijkswaterstaat het programmamanagement voor Slim Watermanagement uit.

Deltaplan Zoetwater fase 2 (2022-2027)

De zoetwaterregio's en het Rijk hebben intensief samengewerkt om tot een goed onderbouwd maatregelenpakket te komen voor het Deltaplan Zoetwater fase 2 (2022-2027).

Het Deltaplan 2022-2027 omvat meer dan 150 maatregelen die zijn uitgewerkt in de zoetwaterregio's en voor het hoofwatersysteem, passend bij de nationale en regionale opgaven.

Het maatregelenpakket voor de 2^e fase heeft een omvang van circa € 800 miljoen, waarvan circa € 250 miljoen vanuit het Deltafonds en circa € 550 miljoen vanuit de zoetwaterregio's komt.

De investeringen worden gedaan door het Rijk (Deltafonds), waterschappen, provincies, gemeenten, drinkwaterbedrijven en de watergebruikers. Maatregelen in het hoofwatersysteem worden volledig bekostigd uit het Deltafonds. Regionale maatregelen worden voor 75% door de regio bekostigd; maximaal 25% van de kosten wordt uit het Deltafonds vergoed. Bovenregionale maatregelen en innovatieve maatregelen kunnen in aanmerking komen voor een maximale bijdrage van 50% uit het Deltafonds.

Tijdelijke Impulsregeling Ruimtelijke Adaptatie

In het bestuursakkoord ruimtelijke adaptatie is afgesproken dat IenW een tijdelijke impulsregeling zal uitwerken. De regeling is per 1 januari 2021 van start gegaan. Het doel is om de uitvoering van klimaatadaptatiemaatregelen door decentrale overheden te versnellen. Aanvragen kunnen worden gedaan tot einde 2023. Er is een beleidsreservering van € 200 miljoen in het Deltafonds opgenomen.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

Met het instemmen met de begroting van 2023 is het geld beschikbaar gekomen voor de uitvoering van Deltaplan Zoetwater fase 2 voor de periode 2022-2027. Dit is nu in de meerjarenbegroting opgenomen.

Tabel 17 Projectoverzicht aanlegprogramma (bedragen x € 1 miljoen)

	Projectbudget					Kasbudget					Oplevering	
	huidig	vorig	t/m 2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027 later	huidig	vorig	
Projecten Zoetwatervoorziening												
Projecten Nationaal												
Deltaplan Zoetwater	72	70	26	25	10	11						
Impuls ruimtelijke adaptie	208	205	28	87	96							

	Projectbudget			Kasbudget						Oplevering	
	huidig	vorig	t/m 2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027 later	huidig	vorig
Zoetwater maatregelen	264	25		42	30	31	37	48	76		
Projecten Zuidwest-Nederland											
Ecologische maatregelen											
Markermeer	10	10	8		1	1				2021/2022	2021/2022
Besluit Beheer Haringvlietsluizen	84	84	75	2	1	1	1	1	1	2018/2029	2018/2029
Afrondingen				1		- 1			- 1		
Programma Realisatie	638	394	137	157	138	43	38	49	76	2	
Budget (DF 2.02.02)				157	138	43	38	49	76	2	

Verkenningen- en Planuitwerkingsprogramma

Het verkenningen- en planuitwerkingsprogramma dient om een probleem of een initiatief met een maatschappelijke meerwaarde te verkennen en om daarna, indien nodig, uit alternatieven de beste oplossing voor het probleem te zoeken en voor te bereiden voor de uitvoering. Dit artikelonderdeel geeft inzicht in de stand van zaken van diverse projecten en programma's op het gebied van zoetwatervoorziening die zich in de fasen van voorbereiding tot realisatie bevinden.

Er worden op dit artikelonderdeel nu geen projecten verantwoord.

2.03 Studiekosten

Motivering

Dit betreft de studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken) en de overige studiekosten op het gebied van zoetwatervoorziening.

Producten

Op dit onderdeel van de begroting staan de studie- en onderzoekskosten ten behoeve van het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken) die betrekking hebben op zoetwatervoorziening.

Ten behoeve van Deltaprogramma Zoet Water (DPZW) wordt onder andere onderzoek gedaan naar de verbinding van de waterketen met watersystemen, de watersysteemverkenning fase 2, de kennisagenda zoetwater, het vernatten van beekdalen, Salti solutions en aan klimaat en waterrobuust Laag-Nederland.

Subsidieregeling Bevaarbaarheid

Door het nieuwe peilbesluit voor het IJsselmeergebied kunnen jachthavens minder bereikbaar worden. Om tegemoet te komen aan de extra baggerkosten is een subsidieregeling opgesteld, die in 2025 zal aflopen en daarna wordt geëvalueerd. Op basis daarvan zal besloten worden of de subsidieregeling zal worden verlengd.

Mitigerende maatregel Stenen Beer

In verband met het nieuwe peilbesluit IJsselmeergebied is het noodzakelijk dat de capaciteit van de pomp in het gemaal de Stenen Beer wordt vergroot. Hiertoe wordt door het betrokken waterschap een boezemplan opgesteld. De voorbereidingsfase, vergunningen en uitvoering zijn gepland in 2023/2024.

3.3 Artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Op dit artikel worden de producten op het gebied van instandhouding verantwoord. Dit betreft de exploitatie, het regulier onderhoud en vernieuwing. Doel hierbij is het duurzaam op orde houden van het watersysteem tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten, zodat Nederland droge voeten houdt.

Dit artikel is gerelateerd aan beleidsartikel 11 Integraal Waterbeleid op de Begroting hoofdstuk XII

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Tabel 18 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 3 Exploitatie, onderhoud en vervanging (bedragen x € 1.000)							
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Verplichtingen	222.293	264.587	363.954	326.210	406.524	187.745	136.946
Uitgaven	229.412	257.806	371.642	328.297	407.218	185.624	136.610
3.01 Exploitatie	7.809	8.028	8.028	8.055	8.055	8.055	8.283
3.01.01 Exploitatie Watermanagement	7.809	8.028	8.028	8.055	8.055	8.055	8.283
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	7.809	8.028	8.028	8.055	8.055	8.055	8.283
3.02 Onderhoud en vernieuwing	221.603	249.778	363.614	320.242	399.163	177.569	128.327
3.02.01 Onderhoud Waterveiligheid	177.644	143.882	253.507	280.907	315.655	110.956	113.266
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	177.644	143.882	253.507	280.907	315.655	110.956	113.266
3.02.02 Onderhoud Zoetwatervoorziening	34.797	88.601	94.939	20.026	19.997	3.890	3.890
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	34.797	88.601	94.939	20.026	19.997	3.890	3.890
3.02.03 Vernieuwing	9.162	17.295	15.168	19.309	63.511	62.723	11.171
Ontvangsten							

Geschatte budgetflexibiliteit

Tabel 19 Geschatte budgetflexibiliteit		2023
Juridisch verplicht		100%
Bestuurlijk gebonden		
Beleidsmatig gereserveerd		
Nog niet ingevuld/vrij te besteden		

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten tot en met 2036 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage bij de begroting op hetzelfde detailniveau tot en met 2036 toegelicht.

Tabel 20 Artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vervanging (bedragen x € 1.000)										
		2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	
3	Beheer, onderhoud en vernieuwing	Uitgaven	257.806	371.642	328.297	407.218	185.624	136.610	207.659	202.157
3.01	Exploitatie		8.028	8.028	8.055	8.055	8.055	8.283	7.829	7.829
3.02	Onderhoud en vernieuwing		249.778	363.614	320.242	399.163	177.569	128.327	199.830	194.328
			2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2022-2036
3	Beheer, onderhoud en vernieuwing	Uitgaven	181.105	264.781	254.122	198.410	218.051	228.051	243.598	3.685.131
3.01	Exploitatie		7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	118.965
3.02	Onderhoud en vernieuwing		173.276	256.952	246.293	190.581	210.222	220.222	235.769	3.566.166

C. Toelichting

3.01 Exploitatie

Motivering

Met exploitatie streeft lenW naar:

- Het goed voorbereid zijn op crisissituaties door te zorgen voor een robuuste informatievoorziening;
- Het reguleren van de hoeveelheid water in het hoofdwatersysteem onder normale omstandigheden en bij zowel (extreem) hoogwater als laagwater;
- Een duurzaam watersysteem, met zowel een goede chemische als ecologische kwaliteit, dat voorziet in de beschikbaarheid van voldoende water van goede kwaliteit voor de gebruiker.

Producten

Met betrekking tot exploitatie worden de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Monitoring waterkwantiteit (waterstanden, afvoer), waterkwaliteit en informatievoorziening;
- Crisisbeheersing en -preventie;
- Regulering gebruik door vergunningverlening en handhaving;
- Het nakomen van bestuurlijke afspraken waterverdeling en gebruik (onder andere in waterakkoorden);
- Regulering waterverdeling (operationele modellen actualiseren en toepassen, bediening (stormvloed)keringen, stuwen, gemalen en spuien).

De activiteiten die door RWS centraal worden uitgevoerd, worden gefinancierd uit de budgetten voor netwerkgebonden kosten. Deze staan op artikel 5.

De doelstellingen voor het waterkwantiteitsbeheer van de Rijkswateren zijn:

- Het op orde brengen en houden van de samenhang tussen het regionaal en het hoofdwatersysteem, zodat zowel wateroverlast als watertekort wordt bestreden;
- Het kunnen beschikken over voldoende water in de Rijkswateren, zodat kan worden voldaan aan de behoeften die voortvloeien uit de gebruiksfuncties.

Daarnaast is zorg gedragen voor een adequate informatievoorziening over de reguliere waterkwantiteit en waterkwaliteit. Dit houdt de vergaring en beschikbaarstelling in van interne en externe informatie over het watersysteem. Het gaat daarbij om de dagelijkse informatie voor de verschillende gebruikers (waaronder scheepvaart, drinkwaterbedrijven, zwemwaterkwaliteit/provincies en recreatie) en om berichtgeving bij uitzonderlijke situaties over hoog- en laagwater, naderende stormvloeden, verontreinigingen en ijsvorming. Daarnaast is er ook de reguliere waterkwaliteit monitoring (chemie, biologie), en beoordeling en informatieverstrekking over de toestand van het watersysteem.

3.01.01 Exploitatie Watermanagement

Meetbare gegevens

Tabel 21 Omvang areaal¹

	Areaaleenheid	Omvang			Budget 2023 (x € 1 mln.)
		2021	2022	2023	
Watermanagement	km2 water	90.187	90.188	90.188	8.028

1 Bron: Rijkswaterstaat, 2022

Toelichting

In 2023 wordt een kleine toename van het wateroppervlak voorzien, met name door de realisatie van KRW-maatregelen in de uiterwaarden. Dit valt binnen de afronding.

Tabel 22 Indicatoren Watermanagement¹

Indicator	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Betrouwbaarheid informatievoorziening	96%	95%	95%	95%
Waterhuishouding op orde	100%	100%	100%	100%

1 Bron: Rijkswaterstaat, 2022

Toelichting indicator Betrouwbaarheid Informatievoorziening

Met deze indicator wordt aangegeven in hoeverre Rijkswaterstaat tijdig en juist informatie heeft verstrekt ten behoeve van maatschappelijk vitale processen (bijv. drinkwatervoorziening). Het betreft hier informatie over ijsgang, hoogwater, stormvloed en verontreinigingen.

Toelichting indicator Waterhuishouding op orde

Met deze indicator wordt aangegeven in hoeverre de waterhuishouding op orde is door de functievervulling van vier hoofdwatersysteemfuncties te meten:

- Peilhandhaving Kanalen en Meren; geeft aan in hoeverre de peilen, zoals afgesproken in Waterakkoorden en Peilbesluiten, binnen de afgesproken marges zijn gebleven.
- Hoogwaterbeheersing Kanalen en meren; geeft aan in hoeverre de infrastructuur van peilgereguleerde watersystemen (grote rivieren niet meegerekend) beschikbaar was voor hoogwaterafvoer in de tijdvensters met groot waterbezwaar.
- Wateraanvoer bij droogte; geeft aan in hoeverre de infrastructuur voor de wateraanvoer (o.a. stuwen, spuien, sifons en gemalen) beschikbaar was in de tijdvensters met droogte.
- Verziltingsbestrijding; geeft aan in hoeverre zoutindringing kon worden beperkt en of chlorideconcentraties onder de afgesproken maxima zijn gebleven. Afspraken over wateraanvoer en -verdeling en over chloridegehalten zijn vastgelegd in Waterakkoorden.

3.02 Onderhoud en vernieuwing

Motivering

Onderhoud en vernieuwing omvat waterveiligheid (bescherming tegen overstromen door hoogwater) en de zoetwatervoorziening. Het is gericht op het zodanig in conditie houden van het hoofwatersysteem dat de primaire functie voor zowel waterveiligheid als voor de zoetwatervoorziening wordt vervuld.

Producten

De activiteiten die door RWS centraal worden uitgevoerd, worden gefinancierd uit de budgetten voor netwerkgebonden kosten. Deze staan op artikel 5.

Meetbare gegevens

Onderhoud

Tabel 23 Indicator Onderhoud Waterveiligheid¹

Indicator	Realisatie 2021	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023
Handhaving kustlijn	90%	90%	90%	90%
Beschikbaarheid stormvloedkeringen	83%	100%	100%	100%

¹ Bron: Rijkswaterstaat, 2022

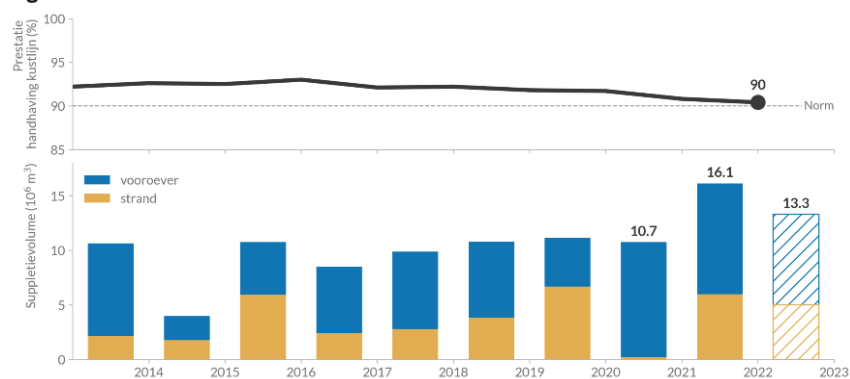
Toelichting bij indicator handhaving kustlijn

Met deze indicator wordt aangegeven in hoeverre de kustlijn is gehandhaafd, met de basiskustlijn als referentie. Het streven is dat minimaal 90% van de kustlijn zeewaarts ligt van de basiskustlijn. Kleine verschuivingen zijn normaal en toegestaan en worden door middel van het programma voor kustsuppletie gecorrigeerd. Het suppletieprogramma wordt eenmalig voor 4 jaar vastgesteld en vervolgens jaarlijks geactualiseerd. In 2019 is het suppletieprogramma '20-'23 vastgesteld. In 2021 was er sprake van vertraging bij enkele aanbestedingen. Deze achterstand is inmiddels grotendeels ingelopen.

In onderstaande figuur is weergegeven hoe afgelopen jaren gepresteerd is op dit onderdeel, hoeveel zand er gesuppleerd is en hoeveel zand er naar verwachting in 2022 gesuppleerd zal worden. In 2021 is er 16,1 mln. m³ gesuppleerd. De prognose voor 2022 is dat er in totaal 13,3 mln. m³ wordt gesuppleerd.

Zandsuppletievolumes en prestatie t.a.v. handhaving kustlijn

Figuur 5

Toelichting bij indicator beschikbaarheid stormvloedkeringen

Met deze indicator wordt aangegeven in hoeverre de 6 stormvloedkeringen voldoen aan de normen zoals die zijn vastgelegd in de Waterwet. De streefwaarde van 100% is in 2021 niet gehaald omdat één van de zes keringen, namelijk de Ramspolkering, niet voldoet.

Voor de Ramspolkering kan op dit moment niet aantoonbaar gemaakt worden of de kering voldoet aan de afgesproken faalkanseis vanwege het niet voldoen aan de organisatorische randvoorwaarden voor goed probabilistisch beheer en onderhoud. Inmiddels worden verbetermaatregelen voorbereid zoals het op peil brengen van de capaciteit en het kennis- en kwaliteitsniveau van de beheerorganisatie. De verbeteringen zullen naar verwachting op zijn vroegst in het najaar van 2022 in de faalkansanalyse zichtbaar worden.

In de onderstaande tabel is per kering het prestatieniveau weergegeven.

Tabel 24 Prestatieniveau stormvloedkeringen op peildatum oktober 2021

Stormvloedkeringen	Type norm	Norm waterwet	Prestatieniveau
Maeslantkering	kans op niet-sluiten bij sluiting	1:100	1:109
Hartelkering	kans op niet-sluiten bij sluiting	1:10	1:13
Hollandsche IJsselkering	kans op niet-sluiten bij sluiting	1:200	1:650
Ramspolkering	kans op niet-sluiten bij sluiting	1:173*	niet beschikbaar, zie toelichting
Oosterscheldekering	faalkans per jaar	1:10.000	Voldoet (**)
Haringvlietsluizen	faalkans per jaar	1:1.000	Voldoet (**)

* De Ramspolkering moet ook buiten het stormseizoen beschikbaar zijn. Daarom is de eis uit de Waterwet (1:100) verdeeld over het stormseizoen (1:173) en het overige seizoen (1:27).

** Hier wordt gewerkt met prestatiepeilen. Een prestatiepeil is het berekende waterpeil dat bij een vooraf afgesproken overschrijdingsfrequentie hoort. Als de prestatiepeilen lager zijn dan de vooraf afgesproken beoordelingspeilen voldoet de stormvloedkering.

Tabel 25 Areal Zoetwatervoorziening

Einheid	Omvang 2023	Budget 2023 (x € 1 mln)
---------	-------------	-------------------------

Binnenwateren en daarin gelegen kunstwerken (spui- en uitwateringskolken, stuwen en gemalen) *	km2	3.045	
Aantal kunstwerken	stuks	116	
Totaal			94.939

* Het areaal binnenwateren omvat alle door RWS beheerde wateren (onder meer rivieren, kanalen en IJsselmeer), exclusief de Noordzee, water in Caribisch Nederland, de Waddenzee en de Westerschelde.

Toelichting areaal watervoorziening

In 2023 wordt een kleine toename van het wateroppervlak voorzien, met name door de realisatie van KRW-maatregelen. Het aantal kunstwerken blijft gelijk.

3.02.01 Onderhoud Waterveiligheid

Binnen waterveiligheid wordt onderscheid gemaakt tussen:

1. Kustlijnhandhaving (conform de herziene basiskustlijn 2017).
2. Beheer en onderhoud Rijkswaterkeringen en stormvloedkeringen (conform de Waterwet).
3. Beheer en onderhoud uiterwaarden.

RWS heeft de wettelijke zorg voor de primaire waterkeringen en de stormvloedkeringen, die in beheer zijn bij het Rijk, en voor de handhaving van de basiskustlijn. De handhaving van de basiskustlijn gaat afslag van strand en duinen tegen (veiligheid) en houdt Nederland (het strand) op zijn plaats. Het zijn voornamelijk de waterschappen die de primaire waterkeringen (dijken en duinen) beheren, ook die langs de Nederlandse kustlijn. Het areaal betreft alleen het areaal dat in beheer is bij RWS.

ad 1. Kustlijnhandhaving

Het handhaven van de kustlijn wordt gerealiseerd door het suppleren van zand op het strand of in de vooroever (onder water). Het Nederlandse kuststelsel kent een continu tekort aan zand mede als gevolg van de zeespiegelstijging. Vanaf 2001 wordt ook extra zand in het kustfundament gesuppleerd om de zandverliezen deels te compenseren. Daarnaast zijn lokale maatregelen zoals onderhoud van dammen en strandhoofden van belang, om structurele kusterosie te bestrijden.

ad 2. Beheer en Onderhoud Rijkswaterkeringen en stormvloedkeringen

• Rijkswaterkeringen

RWS beheert en onderhoudt 201 kilometer primaire waterkeringen. Er wordt vast onderhoud uitgevoerd, bijvoorbeeld het maaien van dijken. Daarnaast wordt variabel onderhoud gepleegd. Dat betekent dat de waterkeringen periodiek worden geïnspecteerd en dat zo nodig tekortkomingen worden verholpen.

Primaire waterkeringen zijn waterkeringen die onder de Waterwet vallen omdat ze bescherming bieden tegen het buitenwater. Het gaat met name om enkele zeedijken op de Waddeneilanden, de Afsluitdijk, de Houtribdijk, de dijk van Marken en dammen in Zeeland en Zuid-Holland. In 2011 is de derde landelijke toetsing van primaire waterkeringen afgerond. Momenteel loopt de Eerste Landelijke Beoordeling op basis van de in 2017 aangepaste

waterveiligheidsnormen. Keringen die bij de vorige of lopende inspectie zijn afgekeurd worden meegenomen in het kader van het HWBP. Naast deze primaire waterkeringen beheert en onderhoudt RWS ook 623 kilometer niet-primaire waterkeringen (dijken en duinen) meestal aangeduid als regionale keringen. Deze hoeven geen bescherming te bieden tegen het buitenwater. De normen voor deze regionale keringen in beheer bij het Rijk zijn in 2015 door de Minister vastgesteld na afstemming met de provincies. Rijkswaterstaat heeft de toetsing van de regionale keringen afgerond en op 2 juni 2021 aan de Tweede Kamer aangeboden.

- *Stormvloedkeringen*

Om ons land tegen de zee te beveiligen is een aantal stormvloedkeringen aangelegd, die bij hoogwater gesloten kunnen worden. Deze stormvloedkeringen zijn ook primaire waterkeringen die vallen onder de Waterwet. Het Rijk heeft sinds 2018 zes stormvloedkeringen in beheer: de Oosterscheldkering, de Maeslantkering, de Hartelkering, de Hollandsche IJsselkering, de stormvloedkering Ramspol en de Haringvlietsluizen.

ad 3. Beheer en Onderhoud uiterwaarden

Het Rijk beheert 5.183 hectare aan uiterwaarden. Het beheer en onderhoud is gericht op het op orde houden van de vegetatie in de uiterwaarden teneinde hoogwater effectief te kunnen afvoeren.

3.02.02 Onderhoud Zoetwatervoorziening

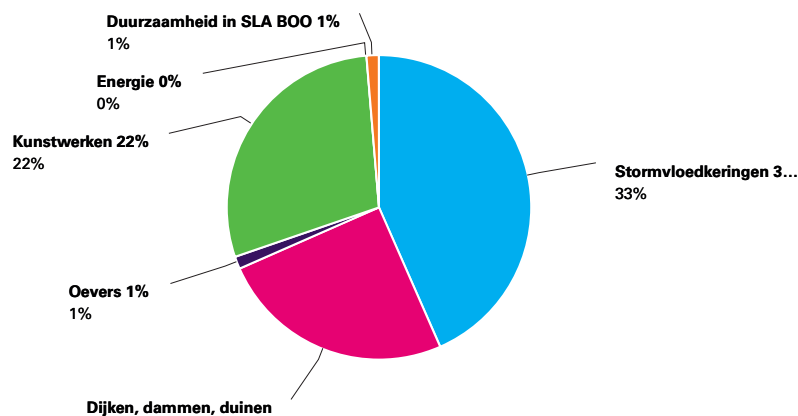
Onder dit programma vallen alle activiteiten die noodzakelijk zijn om het hoofdwatersysteem zodanig te onderhouden dat de beoogde functies voor waterverdeling volgens de vigerende regelgeving en waterakkoorden kunnen worden vervuld. De Waterwet vereist dat de rijksoverheid om de zes jaar een Nationaal Waterplan voor het nationale waterbeleid en een Beheer- en ontwikkelplan voor het beheer van de rijkswateren (BPRW) opstelt. Dit betreft onder meer het beheer en onderhoud voor: Waterverdeling en peilbeheer; Stuwende en spuiende kunstwerken; Natuurvriendelijke oevers, implementatie KRW, implementatie Waterwet en Natura 2000. Deze twee planvormen worden echter onder de nieuwe Omgevingswet samengevoegd tot één programma. Hier is op geanticipeerd door het beleidsplan en het beheerplan in samenhang te beschrijven in één Nationaal Water Programma (NWP) 2022 – 2027. Hiermee wordt voldaan aan de huidige Waterwet en aan de vereisten van de (nog in werking te treden) Omgevingswet.

In het kader van het Deltaprogramma Zoetwater doorlopen overheden en watergebruikende sectoren (zoals industrie, drinkwater, natuur, scheepvaart, logistiek, recreatie en landbouw) het proces waterbeschikbaarheid. Het doorlopen van dit proces biedt inzicht in de beschikbaarheid van zoetwater (van voldoende kwaliteit) in normale en droge situaties in een gebied. In dialoog komen overheden en watergebruikende sectoren tot gedragen maatregelen die in normale én in droge situaties maatschappelijk en economisch verantwoord zijn. Waar relevant zullen resultaten hiervan hun doorwerking krijgen in volgende begrotingen.

Meetbare gegevens

In onderstaande figuur is een verdeling gegeven van de beheer- en onderhoudskosten voor kunstwerken, dijken, dammen, duinen, stormvloedkeringen, kustfundament en oevers. Deze percentages zijn gebaseerd op een meerjarig gemiddelde.

Figuur 6

Tabel 26 Areaal waterveiligheid

Omvang Areaal	Eenheid	Realisatie omvang 2021	Prognose omvang 2022	Prognose omvang 2023	Budget 2023 (x € 1mln)
Kustlijn	km	293	293	293	65.538
Stormvloedkeringen	stuks	6	6	6	96.030
Dammen, dijken en duinen, uiterwaarden w.o.:					50.945
– Dijken, dammen en duinen, primaire waterkeringen	km	201	201	201	
– Niet-primaire waterkeringen/duinen	km	623	623	624	
– Uiterwaarden in beheer Rijk	ha	5.183	5.180	5.172	
Totaal					212.513

Toelichting areal waterveiligheid

In 2023 neemt naar verwachting de lengte van de niet-primaire waterkeringen iets toe door de Verruiming van de Twentekanalen (fase 2). Voor het oppervlak uiterwaarden wordt in 2023 een afname voorzien, met name door de realisatie van KRW-maatregelen. Deze maatregelen vergroten namelijk het wateroppervlak.

3.02.03 Vernieuwing

Motivering

Het zodanig in conditie houden van het hoofdwatersysteem dat de primaire functie voor zowel waterveiligheid als zoetwatervoorziening vervuld kan worden.

Producten

De waterveiligheid en beschikbaarheid moet in stand worden gehouden tegen de achtergrond van een beperkte technische levensduur van kunstwerken. Het einde van de levensduur kan ontstaan door de ouderdom

van het kunstwerk of door intensiever gebruik dan bij het ontwerp is voorzien. Door de intensieve aanleg in de eerste helft en met name ook vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw valt te verwachten dat deze opgave geleidelijk zal toenemen.

Vervangingen en renovaties van kunstwerken worden ondergebracht binnen het programma Vernieuwing. De scope van het programma omvat alle kunstwerken waar zich binnen de duur van het programma een levensduurproblematiek voordoet met mogelijke ernstige gevolgen voor de veiligheid en beschikbaarheid. De projecten in het programma verlengen de levensduur van de kunstwerken of vervangen de kunstwerken zodat de veiligheid en de beschikbaarheid van de bestaande infrastructuur in stand wordt gehouden.

Meetbare gegevens

Het budget dat op dit artikelonderdeel in de huidige begrotingsperiode is opgenomen, is bestemd voor de volgende werkzaamheden:

Tabel 27 Projecten vernieuwing	
Water	Project
Maas	De 7 stuwen in de Maas worden vervangen of gerenoveerd
Noordzeekanaal	Het gemaal IJmuiden wordt vervangen of gerenoveerd
IJsselmeer	Er wordt onderzocht welke onderdelen van 8 objecten (sluiscomplexen, bruggen, een naviduct) worden vervangen en/of gerenoveerd
Maaswaalkanaal	Het gemaal Heumen wordt vervangen en/of gerenoveerd.
Maas	De bediening op afstand van de Maasobjecten wordt vervangen en/of gerenoveerd.

Al deze projecten zijn nog in de planfase. De opleverdata van deze projecten zijn dus nog niet bekend. De oplevermijlpaal wordt pas besloten bij het uitvoeringsbesluit.

3.4 Artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

De Waterwet voorziet in een zogenoemde experimenteerbepaling die het mogelijk maakt om uit het Deltafonds uitgaven te doen voor maatregelen en voorzieningen op andere beleidsterreinen zoals natuur, milieu of economische ontwikkeling. Voorwaarde is wel dat deze maatregelen samenhangen met maatregelen ten behoeve van waterveiligheid of zoetwatervoorziening en dat er sprake is van additionele financiering in de vorm van het toevoegen van extra middelen aan het fonds afkomstig van andere begrotingen van het Rijk of derden.

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Tabel 28 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet (bedragen x € 1.000)							
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Verplichtingen	40.663	280.700	32.605	35.604	36.071	4.122	38.067
Uitgaven	50.884	128.577	243.009	193.233	103.707	91.346	95.802
4.02 GIV/PPS	50.884	128.577	243.009	193.233	103.707	91.346	95.802
4.02.01 GIV/PPS	50.884	128.577	243.009	193.233	103.707	91.346	95.802
Ontvangsten							

Geschatte budgetflexibiliteit

Tabel 29 Geschatte budgetflexibiliteit		2023
Juridisch verplicht		100%
Bestuurlijk gebonden		
Beleidsmatig gereserveerd		
Nog niet ingevuld/vrij te besteden		

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten tot en met 2036 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage bij de begroting op hetzelfde detailniveau tot en met 2036 toegelicht.

Tabel 30 Artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet (bedragen x € 1.000)										
		2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	
4	Experimenteren cf. art. III Deltawet	Uitgaven	128.577	243.009	193.233	103.707	91.346	95.802	95.127	94.300
4.02	GIV/PPS		128.577	243.009	193.233	103.707	91.346	95.802	95.127	94.300
			2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2022-2036
4	Experimenteren cf. art. III Deltawet	Uitgaven	56.679	55.879	55.718	55.328	55.609	54.927	54.257	1.433.498
4.02	GIV/PPS		56.679	55.879	55.718	55.328	55.609	54.927	54.257	1.433.498

C. Toelichting

4.01 Experimenteerprojecten

Motivering

Het experimenteerartikel staat ten dienste van een integrale uitvoering van het Deltaprogramma en biedt de mogelijkheid tot integrale bekostiging.

4.02 Geïntegreerde contractvormen/PPS

Motivering

Bij infrastructuurprojecten waarbij sprake is van publiek-private samenwerking (PPS) bestaat de betaling uit een geïntegreerd bedrag voor aanleg, onderhoud én financiering gedurende een langdurige periode. De meest toegepaste vorm is DBFM (Design, Build, Finance and Maintain) waarbij de overheid pas na oplevering betaalt voor een dienst (beschikbaarheid) in plaats van bij mijlpalen voor een product tijdens de bouwfase. Deze contractvorm garandeert een efficiënte en effectieve beschikbaarheid van de noodzakelijke capaciteit om, rekening houdend met de aspecten veiligheid en leefomgeving, een betrouwbaar systeem te realiseren.

Producten

Het project Afsluitdijk is met een DBFM-contract op de markt gezet en verkeert in de realisatiefase. Openstelling (waterveilig) is behoudens het versterken van de bestaande spuumiddelen voorzien in 2025 zoals ook aan de Tweede Kamer gemeld. De renovatie van de bestaande spuumiddelen moeten opnieuw aanbesteed worden, waarna de mijlpaal realisatie hiervan kan worden vastgesteld. Het project betreft de versterking van het dijklichaam volgens het principe van de overslagbestendige dijk, met behoud van de groene (vegetatie) uitstraling, het versterken van de schut- en spuicomplexen en het vergroten van de waterafvoercapaciteit door het aanbrengen van pompen in het spuicomplex Den Oever.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

De toename van het projectbudget voor de Afsluitdijk wordt veroorzaakt door ophoging van het projectbudget met € 325 miljoen. Deze ophoging is voor de dekking van meerkosten als gevolg van de noodzakelijke aanpassingen van het DBFM contract in verband met aanpassingen van de hydraulische randvoorwaarden. Er is overeenstemming met de opdrachtnemer over de extra kosten voor aanpassingen aan ontwerpen, verstoring van de uitvoering en opgelopen vertragingskosten, en het opnieuw op de markt zetten van de bestaande spui middelen. Daarnaast is er een reservering getroffen voor het restgeschil.

De toegekende prijsbijstelling 2022 (€ 43 miljoen) is verwerkt.

Tabel 31 Projectoverzicht geïntegreerde contractvormen/PPS (bedragen x € 1 miljoen)

	Projectbudget			Kasbudget						Oplevering		Eind contract	
	huidig	vorig	t/m 2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027 later	huidig	vorig		
Projecten Noordwest-Nederland													
Afsluitdijk	2.154	2.111	166	129	243	193	104	91	96	1.132	2025	2025	2047
Programma Realisatie	2.154	2.111	166	129	243	193	104	91	96	1.132			
Budget (DF 4.02.01)				129	243	193	104	91	96	1.132			

3.5 Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Op dit artikel worden de apparaatskosten van RWS en de Staf Deltacommissaris geraamd alsmede de investeringsruimte, de overige netwerkgebonden uitgaven van RWS en programma-uitgaven van de Deltacommissaris die niet direct aan de afzonderlijke projecten uit dit Deltafonds zijn toe te wijzen.

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Tabel 32 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven (bedragen x € 1.000)

	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Verplichtingen	347.316	369.835	384.511	412.638	434.553	427.753	610.129
Uitgaven	347.510	372.170	384.515	412.597	434.562	427.762	610.548
5.01 Apparaat	266.547	261.761	264.444	260.910	266.893	259.725	258.806
5.01.01 Staf Deltacommissaris	1.555	2.069	1.905	1.905	1.905	1.905	1.905
5.01.02 Apparaatskosten RWS	264.992	259.692	262.539	259.005	264.988	257.820	256.901
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	264.992	259.692	262.539	259.005	264.988	257.820	256.901
5.02 Overige uitgaven	80.963	105.852	95.355	72.947	73.288	73.417	75.107
5.02.01 Overige netwerkgebonden uitgaven	79.746	103.831	93.449	71.065	71.384	71.513	73.203
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	79.746	103.831	93.449	71.065	71.384	71.513	73.203
5.02.02 Programma-uitgaven DC	1.217	2.021	1.906	1.882	1.904	1.904	1.904
5.03 Investeringsruimte	0	4.557	12.216	23.277	30.881	19.112	142.135
5.03.01 Programmaruimte	0	4.557	12.216	23.277	30.881	19.112	142.135
5.03.02 Beleidsruimte							0
5.04 Reserveringen	0	0	12.500	55.463	63.500	75.508	134.500
5.04.01 Reserveringen	0	0	12.500	55.463	63.500	75.508	134.500
Ontvangsten	- 5.232	286.033					
5.10 Saldo afgesloten rekeningen	- 5.232	286.033					

Geschatte budgetflexibiliteit

Tabel 33 Geschatte budgetflexibiliteit

	2023
Juridisch verplicht	94%
Bestuurlijk gebonden	
Beleidsmatig gereserveerd	6%
Nog niet ingevuld/vrij te besteden	

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten tot en met 2036 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage bij de begroting op ditzelfde detailniveau tot en met 2036 toegelicht.

Tabel 34 Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven (bedragen x € 1.000)

		2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	
5	Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Uitgaven	372.170	384.515	412.597	434.562	427.762	610.548	580.680	519.183
5.01	Apparaat		261.761	264.444	260.910	266.893	259.725	258.806	257.864	257.393
5.02	Overige uitgaven		105.852	95.355	72.947	73.288	73.417	75.107	69.467	69.126
5.03	Investeringsruimte		4.557	12.216	23.277	30.881	19.112	142.135	66.849	68.664
5.04	Reserveringen			12.500	55.463	63.500	75.508	134.500	186.500	124.000

		2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	
5	Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Ontvangsten	286.033							
5.10	Saldo afgesloten rekeningen		286.033							
		2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2022-2036	
5	Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Uitgaven	595.254	634.762	634.198	607.852	606.397	907.324	831.218	8.559.022
5.01	Apparaat	257.289	256.670	254.070	254.070	254.070	254.070	254.070	254.070	3.872.105
5.02	Overige uitgaven	69.126	69.126	69.126	69.083	69.083	69.083	69.083	69.083	1.118.269
5.03	Investeringsruimte	73.039	72.466	74.102	73.899	72.444	373.371	298.265		1.405.277
5.04	Reserveringen	195.800	236.500	236.900	210.800	210.800	210.800	209.800		2.163.371
5	Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Ontvangsten								286.033
5.10	Saldo afgesloten rekeningen									286.033

C. Toelichting

5.01 Apparaat

Motivering

In uitzondering op de systematiek van «Verantwoord Begroten» worden op deze begroting ook de apparaatskosten van de Staf Deltacommissaris en RWS gepresenteerd.

Producten

Staf Deltacommissaris

Overeenkomstig de Deltawet heeft de Deltacommissaris een eigen staf ter ondersteuning van zijn taken en een budget voor de aan hem toebedeelde taken. Op dit artikel worden personele en materiële kosten gepresenteerd, die nodig zijn om de taken van de Staf Deltacommissaris te kunnen uitvoeren.

Apparaatskosten Rijkswaterstaat

Dit betreft de apparaatskosten (inclusief afschrijving en rente) voor de programma's Ruimte voor de Rivier, Maaswerken, HWBP-2, HWBP, Afsluitdijk, overige aanlegprojecten, verkenningen en planuitwerkingen, watermanagement, Beheer en Onderhoud en de uitvoering van landelijke taken en inhuur.

5.02 Overige Uitgaven Producten

Producten

Overige netwerkgebonden uitgaven

Onder overige kosten zijn de externe kosten verantwoord die niet direct toewijsbaar zijn aan de producten van het Deltafonds. Hiertoe behoren externe kosten voor de landelijke taken basisinformatie, sectorspecifieke ICT, kennisontwikkeling & innovatie, watermanagement, beheer en onderhoud en overige.

Programmauitgaven Deltaprogramma

Deze uitgaven worden gedaan voor het Deltaprogramma en de hoofdtaken van de Deltacommissaris. Dit betreffen vooral programma-uitgaven voor: kennis- en strategieontwikkeling (waaronder voorbereiding van de tweede zesjaarlijkse herijking en Kennisprogramma Zeespiegelstijging); monitoring en evaluatie in het kader van het bewaken van de voortgang en samenhang van de uitvoering van het Deltaprogramma; de totstandkoming en het bevorderen van de uitvoering van het jaarlijkse Deltaprogramma; en voor het betrekken en informeren van belanghebbenden en publiek (communicatie en Deltacongres).

5.03 Investeringsruimte

Op dit artikel wordt de voor het Deltafonds beschikbare investeringsruimte verantwoord. Het kabinet heeft besloten tot een jaarlijkse verlenging van de investeringsfondsen. In deze begroting betekent dit een verlenging tot en met 2036. Na aftrek van de doorlopende verplichtingen (beheer, onderhoud en vervanging, netwerkkosten RWS en het HWBP) betekent dit een toevoeging van € 297 miljoen aan investeringsruimte in 2036. Na de verlenging van het Deltafonds en de onderstaande budgettaire aanpassingen bedraagt de generieke investeringsruimte € 1.405 miljoen. De vrije investeringsruimte is vanaf 2028 beschikbaar.

Deze investeringsruimte is beschikbaar voor prioritaire beleidsopgaven binnen de scope van het Deltafonds. De uitwerking van het Deltaprogramma is in volle gang. Gedurende de lopende trajecten, zoals de beoordeling op basis van de nieuwe waterveiligheidsnormen, de nadere beleidsuitwerking van Integraal Riviermanagement, het Deltaplan zoetwater en de Programmatische Aanpak Grote Wateren, zullen de komende jaren deze investeringsmiddelen op adaptieve wijze nader worden geprogrammeerd. In de investeringsruimte van € 1.405 miljoen zijn risicoreserveringen opgenomen van in totaal circa € 417 miljoen.

Tabel 35 Investeringsruimte (bedragen x € 1.000)

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Vrije Investeringsruimte	0	0	0	0	0	0	28.997	50.812
Risicoreserveringen	4.557	12.216	23.277	30.881	19.112	142.135	37.852	17.852
Totaal	4.557	12.216	23.277	30.881	19.112	142.135	66.849	68.664

Tabel 36 Vervolg Investeringsruimte (bedragen x € 1.000)

Vervolg Investeringsruimte	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2022-2036
Vrije Investeringsruimte	55.187	56.266	57.902	57.699	42.669	357.171	282.065	988.768
Risicoreserveringen	17.852	16.200	16.200	16.200	29.775	16.200	16.200	416.509
Totaal	73.039	72.466	74.102	73.899	72.444	373.371	298.265	1.405.277

5.04 Reserveringen

Op artikelonderdeel 5.04 worden uitgaven geraamd voor toekomstige opgaven, waarvoor nog geen startbeslissing is genomen. Op dit moment zijn tot en met 2036, onder voorbehoud van cofinanciering, met name de volgende posten gereserveerd:

- Regionale keringen in beheer bij het Rijk (€ 192 miljoen): Om de regionale keringen in beheer bij het Rijk te laten voldoen aan de in het Waterbesluit opgenomen normen is binnen de investeringsruimte een reservering getroffen.

- Integraal Rivier Management (€ 703 miljoen): in dit programma worden de Rijksopgaven voor de rivier, waaronder waterveiligheid, scheepvaart, waterkwaliteit en -kwantiteit, rivierbodemplugging en vegetatiebeheer in samenhang met elkaar gebracht om synergie in programmering en uitvoering te bereiken. Tevens worden deze daar waar dit leidt tot synergie verbonden met urgente regionale opgaven. Via het programma Integraal Rivier Management geven Rijk en regio nadere beleidsuitwerking aan de voorkeursstrategie voor de waterveiligheid van rivieren, zoals vastgelegd in het Nationaal Waterplan 2016–2021. Daarmee wordt ook de herijking van de voorkeursstrategie vormgegeven. Het programma heeft een doorlooptijd tot en met 2050. Voor de opgave tussen 2032–2050 wordt € 80 miljoen per jaar aan de beleidsreservering toegevoegd.
- Deltaplan Zoetwater (€ 378 miljoen): Een deel van de middelen voor het 2e pakket Zoetwater is gereserveerd voor de periode 2022–2028. Dit betreft voortzetting van het beleid (vervolg op het 1e pakket zoetwater) om schade ten gevolge van droogte en verzilting te voorkomen. De droogte in 2018, 2019 en 2020 heeft laten zien dat we meer moeten doen om problemen, zoals op de hoge zandgronden en in IJsselmeergebied, te voorkomen. Daarvoor wordt in het Deltafonds vanaf 2028 jaarlijks € 42 miljoen gereserveerd.
- Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) (€ 601 miljoen): dit betreft behoud en verbetering van natuur en waterkwaliteit gericht op toekomstbestendige grote wateren met hoogwaardige natuur die goed samengaat met een krachtige economie. PAGW heeft een doorlooptijd tot en met 2050. Voor de opgave in de periode 2030–2040 wordt jaarlijks € 85,8 miljoen per jaar en in de periode 2041–2050 jaarlijks € 66 miljoen aan de beleidsreservering toegevoegd voor de bekostiging van de urgente opgave en maatregelen ten behoeve van een robuust ecologisch netwerk.
- Onderzoekreservering (€ 23 miljoen): dit betreft middelen voor onderzoek ten behoeve van de brede wateropgave. Het gaat onder andere om onderzoek naar waterveiligheid, rivieren, verbetering waterkwaliteit en waterkwantiteit (zoetwatervoorziening). Uit deze reservering kan geput worden als onderzoeksopgaven verder zijn uitgewerkt en financieel onderbouwd. Aan de bestaande beleidsreservering wordt jaarlijks € 2 miljoen toegevoegd.
- Wettelijk Beoordelingsinstrumentarium 2035 (€ 25 miljoen): Beheerders van primaire waterkeringen (Waterschappen en Rijk) zijn conform de Waterwet wettelijk verplicht minimaal iedere twaalf jaar verslag uit te brengen aan de Minister over de waterstaatkundige toestand van deze keringen. Bij ministeriele regeling worden nadere regels gesteld over de beoordeling hiervan. Deze regels zijn bekend onder het «Wettelijk beoordelingsinstrumentarium». De scope van dit programma omvat (de doorontwikkeling van) software, technische leidraden, voorschriften, procedures, ondersteuning, beheer en onderhoud. De reservering dient voor het dekken van de benodigde jaarlijkse kosten voor dit programma van € 2 miljoen per jaar in de periode 2024–2035.
- CA Instandhouding € 241 miljoen: de reservering CA Instandhouding betreft de middelen vanuit het coalitieakkoord voor instandhouding van het hoofdwatersysteem voor het Deltafonds. Deze middelen zijn beschikbaar gesteld voor de budgetbehoefte voor instandhouding van de netwerken van Rijkswaterstaat die veel hoger ligt dan het beschikbare budget (zie kamerbrief 29 oktober 2021, TK 35 925-A, 2021–2022, nr. 14). In de periode 2022–2025 zijn de middelen nodig voor de beleidstafel wateroverlast en versnelling deltaprogramma. De middelen in de jaren 2026–2030 zijn bedoeld voor vernieuwing op het hoofdwatersysteem.

3.6 Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Op dit artikel worden de ontvangen bijdragen verantwoord die ten laste van de begroting van lenW komen. De doelstellingen van het onderliggend beleid zijn terug te vinden in de Begroting hoofdstuk XII.

Het productartikel is gerelateerd aan artikel 26 Bijdragen aan de Investeringsfondsen op de Begroting hoofdstuk XII.

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Tabel 37 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk (bedragen x € 1.000)							
Ontvangsten	1.252.398	1.114.374	1.743.840	1.707.285	1.623.855	1.352.059	1.411.522
6.09 Ten laste van begroting lenW	1.252.398	1.114.374	1.743.840	1.707.285	1.623.855	1.352.059	1.411.522
6.09.01 Ten laste van begroting lenW	1.252.398	1.114.374	1.743.840	1.707.285	1.623.855	1.352.059	1.411.522

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten tot en met 2036 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage bij de begroting op hetzelfde detailniveau tot en met 2036 toegelicht.

Tabel 38 Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk (bedragen x € 1.000)										
			2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
6	Bijdragen andere begrotingen Rijk	Ontvangsten	1.114.374	1.743.840	1.707.285	1.623.855	1.352.059	1.411.522	1.323.567	1.186.180
6.09	Ten laste van begroting lenW		1.114.374	1.743.840	1.707.285	1.623.855	1.352.059	1.411.522	1.323.567	1.186.180
			2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2022-2036
6	Bijdragen andere begrotingen Rijk	Ontvangsten	1.127.149	1.170.359	1.046.433	1.261.219	1.031.472	1.325.438	1.375.340	19.800.092
6.09	Ten laste van begroting lenW		1.127.149	1.170.359	1.046.433	1.261.219	1.031.472	1.325.438	1.375.340	19.800.092

C. Toelichting

6.09 Bijdragen ten laste van begroting Hoofdstuk XII

Dit begrotingsartikel is technisch van aard.

3.7 Artikel 7 Investeren in waterkwaliteit

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Maatregelen op het gebied van waterkwaliteit in het hoofdwatersysteem ten behoeve van de Europese Kaderrichtlijn Water worden verantwoord op artikelonderdeel 7.01.

Met uitvoering van de maatregelen komen de doelen van de Kaderrichtlijn Water in beeld voor het hoofdwatersysteem. Voor het behalen van Natura 2000-doelen is meer nodig. Door klimaatverandering en toenemend maatschappelijk gebruik staan de natuur en ecologische waterkwaliteit en daarmee de biodiversiteit van de grote wateren onder druk. Er zijn daarom aanvullende systeemingrepen en een transitie naar duurzaam beheer nodig om een duurzame verbetering te realiseren. Het Rijk wil in 2050 toekomstbestendige grote wateren met hoogwaardige natuur die goed samengaat met een krachtige economie. Via de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW), waterzuivering van medicijnresten en waterkwaliteitsprojecten wordt invulling gegeven aan deze ambitie. Dit is verantwoord op artikel 7.02.

Met de Stroomgebiedbeheerplannen wordt gewerkt aan het realiseren van de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW), daarnaast zijn er nieuwe uitdagingen om ons water chemisch schoon en ecologisch gezond te krijgen en te houden voor duurzaam gebruik. De prioriteiten daarbij zijn nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen, plastic zwerfafval, opkomende stoffen en medicijnresten in water. Studiekosten voor de waterkwaliteit worden verantwoord op artikel 7.03.

Het artikel investeren in waterkwaliteit is gerelateerd aan beleidsartikel 11 (Integraal Waterbeleid) op de Begroting Hoofdstuk XII.

B. Budgettaire gevolgen van uitvoering

Tabel 39 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 7 Investeren in waterkwaliteit (bedragen x € 1.000)							
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Verplichtingen	65.770	169.254	130.952	149.304	139.239	148.321	124.911
Uitgaven	44.711	103.095	113.779	151.963	166.946	175.345	235.993
7.01 Ontwikkeling Kaderrichtlijn water	29.061	45.465	58.791	78.946	107.100	114.125	158.824
7.01.01 Aanleg Kaderrichtlijn water	29.061	45.465	58.791	78.946	107.100	114.125	158.824
7.02 Ontwikkeling Waterkwaliteit	7.832	34.339	38.144	53.364	46.060	60.355	76.404
7.02.01 Aanleg waterkwaliteit	189	23.888	31.857	47.542	40.970	38.162	23.673
7.02.02 Planning waterkwaliteit	7.643	10.451	6.287	5.822	5.090	22.193	52.731
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	7.643	6.716	2.305	942	785	430	430
7.03 Studiekosten	7.818	23.291	16.844	19.653	13.786	865	765
7.03.01 Studiekosten waterkwaliteit	7.818	23.291	16.844	19.653	13.786	865	765
Ontvangsten	729	1.002					
7.09 Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit	729	1.002					

Geschatte budgetflexibiliteit

Tabel 40 Geschatte budgetflexibiliteit	
	2023
Juridisch verplicht	80%

	2023
Bestuurlijk gebonden	20%
Beleidsmatig gereserveerd	
Nog niet ingevuld/vrij te besteden	

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten tot en met 2036 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage bij de begroting op ditzelfde detailniveau tot en met 2036 toegelicht.

Tabel 41 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 7 Investeren in waterkwaliteit (bedragen x € 1.000)

		2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	
7	Investeren in waterkwaliteit	Uitgaven	103.095	113.779	151.963	166.946	175.345	235.993	36.487	22.869
7.01	Ontwikkeling Kaderrichtlijn water		45.465	58.791	78.946	107.100	114.125	158.824		
7.02	Ontwikkeling waterkwaliteit		34.339	38.144	53.364	46.060	60.355	76.404	36.222	22.604
7.03	Studiekosten		23.291	16.844	19.653	13.786	865	765	265	265
7	Investeren in waterkwaliteit	Ontvangsten	1.002							
7.09	Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit		1.002							
			2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2022-2036
7	Investeren in waterkwaliteit	Uitgaven	22.869	22.869	265	265	265	265	265	1.053.540
7.01	Ontwikkeling Kaderrichtlijn water									563.251
7.02	Ontwikkeling waterkwaliteit		22.604	22.604						412.700
7.03	Studiekosten		265	265	265	265	265	265	265	77.589
7	Investeren in waterkwaliteit	Ontvangsten								1.002
7.09	Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit									1.002

C. Toelichting

7.01 Investeren waterkwaliteit

Motivering

Het op orde krijgen en houden van een duurzaam watersysteem tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten, waardoor Nederland schoon (drink)water heeft.

Producten

Verbeterprogramma Kaderrichtlijn Water

Het Verbeterprogramma Kaderrichtlijn Water bestaat uit maatregelen in de Rijkswateren die zijn geclusterd tot projecten. De projecten richten zich op het herstel van natuurlijkere overgangen tussen land en water, zoet en zout en van verbindingen, waaronder die tussen het hoofd- en regionaal watersysteem. Het betreft vooral aanlegprojecten om een meer natuurlijke inrichting van de watersystemen te bewerkstelligen. Dit moet bijdragen aan het bereiken van een goede ecologische en chemische toestand van de watersystemen, zoals de Kaderrichtlijn Water vraagt. Tevens draagt dit bij aan de doelen voor Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Mariene Strategie.

Meetbare gegevens

De uitvoering van het verbeterprogramma van Rijkswaterstaat is in een drietal tranches verdeeld. De tranches zijn zoveel mogelijk gekoppeld aan de planperiodes van de Kaderrichtlijn Water. De tweede tranche is gestart in 2016. Deze tranche bestaat uit 242 maatregelen. Eind 2021 liep de tweede tranche af, alhoewel niet alle maatregelen toen waren uitgevoerd. De restopgave van de tweede tranche wordt tegelijkertijd met de derde tranche (2022 – 2027) uitgevoerd. Bij de uitvoering van de KRW-maatregelen lopen we tegen knelpunten als gevolg van PFAS-houdende (water)bodem en baggerspecie aan. De kosten worden nu geschat op € 50 miljoen en worden ingepast binnen het bestaande budget bestemd voor het aanvullende pakket van tranche 3. Dit pakket is bedoeld voor flexibiliteit in de uitvoering (opvangen tegenvallers) en een meer robuuste verbetering van de waterkwaliteit te realiseren. Inpassing van de kosten voor PFAS raakt daarmee niet de uitvoering van het basispakket waarmee aan de Europese resultaatsverplichting wordt voldaan.

De Tweede Kamer wordt jaarlijks via De Staat van ons Water geïnformeerd over de uitvoering van alle maatregelen, ook diegene die worden uitgevoerd door de waterschappen en andere partijen, gericht op de ecologische en chemische kwaliteit van de oppervlaktewateren in de stroomgebieden van de Rijn, Maas, Schelde, Eems en over de uitvoering gericht op een goede chemische en kwantitatieve toestand van de grondwateren in de vier stroomgebieden (laatste publicatie: Kamerstukken II, 2020–2021, [27 625 nr. 538](#)). Omdat de Kaderrichtlijn Water werkt met planperiodes, is een volledige beschrijving van de toestand alleen om de 6 jaar mogelijk. Een volledige beschrijving van de toestand is opgenomen in de Stroomgebiedbeheerplannen voor de periode 2022-2027, die begin 2022 zijn vastgesteld en aan de Europese Commissie zijn gerapporteerd (bijlage [1022230](#) bij Kamerstuk [35325 nr. 5](#)). Het Planbureau voor de Leefomgeving rapporteert jaarlijks op basis van de beschikbare gegevens over waterkwaliteit in het Compendium voor de Leefomgeving.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

Het projectbudget van KRW 2e en 3e tranche is toegenomen met € 27 miljoen door de prijsbijstelling 2022.

Volgens de Europese afspraak, gemaakt in het Europees Kaderrichtlijn Water, dienen de Kaderrichtlijn Water maatregelen eind 2027 opgeleverd te zijn.

Tijdens de eerste fase van de planuitwerking in 2021 is geconstateerd dat voor de onderzoeken voor de planuitwerking meer tijd nodig is dan in eerste instantie (tijdens de verkenningsfase) is ingeschat. Hierdoor schuift een deel van de realisatie uit de jaren 2022-2023 op naar de latere jaren 2024-2027.

Tabel 42 Projectoverzicht realisatieprogramma (bedragen x € 1 miljoen)

	Projectbudget			Kasbudget						Oplevering	
	huidig	vorig	t/m 2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027 later	huidig	vorig
Projecten waterkwaliteit											
Projecten Nationaal											
KRW 1e tranche	30	30	30								
KRW 2e en 3e tranche af rondingen	665	638	102	45	59	79	107	114	159	2027	2027
Programma Realisatie	695	668	132	45	59	79	107	114	159	0	
Budget (DF 7.01.01)				45	59	79	107	114	159	0	

7.02 Overige investeringen waterkwaliteit

Motivering

Naast het Verbeterprogramma Waterkwaliteit Rijkswateren ten behoeve van de KRW zijn hieronder de overige aanlegprojecten inzake waterkwaliteit opgenomen.

Producten

Aanleg waterkwaliteit

Tabel 43 Projectoverzicht realisatieprogramma (bedragen x € 1 miljoen)

	Projectbudget					Kasbudget					Oplevering	
	huidig	vorig	t/m 2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027 later	huidig	vorig	
Waterkwaliteit												
Projecten Nationaal												
Bijdrageregeling medicijnresten	65	61	0	9	10	15	17	14				
Grote wateren	198	194	0	9	12	22	22	22	22	90	2032	2032
Verruiming vaargeul Westerschelde	26	26	26									
DAW Projecten (subsidies aan o.a. Kadaster, LTO)	32			6	11	11	2	1	1			
Afrondingen							1		1			
Programma Realisatie	321	281	26	24	32	48	41	38	24	90		
Budget (DF 7.02.01)				24	32	48	41	38	24	90		

Grote wateren

De in 2017 uitgevoerde verkenning naar de opgaven voor natuur en waterkwaliteit in de grote wateren, laat zien dat er grote systeemgrepen (inrichting en beheer) nodig zijn om de waterkwaliteit te verbeteren en de natuur toekomstbestendig te versterken, bijvoorbeeld door het terugbrengen van getij.

Op grond daarvan hebben de Ministers van IenW en LNV de ambitie uitgesproken om tot 2050 diverse maatregelen te treffen die gericht zijn op het voorkomen van achteruitgang van ecologische kwaliteit van de grote wateren, het bevorderen van een stabiel en samenhangend ecologisch netwerk en het creëren van ruimte voor ruimtelijk-economische ontwikkeling.

Om deze ambitie verder te brengen is een programmatische aanpak gestart die nauw aansluit op lopende gebiedsprocessen, waarbij samen met overheden, marktpartijen, natuurorganisaties en stakeholders maatregelen worden uitgevoerd.

De komende jaren zullen IenW en LNV, in de vorm van de programmatische aanpak Grote Wateren, samen met de regio (Gebiedsagenda's voor de Grote Wateren) en ondersteund door Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en regionale partners de maatregelen uit de eerste en tweede tranche uitvoeren (Kamerstukken II, 2019-2020, [27 625, nr. 488](#) en nr. 523). In 2023 wordt daarnaast ook begonnen met de voorbereiding van de uitvoering van de projecten uit de derde tranche van de Programmatische Aanpak Grote Wateren (Kamerstuk PM).

Waterzuivering medicijnresten

Voor zuivering van medicijnresten wordt bijgedragen aan aanpassing van rioolwaterzuiveringsinstallaties. Verdeeld over de jaren 2019-2023 ontvangt de Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA) een subsidie van € 5 miljoen voor het innovatieprogramma 'microverontreinigingen uit afvalwater van rioolwaterzuiveringsinstallaties, bedoeld om innovaties op de rioolwaterzuivering te stimuleren waarmee medicijnresten en andere microverontreinigingen beter worden verwijderd.

Waterkwaliteitsprojecten

Voor het terugdringen van de invloed van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen op het oppervlaktewater wordt middels subsidie-bijdragen aan LTO en middels een bijdrage aan het kadaster uitvoering gegeven aan het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer.

Verkenningen- en Planuitwerkingsprogramma

Het verkenningen- en planuitwerkingsprogramma dient om een probleem of een initiatief met een maatschappelijke meerwaarde te verkennen en om daarna, indien nodig, uit alternatieven de beste oplossing voor het probleem te zoeken en voor te bereiden voor de uitvoering.

Dit artikelonderdeel geeft inzicht in de stand van zaken van diverse projecten en programma's op het gebied van zoetwatervoorziening die zich in de fasen van voorbereiding tot realisatie bevinden.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

Tabel 44 Projectoverzicht Planning waterkwaliteit (bedragen x € 1 miljoen)

Projectomschrijving	Budget		Planning	
	Huidig	vorig	PB of TB	Oplevering
Projecten Nationaal				
EPK planning waterkwaliteit	12	11		
Projecten Zuid-Nederland				
Getij Grevelingen	105	100	2025	2028-2029
Totaal programma planuitwerking en verkenning	117	111		
Begroting DF 7.02.02	117	111		

Toelichting:

Getij Grevelingen

De planuitwerking van het project Getij Grevelingen zal langer gaan duren. Hierdoor schuift ook het moment van oplevering naar achteren. De vertraging vloeit voort uit een geconstateerde kostenstijging. Hierom is een traject gestart om de kostenraming weer stabiel te krijgen.

7.03 studiekosten waterkwaliteit

Motivering

Dit betreft de studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken) en de overige studiekosten op het gebied van waterkwaliteit.

Producten

Aanpak Waterkwaliteit

Speerpunten in de aanpak van waterkwaliteit zijn het terugdringen van de problematiek van nutriënten in het grond- en oppervlaktewater, de belasting van het water door emissies van gewasbeschermingsmiddelen en het verminderen van waterverontreiniging als gevolg van medicijnresten , nutriënten, microplastics en nieuwe (opkomende) stoffen.

In het kader van het Uitvoeringsprogramma opkomende stoffen in water wordt tussen 2019 en 2022 een opleidingsprogramma voor vergunningverleners water aangeboden.

4. Bijlagen

Bijlage 1: Voeding van het Deltafonds en begrotingsstaat per artikelonderdeel

Tabel 45 Voeding van het Deltafonds (bedragen x € 1.000)																
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2022 – 2036
1	567.828	653.117	724.981	607.702	572.507	422.188	570.908	514.183	442.576	384.538	296.094	576.314	353.649	310.144	426.367	7.423.096
Investeren in waterveiligheid																
1.01 Grote projecten/jugaven waterveiligheid	103.634	122.013	89.081	1.478	75.804	22.162	84.883				0					499.055
1.02 Ontwikkeling waterveiligheid	444.347	510.860	620.750	592.768	485.568	390.289	478.454	506.612	435.005	376.967	288.523	568.727	346.318	302.813	419.036	6.767.038
1.03 Studiekosten	19.847	20.244	15.150	13.466	11.135	9.737	7.571	7.571	7.571	7.571	7.571	7.587	7.331	7.331	7.331	157.003
Ontvangsten investeren in waterveiligheid																
1.09 Ontvangsten in waterveiligheid	190.052	164.608	150.945	141.478	152.036	168.307	168.276	168.116	171.334	192.470	193.964	176.950	202.499	175.273	180.365	2.596.673
Bijdrage van hfdst XII (art 26)	377.776	488.509	574.036	466.224	420.471	253.881	402.632	346.067	271.242	192.068	102.130	399.364	151.150	134.871	246.002	4.826.423
2	161.985	142.386	47.159	45.198	51.511	78.688	982	1.604								529.513
Investeren in zoetwatervoorziening																
2.02 Ontwikkeling/jugaven, zoetwatervoorziening	157.093	137.886	43.020	37.811	49.311	76.488	982	1.604								504.195
2.03 Studiekosten	4.892	4.500	4.139	7.387	2.200	2.200										25.318
Ontvangsten investeren in waterkwaliteit en zoetwatervoorzieningen																
2.09 Ontvangsten en zoetwatervoorzieningen	0															0
Bijdrage van hfdst XII (art 26)	161.985	142.386	47.159	45.198	51.511	78.688	982	1.604								529.513
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2022 – 2036

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2022 – 2036
Beheer, onderhoud en vernieuwing																
3	257.806	371.642	328.297	407.218	185.624	136.610	207.659	202.157	181.105	264.781	254.122	198.410	218.051	228.051	243.5983.685.131	
3.01 Exploitatiegaven	8.028	8.028	8.055	8.055	8.055	8.283	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	118.965
3.02 Onderhoud en vernieuwing	249.778	363.614	320.242	399.163	177.569	128.327	199.830	194.328	173.276	256.952	246.293	190.581	210.222	220.222	235.7693.566.166	
Bijdrage van hfdst XII (art 26)	257.806	371.642	328.297	407.218	185.624	136.610	207.659	202.157	181.105	264.781	254.122	198.410	218.051	228.051	243.5983.685.131	
Experimenteren cf. art. III Deltatwet																
4	128.577	243.009	193.233	103.707	91.346	95.802	95.127	94.300	56.679	55.879	55.718	55.328	55.609	54.927	54.2571.433.498	
4.02 GIV/PPS Uitgaven	128.577	243.009	193.233	103.707	91.346	95.802	95.127	94.300	56.679	55.879	55.718	55.328	55.609	54.927	54.2571.433.498	
Bijdrage van hfdst XII (art 26)	128.577	243.009	193.233	103.707	91.346	95.802	95.127	94.300	56.679	55.879	55.718	55.328	55.609	54.927	54.2571.433.498	
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven																
5	372.170	384.515	412.557	434.562	427.762	610.548	580.680	519.183	595.254	634.762	634.198	607.852	606.397	907.324	831.2188.559.022	
5.01 Apparaatuitgaven	261.761	264.444	260.910	266.893	259.725	258.806	257.864	257.393	257.289	256.670	254.070	254.070	254.070	254.070	254.070	254.070
5.02 Overige uitgaven	105.852	95.355	72.947	73.288	73.417	75.107	69.467	69.126	69.126	69.126	69.126	69.083	69.083	69.083	69.083	69.083
5.03 Investeringsruimte	4.557	12.216	23.277	30.881	19.112	142.135	66.849	68.664	73.039	72.466	74.102	73.899	72.444	373.371	298.2651.405.277	
5.04 Reserveringen	0	12.500	55.463	63.500	75.508	134.500	186.500	124.000	195.800	236.500	236.900	210.800	210.800	210.800	209.800	210.800
Saldo afgesloten ontvangsten rekening	286.033															286.033

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2022 – 2036
Bijdrage van hfdst XII (art 26)	86.137	384.515	412.597	434.562	427.762	610.548	580.680	519.183	595.254	634.762	634.198	607.852	606.397	907.324	831.2188.272.989	
Bijdragen andere begrotingen Rijk	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2022 – 2036
Ten laste van Ontvangsten begroting lenW	1.114.3741.743.840	1.707.2851.623.8551.352.059	1.411.5221.323.5671.186.180	1.127.1491.170.3591.046.4331.261.2191.031.4721.325.4381.375.3409.800.092												
Bijdrage van hfdst XII (art 26)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
	1.114.3741.743.840	1.707.2851.623.8551.352.059	1.411.5221.323.5671.186.180	1.127.1491.170.3591.046.4331.261.2191.031.4721.325.4381.375.3409.800.092												
7 Investeren in waterkwaliteit	103.095	113.779	151.963	166.946	175.345	235.993	36.487	22.869	22.869	22.869	265	265	265	265	265	2022 – 2036
Ontwikkeling Kaderrichtlijngaven water	45.465	58.791	78.946	107.100	114.125	158.824	0	0								563.251
Ontwikkeling Waterkwaliteit	34.339	38.144	53.364	46.060	60.355	76.404	36.222	22.604	22.604	22.604						412.700
Studiekosten waterkwaliteit	23.291	16.844	19.653	13.786	865	765	265	265	265	265	265	265	265	265	265	77.589
Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit	1.002															1.002
Bijdrage van hfdst XII (art 26)	102.093	113.779	151.963	166.946	175.345	235.993	36.487	22.869	22.869	22.869	265	265	265	265	265	2022 – 2036

Bijlage 2: Verdiepingshoofdstuk

In het verdiepingshoofdstuk is per productartikel een meerjarige begrotings mutatietabel opgenomen op artikelonderdeelniveau met daarbij de aansluiting tussen de vorige stand van de begroting en de nu voorgestelde stand. Dit voor de volledige looptijd van het fonds. Bij het toelichten van de begrotingsmutaties wordt de normering die is opgenomen in de leeswijzer gehanteerd. Dit houdt in dat de begrotingsmutaties, waarbij het verschil kleiner is dan de aangegeven norm niet worden toegelicht (tenzij beleidsmatig toch relevant). De begrotingsmutaties zijn in alfabetische volgorde in de tabellen opgenomen en worden ook in deze volgorde toegelicht.

Artikel 1 Investeren in waterveiligheid

Tabel 46 Artikel 1 Investeren in waterveiligheid

	Totaal mutatie	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036
1 Investeren in waterveiligheid																
Ontwerpbegroting 2022																
artikelonderdeel 01.01 Grote projecten waterveiligheid	109.499	90.301	2.095	785	73.126	20.000	71.852	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutaties Voorjaarsnota 2022	-10.952	25.723	82.614	621	-1.043	1.074	-670									
Stand eerste supplettoire wet 2022																
artikelonderdeel 01.01 Grote projecten waterveiligheid	98.547	116.024	84.709	1.406	72.083	21.074	71.182	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Loon- en prijsbijstelling 2022	33.538	5.087	5.989	4.372	72	3.721	1.088	13.209								
Mutaties Miljoenennota 2023	5.087	5.989	4.372	72	3.721	1.088	13.209	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 01.01 Grote projecten waterveiligheid	103.634	122.013	89.081	1.478	75.804	22.162	84.391	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ontwerpbegroting 2022																
artikelonderdeel 01.02 Ontwikkeling waterveiligheid	448.187	600.070	610.129	354.501	434.388	381.290	488.569	539.858	388.485	318.239	275.117	530.005	322.166	271.769		
Mutaties Voorjaarsnota 2022	-41.859	124.032	-142	228.960	35.438	-63.531	-44.908	-34.964	0	34.815	34.815	34.814	5.416	-5.413		
Stand eerste supplettoire wet 2022																
artikelonderdeel 01.02 Ontwikkeling waterveiligheid	406.328	476.038	609.987	583.461	469.826	317.759	443.661	504.894	388.485	353.054	309.932	564.819	327.582	266.356		
Desaldering	129.818	9.206	8.080	7.410	6.945	7.462	8.262	8.260	8.253	8.411	9.448	9.521	8.686	9.940	8.604	11.330
Extrapolatie 2036	367.700															367.700
Financiering IJsselpoort	550						550									
Integraal Rivier Management	59.818		9.103	12.275	23.823	14.617										
Kasschuiven binnen Deltafonds	0															
Kasschuiven Investeren in waterkwaliteit	0			-7803	-23.169	-13.526	44.498									
Kasschuiven Investeren in waterveiligheid	0	10.920	12.150	-693	-5.597	-13.532	844	1.172	668	-13.206	123	128	180	183	1.469	5.191
Kasschuiven Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	0	6.038	-6.552	-11.487	-4.540	11.132	9.611	-2.991	-15.581	42.937	5.964	-39.436	-13.336	235	18.006	0
LNV. bijdrage VNSC 2022-2025	448	112	112	112	112											
Loon- en prijsbijstelling 2022	156.929	12.151	11.929	10.949	11.733	9.589	8.765	-1.648	8.378	8.378	8.378	8.378	8.378	8.378	8.378	34.815
Programmaruimte DF	-408															
Mutaties Miljoenennota 2023	38.019	34.822	10.763	9.307	15.742	72.530	4.793	1.718	46.520	23.913	-21.409	3.908	18.736	36.457	419.036	
Stand ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 01.02 Ontwikkeling waterveiligheid	444.347	510.860	620.750	592.768	485.568	390.289	448.454	506.612	435.005	376.967	288.523	568.727	346.318	302.813	419.036	
Ontwerpbegroting 2022																
artikelonderdeel 01.03 Studiekosten	10.691	12.577	11.127	10.196	8.689	8.948	7.571	7.071	7.071	7.071	7.071	7.071	7.087	6.831	6.831	
Mutaties Voorjaarsnota 2022	7.365	2.437	144	144												

	Totaal mutatie 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	
1 Investeren in waterveiligheid																
Stand eerste supplettoire wet 2022																
artikelonderdeel 01.03 Studiekosten	18.056	15.014	11.271	10.340	8.689	8.948	7.571	7.071	7.071	7.071	7.071	7.087	6.831	6.831	6.831	
Correctie kosten covid crisis	250		250													
Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie	12.600	3.044	3.224	2.381	2.175	1.487	289									
Desaldering	13	13														
Extrapolatie 2036	6.831														6.831	
Financiering programmerfunctie	7.000	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	
Integraal Rivier Management	3.159	1.146	784	635	594											
Kasschuiven Investeren in waterveiligheid	0	- 593	853	120	120		- 500									
Loon- en prijsbijstelling 2022	601	1	210	351	39											
Overboeking ministerie van BZK	- 195	- 120	- 75													
Overboeking ministerie van EZK	- 731	- 241	- 215	- 162	- 113											
Overboeking ministerie van LNV	- 767	- 175	- 277	- 210	- 105											
Overboeking ministerie van OCW	25	25														
Wateroverlast en hoogwater	- 704	- 163	- 136	- 135	- 135	- 135										
Mutaties Miljoenennota 2023	1.791	5.230	3.879	3.116	2.446	789	0	500	500	500	500	500	500	500	500	7.331
Stand ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 01.03 Studiekosten	19.847	20.244	15.150	13.456	11.135	9.737	7.571	7.571	7.571	7.571	7.571	7.587	7.331	7.331	7.331	7.331
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2022 Investeren in waterveiligheid	568.377	702.948	623.351	365.482	516.203	410.238	567.992	546.929	395.556	325.310	282.188	537.092	328.997	278.600	368.113	368.113
Totaal Uitgaven stand eerste supplettoire wet 2022 Investeren in waterveiligheid	522.931	607.076	705.967	595.207	550.598	347.781	522.414	511.965	395.556	360.125	317.003	571.906	334.413	273.187	0	0
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2023 Investeren in waterveiligheid	567.828	653.117	724.981	607.702	572.507	422.188	540.416	514.183	442.576	384.538	296.094	576.314	353.649	310.144	426.367	426.367
Ontwerpbegroting 2022																
artikelonderdeel 01.09 Ontvangsten investeren in waterveiligheid	166.404	143.525	144.108	140.010	158.159	159.201	159.344	159.195	176.129	182.899	184.315	168.084	192.376	165.200	165.200	165.200
Mutaties Voorjaarsnota 2022	4.102															
Stand eerste supplettoire wet 2022																
artikelonderdeel 01.09 Ontvangsten investeren in waterveiligheid	170.506	143.525	144.108	140.010	158.106	159.201	159.344	159.195	176.129	182.899	184.315	168.084	192.376	165.200	165.200	165.200
Desaldering	129.831	9.219	8.080	7.410	6.945	7.462	8.262	8.260	8.253	8.411	9.448	9.521	8.686	9.940	8.604	11.330
Extrapolatie 2036	163.844															163.844
Kasschuiven Investeren in waterveiligheid	0	10.327	13.003	- 573	- 5.477	- 13.532	844	672	668	- 13.206	123	128	180	183	1.469	5.191
Mutaties Miljoenennota 2023	19.546	21.083	6.837	1.468	- 6.070	9.106	8.932	8.921	- 4.795	9.571	9.649	8.866	10.123	10.073	180.365	180.365

	Totaal mutatie	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036
1 Investeren in waterveiligheid																
Stand ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 01.09 Ontvangsten investeren in waterveiligheid		190.052	164.608	150.945	141.478	152.036	168.307	168.276	168.116	171.334	192.470	193.964	176.950	202.499	175.273	180.365
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2022 Investeren in waterveiligheid		166.404	143.525	144.108	140.010	158.159	159.201	159.344	159.195	176.129	182.899	184.315	168.084	192.376	165.200	163.844
Totaal Ontvangsten stand eerste supplettoire wet 2022 Investeren in waterveiligheid		170.506	143.525	144.108	140.010	158.106	159.201	159.344	159.195	176.129	182.899	184.315	168.084	192.376	165.200	163.844
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2023 Investeren in waterveiligheid		190.052	164.608	150.945	141.478	152.036	168.307	168.276	168.116	171.334	192.470	193.964	176.950	202.499	175.273	180.365

Artikel 1 Investeren in waterveiligheid

Desaldering

De aanpassing van de ontvangsten betreft met name de bijdragen Waterschappen aan het HWBP conform de geactualiseerde programmering HWBP. Deze ontvangsten worden ingezet voor hogere uitgaven binnen dit artikel.

Extrapolatie 2036

Bij de begroting 2023 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2036. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2035 stand begroting 2022 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.

Loon- en prijsbijstelling 2022

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranch 2022 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

Integraal Rivier Management

Met deze overboeking naar het uitvoeringsartikel wordt invulling gegeven aan de pilots en projecten ter bevordering van de waterveiligheid langs de Maas, zoals Lob van Gennep, Oeffelt en Arcen (€ 60 miljoen). Daarnaast is een deel van de middelen (totaal € 2,5 miljoen voor de jaren 2023-2024) noodzakelijk voor het verder vormgeven van het Programma Integraal Rivier Management onder de omgevingswet. Daarbij gaat het onder meer om het laten opstellen van een MKBA en een MER en het organiseren van gezamenlijke bouwdagen met provincies, waterschappen, gemeenten en stakeholders. Voor de periode 2023-2026 wordt extra inzet bij RWS ZN voorzien om uitvoering te geven aan de acties voortvloeiend uit de beleids- tafel. Hiervoor is jaarlijks € 0,12 miljoen nodig voor de periode 2023-2026. In totaal wordt met deze overboeking vanuit artikel 5.04 Reserveringen € 63 miljoen overgeheveld naar het uitvoeringsartikel.

Kasschuif Exploitatie en vernieuwing

Om binnen een modaliteit tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen met betrekking tot de overeenkomst Beheer en Onderhoud 2022-2023 in overeenstemming gebracht met de programmering.

Kasschuiven investeren in waterveiligheid

Om binnen een modaliteit tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De omvangrijkste kasschuiven vinden plaats op het Hoogwaterbeschermingsprogramma om de beschikbare bedragen beter in lijn te brengen met de programmering. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Kasschuiven Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven

Om binnen het Deltafonds tot een sluitende programmering te komen zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De omvangrijkste kasschuiven vinden plaats op de investeringsruimte (artikel 5.03) en reserveringen (artikel 5.04) om de

beschikbare bedragen beter in lijn te brengen met de beleidsopgaven. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Kasschuiven Investeren in waterkwaliteit

Om binnen een modaliteit tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De omvangrijkste kasschuiven vinden plaats op het programma Kaderrichtlijn Water om de beschikbare bedragen beter in lijn te brengen met de programmering. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie

In de periode 2022-2027 wordt vanuit het artikel 5.04 Reserveringen € 12,6 miljoen overgeboekt naar artikel 1 Investeren in waterveiligheid ter financiering van kennis en monitoring Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie en € 0,9 miljoen naar PBL (hoofdstuk XII) voor de bijdrage aan het onderzoeksprogramma klimaatadaptatie.

Financiering programmeerfunctie

Ten behoeve van het Strategisch Onderzoek voor Programmeerfunctie Water en Bodem wordt per jaar € 0,5 miljoen van uit de investeringsruimte op artikel 5.03 overgeboekt naar artikel 1.03 Studiekosten waterveiligheid.

Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening

Tabel 47 Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036
2 Investeren in zoetwatervoorziening															
Totaal															
ontwerpbegroting 2022															
artikelonderdeel 02.02 Ontwikkeling zoetwatervoorziening	58.321	63.657	41.898	41.898	21.993	16.309	956	1.561							
Mutaties Voorjaarsnota 2022	91.252	67.513	- 961	- 5.943	24.898	56.425	- 22	- 36							
Stand eerste supplettoire wet 2022															
artikelonderdeel 02.02 Ontwikkeling zoetwatervoorziening	149.573	131.170	40.937	35.955	46.891	72.734	934	1.525							
Loon- en prijsbijstelling 2022	24.746	7.710	6.768	2.111	1.856	2.420	3.754	48	79						
Opdracht zoutmonitoring Rijn- Maasmonding	- 270	- 190	- 52	- 28											
Mutaties Miljoenennota 2023	7.520	6.716	2.083	1.856	2.420	3.754	48	79							
Stand ontwerpbegroting 2023															
artikelonderdeel 02.02 Ontwikkeling zoetwatervoorziening	157.093	137.886	43.020	37.811	49.311	76.488	982	1.604							
ontwerpbegroting 2022															
artikelonderdeel 02.03 Studiekosten	4.668	5.150	4.789	3.637	2.200	2.200									
Mutaties Voorjaarsnota 2022	224	- 650	- 650	3.750											
Stand eerste supplettoire wet 2022															
artikelonderdeel 02.03 Studiekosten	4.892	4.500	4.139	7.387	2.200	2.200									
Mutaties Miljoenennota 2023															
Stand ontwerpbegroting 2023															
artikelonderdeel 02.03 Studiekosten	4.892	4.500	4.139	7.387	2.200	2.200	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2022 Investeren in zoetwatervoorziening	62.989	68.807	46.687	45.535	24.193	18.509	956	1.561							
Totaal Uitgaven stand eerste supplettoire wet 2022 Investeren in zoetwatervoorziening	135.465	120.670	13.076	6.342	1.091	934	934	1.525							
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2023 Investeren in zoetwatervoorziening	161.985	142.386	47.159	45.198	51.511	78.688	982	1.604							

Tabel 48 Artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036
3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing															
Totaal mutatie 2022															
Ontwerpbegroting 2022 artikelonderdeel 03.01															
Exploitatie		7.634	7.634	7.660	7.660	7.660	7.876	7.445	7.445	7.445	7.445	7.445	7.445	7.445	7.445
Mutaties Voorjaarsnota 2022															
Stand eerste suppletore wet 2022 artikelonderdeel 03.01		7.634	7.634	7.660	7.660	7.660	7.876	7.445	7.445	7.445	7.445	7.445	7.445	7.445	7.445
Exploitatie		7.634	7.634	7.660	7.660	7.660	7.876	7.445	7.445	7.445	7.445	7.445	7.445	7.445	7.445
Extrapolatie 2036															7.445
Loon- en prijsbijstelling 2022		394	394	395	395	395	407	384	384	384	384	384	384	384	384
Mutaties Miljoenennota 2023															
Exploitatie		394	394	395	395	395	407	384	384	384	384	384	384	384	384
Stand ontwerpbegroting 2023 artikelonderdeel 03.01															
Exploitatie		8.028	8.028	8.055	8.055	8.055	8.283	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829
Ontwerpbegroting 2022 artikelonderdeel 03.02															
Onderhoud en vernieuwing		224.703	250.444	180.401	238.286	149.209	151.405	194.276	188.642	167.780	287.318	277.182	221.258	204.630	214.630
Mutaties Voorjaarsnota 2022															
Stand eerste suppletore wet 2022 artikelonderdeel 03.02		34.135	78.323	17.839	15.494	22.213	28.829			34.815	34.815				
Onderhoud en vernieuwing		258.838	328.767	162.562	253.780	171.422	122.576	194.276	188.642	167.780	252.503	242.367	186.444	204.630	214.630
CA Instandhouding		318.775	33.444	149.872	135.459										
Extrapolatie 2036															229.414
Loon- en prijsbijstelling 2022		106.474	13.263	16.822	7.780	9.924	6.147	5.751	5.554	5.686	5.496	4.449	3.926	4.137	5.592
Opdracht zoutmonitoring Rijn- Maasmonding		270	190	52	28										6.355
Overeenkomst Beheer en Onderhoud 2022-2023		17.420	9.870	7.550						0					
Overeenkomst Beheer en Onderhoud 2022-2023		55.404	32.383	23.021											
Mutaties Miljoenennota 2023															
Stand ontwerpbegroting 2023 artikelonderdeel 03.02		- 9.060	34.847	157.680	145.383	6.147	5.751	5.554	5.686	5.496	4.449	3.926	4.137	5.592	5.592
Onderhoud en vernieuwing		249.778	363.614	320.242	399.163	177.569	128.327	199.830	194.328	173.276	256.952	246.293	190.581	210.222	235.769
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2022 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing		232.337	258.078	188.061	245.946	156.869	159.281	201.721	196.087	175.225	294.763	284.627	228.703	212.075	236.859
Totaal Uitgaven stand eerste suppletore wet 2022 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing		266.472	336.401	170.222	261.440	179.082	130.452	201.721	196.087	175.225	259.948	249.812	193.889	212.075	236.859

Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening Loon- en prijsbijstelling 2022

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranch 2022 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

Artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing

	Totaal mutatie 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036
3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing															
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2023															
Exploitatie, onderhoud en vernieuwing	257.806	371.642	328.297	407.218	185.624	136.610	207.659	202.157	181.105	264.781	254.122	198.410	218.051	228.051	243.598

Artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing CA Instandhouding

In de eerste supplettaire begroting 2022 zijn de in het Coalitieakkoord extra beschikbaar gesteld middelen voor exploitatie, onderhoud en vernieuwing van de Rijksinfrastructuur aan het Deltafonds toegevoegd, artikel 5.04 Reserveringen. Met deze mutatie worden voor de korte termijn (periode tot en met 2025) de middelen ingezet om de programmering (artikel 3.02) op te hogen.

Extrapolatie 2036

Bij de begroting 2023 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2036. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2035 stand begroting 2022 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.

Loon- en prijsbijstelling 2022

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranch 2022 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

Overeenkomst Beheer en Onderhoud 2022-2023

Op basis van de overeenkomst Beheer en Onderhoud 2022-2023 vindt er per netwerk een budgetneutrale overboeking plaats van Onderhoud naar Overige Netwerkgebonden Kosten, de zogeheten Landelijke Taken. Voor het Deltafonds betreft dit een overboeking van € 55,4 miljoen. Binnen de overeenkomst Beheer en Onderhoud 2022-2023 is een extra opdracht afgesproken. Dit betreft onder andere groot onderhoud IJmuiden en Schellingwoude en klimaatadaptatie. Ter financiering hiervan wordt € 17,4 miljoen vanuit artikel 5.03 Investeringsruimte overgebeekt naar artikel 3.02 Onderhoud en vernieuwing.

Artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet

Tabel 49

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036
4 Experimenteren cf. art. III Deltawet															
Totaal mutatie															
Ontwerpbegroting 2022															
artikelonderdeel 04.02 GIV/PPS	21.842	215.594	89.327	89.517	58.841	57.990	57.327	56.513	55.712	54.925	54.767	54.383	54.660	53.989	
Mutaties Voorjaarsnota 2022	102.441	22.142	99.962	11.714	30.343	35.000	35.000	35.000							
Stand eerste suppletioire wet 2022	124.283	237.736	189.289	101.231	89.184	92.990	92.327	91.513	55.712	54.925	54.767	54.383	54.660	53.989	
artikelonderdeel 04.02 GIV/PPS															53.330
Extrapolatie 2036															
Loon- en prijsbijstelling 2022	33.179	4.294	5.273	3.944	2.476	2.162	2.812	2.800	2.787	954	951	945	949	938	927
Mutaties Miljoenennota 2023	4.294	5.273	3.944	2.476	2.162	2.162	2.812	2.800	2.787	967	954	945	949	938	54.257
Stand ontwerpbegroting 2023	128.577	243.009	193.233	103.707	91.346	95.802	95.127	94.300	56.679	55.879	55.718	55.328	55.609	54.927	54.257
artikelonderdeel 04.02 GIV/PPS															
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2022															
Experimenteren cf. art. III Deltawet	21.842	215.594	89.327	89.517	58.841	57.990	57.327	56.513	55.712	54.925	54.767	54.383	54.660	53.989	53.330
Totaal Uitgaven stand eerste suppletioire wet 2022															
Experimenteren cf. art. III Deltawet	124.283	237.736	189.289	101.231	89.184	92.990	92.327	91.513	55.712	54.925	54.767	54.383	54.660	53.989	53.330
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2023															
Experimenteren cf. art. III Deltawet	128.577	243.009	193.233	103.707	91.346	95.802	95.127	94.300	56.679	55.879	55.718	55.328	55.609	54.927	54.257

Artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet

Extrapolatie 2036

Bij de begroting 2023 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2036. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2035 stand begroting 2022 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.

Loon- en prijsbijstelling 2022

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranche 2022 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven

Tabel 50																
5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Totaal mutatie	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036
Ontwerpbegroting 2022																
artikelonderdeel 05.01 Apparaat	249.947	241.017	246.533	252.198	247.099	246.842	246.429	246.074	246.074	246.074	246.074	246.074	246.074	246.074	246.074	246.074
Mutaties Voorjaarsnota 2022	323	4.074	3.804	3.933	1.700	1.300	800	700	600							
Stand eerste supplettoire wet 2022																
artikelonderdeel 05.01 Apparaat	250.270	245.091	250.337	256.131	248.799	248.142	247.229	246.774	246.674	246.674	246.674	246.674	246.674	246.674	246.674	246.674
Extrapolatie 2036	246.074															
Loon- en prijsbijstelling 2022	120.776	8.141	7.970	8.138	8.327	8.091	8.064	8.035	8.019	8.015	7.996	7.996	7.996	7.996	7.996	7.996
Ringonderzoek Laboratoria	15	15														
SCM KRW	6.375	6.375														
SCM: Cybersecurity	3.944	1.972	1.972													
Wateroverlast en hoogwater	704	163	136	135	135	135										
Werken aan Uitvoering	24.400	1.200	2.900	2.300	2.300	2.700	2.600	2.600	2.600	2.600	2.600	2.600	2.600	2.600	2.600	2.600
Mutaties Miljoenennota 2023																
Stand ontwerpbegroting 2023	11.491	19.353	10.573	10.762	10.926	10.664	10.635	10.619	10.615	10.596	7.996	7.996	7.996	7.996	7.996	254.070
artikelonderdeel 05.01 Apparaat	261.761	264.444	260.910	266.893	259.725	258.806	257.864	257.393	257.289	256.670	254.070	254.070	254.070	254.070	254.070	254.070
Ontwerpbegroting 2022																
artikelonderdeel 05.02 Overige uitgaven	70.641	68.696	69.013	69.339	69.462	69.298	65.706	65.381	65.381	65.381	65.381	65.381	65.381	65.340	65.340	65.340
Mutaties Voorjaarsnota 2022	358	352	353	352	352	352	352	352	352	352	352	352	352	352	352	352
Stand eerste supplettoire wet 2022																
artikelonderdeel 05.02 Overige uitgaven	70.999	69.048	69.366	69.691	69.814	69.650	66.058	65.733	65.733	65.733	65.733	65.692	65.692	65.692	65.692	65.692
Extrapolatie 2036	65.692															
Extrapolatie staf DC	1.770						1.770									
HXII: Maatwerk KNMI-RWS	- 934	- 934														
Loon- en prijsbijstelling 2022	52.216	3.652	3.551	3.581	3.597	3.603	3.687	3.409	3.393	3.393	3.393	3.393	3.391	3.391	3.391	3.391
Mit onderzoek Delta aanpak Waterkwaliteit	- 530	- 265	- 265													
Overeenkomst Beheer en Onderhoud 2022-2023	55.404	32.383	23.021													
Ringonderzoek Laboratoria	17	17														
Mutaties Miljoenennota 2023																
Stand ontwerpbegroting 2023	34.853	26.307	3.581	3.597	3.603	3.603	5.457	3.409	3.393	3.393	3.393	3.393	3.391	3.391	3.391	69.083
artikelonderdeel 05.02 Overige uitgaven	105.852	95.355	72.947	73.288	73.417	75.107	69.467	69.126	69.126	69.126	69.126	69.126	69.083	69.083	69.083	69.083
Ontwerpbegroting 2022																
artikelonderdeel 05.03 Investeringsruimte	3.500	21.016	7.425	27.425	18.585	141.608	37.325	27.325	17.325	16.200	16.200	16.200	16.200	360.325	343.049	
Mutaties Voorjaarsnota 2022	7221	- 750	0	0	0	145	1.724	0	0	0	0	0	0	330.550	5.413	

5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Totaal mutatie	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036
Stand eerste supplettoire wet 2022																
artikelonderdeel 05.03		10.721	20.266	7.425	27.425	18.730	143.332	37.325	27.325	17.325	16.200	16.200	16.200	29.775	348.462	
Investeringsruimte																
Emissieregistratie		- 3.445		- 265	- 265	- 265	- 265	- 265	- 265	- 265	- 265	- 265	- 265	- 265	- 265	- 265
Extrapolatie 2036		297.095														297.095
Extrapolatie staf DC		- 1.770					- 1.770									
Financiering IJsselpoort		- 550					- 550									
Financiering programmerfunctie		- 7.000	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500	- 500
Kasschuiven Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven		0	140	- 5.872	- 164	- 6.901	- 13.383	- 13.022	- 5.009	2.581	14.863	14.336	14.336	765	- 17.006	0
Loon- en prijsbijstelling 2022		412.059	5.130	14.219	16.781	11.122	14.530	14.910	35.790	39.523	41.616	42.695	44.331	44.128	42.669	1.935
Overeenkomst Beheer en Onderhoud 2022-2023		- 17.420	- 9.870	- 7.550												
Programmaruimte DF		408	408													
SCM KRW		- 6.375	- 6.375													
SCM: Cybersecurity		- 3.944	- 1.972	- 1.972												
Mutaties Miljoenennota 2023		- 6.164	- 8.050	15.852	3.456	382	- 1.197	30.016	41.339	55.714	56.266	57.902	57.699	42.669	24.909	298.265
Stand ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 05.03		4.557	12.216	23.277	30.881	19.112	142.135	67.341	68.664	73.039	72.466	74.102	73.899	72.444	373.371	298.265
Investeringsruimte																
Ontwerpbegroting 2022																
artikelonderdeel 05.04 Reserveringen		15.317	19.170	94.988	131.395	136.425	144.278	135.400	71.000	213.600	256.800	211.800	211.800	211.800	211.800	211.800
Mutaties Voorjaarsnota 2022		20.000	40.000	65.000	145.000	- 15.000	- 25.000	85.000	40.000	40.000						
Stand eerste supplettoire wet 2022																
artikelonderdeel 05.04 Reserveringen		35.317	59.170	159.988	276.395	121.425	119.278	220.400	111.000	253.600	256.800	211.800	211.800	211.800	211.800	211.800
Correctie kosten covid crisis		- 250	- 250													
CA Instandhouding		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie		318.775	- 33.444	149.872	135.459											
Extrapolatie 2036		- 13.500	- 3.164	- 3.419	- 2.576	- 2.370	- 1.682	- 289								209.800
Integraal Rivier Management		- 62.977	- 10.249	- 13.059	- 24.458	- 15.211										
Kasschuif t/m generale beeld		- 30.000	- 39.000	- 14.056	64.872	- 34.541	- 20.775	7.500								
Kasschuiven Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven		0	12.822	27.424	8.651	- 6.559	- 4.749	12.411	- 7.000	13.000	- 57.800	- 20.300	25.100	- 1.000	- 1.000	0
Meettechniek Monitoring KRW		- 15.000	- 1.000	- 5.000	- 5.000	- 4.000										
Nutrienten en Gewasbeschermingsmiddelen		- 23.400	- 2.100	- 3.500	- 3.500	- 3.500	- 2.900	- 4.400								
Plastic Zwerfafval		- 8.000	- 875	- 2.626	- 2.491	- 2.008										
Reservering Kennisbasis Nationale Grondwater Reserves		- 2.700	- 1.200	- 1.000	- 500											
Reservering PFAS		- 2.400	- 800	- 800	- 800											

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036
5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven															
	Totaal mutatie														
Mutaties Miljoenennota 2023	- 35.317	- 46.670	104.525	212.895	- 45.917	15.222	- 3.900	13.000	- 57.800	- 20.300	25.100	- 1.000	- 1.000	- 1.000	209.800
Stand ontwerpbegroting 2023															
artikelonderdeel 05.04 Reserveringen	0	12.500	55.463	63.500	75.508	134.500	216.500	124.000	195.800	236.500	236.900	210.800	210.800	210.800	209.800
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2022															
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	339.405	349.899	417.959	480.357	471.571	602.026	484.860	409.780	542.380	584.455	539.455	539.766	553.341	866.263	811.171
Totaal Uitgaven stand eerste supplettoire wet 2022															
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	367.307	393.575	522.116	684.642	513.768	645.402	526.012	450.832	583.332	584.807	539.807	539.766	553.341	872.028	811.523
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2023															
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	372.170	384.515	412.597	434.562	427.762	610.548	611.172	519.183	595.254	634.762	634.198	607.852	606.397	907.324	831.218
Ontwerpbegroting 2022															
artikelonderdeel 05.10 Saldo afgesloten rekeningen															
Mutaties Voorjaarsnota 2022	286.033														
Stand eerste supplettoire wet 2022															
artikelonderdeel 05.10 Saldo afgesloten rekeningen															
Mutaties Miljoenennota 2023															
Stand ontwerpbegroting 2023															
artikelonderdeel 05.10 Saldo afgesloten rekeningen															
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2022															
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven															
Totaal Ontvangsten stand eerste supplettoire wet 2022															
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven															
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2023															
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven															

Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven

Extrapolatie 2036

Bij de begroting 2023 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2036. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2035 stand begroting 2022 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.

Loon- en prijsbijstelling 2022

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranch 2022 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

SCM KRW

Ter financiering van de benodigde inzet capaciteit RWS ten behoeve van de Kader Richtlijn Water wordt in 2023 € 6,375 miljoen vanuit investeringsruimte aan artikel 5.01 Apparaat toegevoegd.

Werken aan Uitvoering

Ter financiering van activiteiten in het kader van Werken aan Uitvoering wordt € 24,3 miljoen aan het Deltafonds toegevoegd, artikel 5.01 Apparaat.

Overeenkomst Beheer en Onderhoud 2022-2023

Op basis van de overeenkomst Beheer en Onderhoud 2022-2023 vindt er per netwerk een budgetneutrale overboeking plaats van Onderhoud naar Overige Netwerkgebonden Kosten, de zogeheten Landelijke Taken. Voor het Deltafonds betreft dit een overboeking van € 55,4 miljoen. Binnen de overeenkomst Beheer en Onderhoud 2022-2023 is een extra opdracht afgesproken. Dit betreft onder andere groot onderhoud IJmuiden en Schellingwoude en klimaatadaptatie. Ter financiering hiervan wordt € 17,4 miljoen vanuit artikel 5.03 Investeringsruimte overgeboekt naar artikel 3.02 Onderhoud en vernieuwing.

Financiering programmeerfunctie

Ten behoeve van het Strategisch Onderzoek voor Programmeerfunctie Water en Bodem wordt per jaar € 0,5 miljoen van uit de investeringsruimte op artikel 5.03 overgeboekt naar artikel 1.03 Studiekosten waterveiligheid.

Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie

In de periode 2022-2027 wordt vanuit het artikel 5.04 Reserveringen € 12,6 miljoen overgeboekt naar artikel 1 Investeren in waterveiligheid ter financiering van kennis en monitoring Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie en € 0,9 miljoen naar PBL (hoofdstuk XII) voor de bijdrage aan het onderzoeksprogramma klimaatadaptatie.

Integraal Rivier Management

Een deel van de beleidsreservering voor (IRM-) pilots en projecten ter bevordering van de waterveiligheid langs de Maas, zoals Lob van Gennep, Oeffelt en Arcen (€ 60 miljoen) wordt overgeheveld naar het uitvoeringsartikel. Daarnaast is een deel van de middelen (totaal € 2,5 miljoen voor de jaren 2023-2024) noodzakelijk voor het verder vormgeven. Voor de periode 2023-2026 wordt extra inzet bij RWS ZN voorzien om uitvoering te geven aan de acties voortvloeiend uit de beleidstafel. Hiervoor is jaarlijks € 0,120 miljoen nodig voor de periode 2023-2026. € 63 miljoen vanuit artikel 5.04 reserveringen naar artikel 1.02 Ontwikkeling waterveiligheid € 59 miljoen en naar 1.03 Studiekosten waterveiligheid € 3 miljoen.

Meettechniek Monitoring KRW

Ten behoeve van de evaluatie van de Kaderrichtlijn Water in 2024, en vervolgens de inhoudelijke verantwoording richting de Europese Commissie in 2027, is data benodigd vanuit monitoring en verbetering van het waterkwaliteitsmodelinstrumentarium. Ter financiering hiervan wordt € 15 miljoen vanuit artikel 5.04 Reserveringen naar artikel 7.03 Studiekosten waterkwaliteit overgeboekt.

Nutriënten en Gewasbeschermingsmiddelen

In het Delta-aanpak Agrarisch Waterbeheer – Nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen (DAW) worden via gebiedsprocessen maatregelpakketten ontwikkeld ten behoeve van de wateropgave voor de landbouw, die passen bij een gezonde bedrijfsvoering van agrariërs en bijdragen aan het halen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water. Met het Kadaster en met LTO zijn lopende afspraken over de uitvoering van DAW. De komende jaren is voor deze organisaties een bijdrage uit het Deltafonds nodig. Daarnaast zal in 2022 een regeling starten waarbij waterschappen subsidie kunnen aanvragen voor het uitvoeren van DAW-impulsprojecten. € 23,4 miljoen wordt vanuit artikel 5.04 Reserveringen naar artikel 7.02 Ontwikkeling en 7.03 Studiekosten waterkwaliteit geboekt.

Plastic Zwerfafval

Anders dan eerder verwacht, zijn de voorbereidende analyses en pilots in 2021 tot afronding gekomen. Hiermee is inzicht gekregen in de grootste bronnen van plastic voor de rivieren (hotspots), in de effectiviteit van verschillende vangsystemen en in de mogelijke maatregelen voor terreinbeheerders. In 2022 wordt toegewerkt naar de uitvoering van maatregelen toe te werken. Ter financiering hiervan wordt € 8 miljoen vanuit artikel 5.04 Reserveringen naar artikel 7.03 Studiekosten waterkwaliteit overgeboekt.

Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk

Tabel 51																
6 Bijdragen andere begrotingen Rijk	Totaal mutatie	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036
Ontwerpbegroting 2022																
artikelonderdeel 06.09 Ten laste van begroting lenW																
	1.161.419	1.568.404	1.340.478	1.216.548	1.215.793	1.289.386	1.187.956	1.073.169	1.014.238	1.098.048	976.722	1.191.508	1.286.895	1.255.727		
Mutaties Voorjaarsnota 2022																
	- 91.642	94.902	239.092	402.052	103.052	41.652	41.152	41.052	40.952	352	352	352	352	324.782	352	
Stand eerste suppletore wet 2022																
artikelonderdeel 06.09 Ten laste van begroting lenW																
	1.069.777	1.663.306	1.579.570	1.618.600	1.318.845	1.331.038	1.229.108	1.114.221	1.055.190	1.098.400	977.074	1.191.860	962.113	1.256.079		
Deitprogramma Ruimtelijke Adaptatie	- 900	- 120	- 195	- 195	- 195	- 195	- 195									
Extrapolatie 2036	1.305.981															1.305.981
HXII: Maatwerk KNMI-RWS	- 934	- 934														
Kasschuif tlv generale beeld	0	- 20.000	944	61.872	- 52.541	- 27.775	15.000	22.500								
LNV: bijdrage VNSC 2022-2025	448	112	112	112	112											
Loon- en prijsbijstelling 2022	1.006.214	63.453	77.367	63.998	55.797	58.484	62.884	69.359	69.359	69.359	69.359	69.359	69.359	69.359	69.359	69.359
Mirt onderzoek Delta aanpak Waterkwaliteit	- 244	- 135	- 27													
Overboeking ministerie van BZK	- 195	- 120	- 75													
Overboeking ministerie van EZK	- 731	- 241	- 215	- 162	- 113											
Overboeking ministerie van LNV	- 767	- 175	- 277	- 210	- 105											
Overboeking ministerie van OCW	25	25														
PFAS	1.500	1.500														
Ringonderzoek Laboratoria	32	32														
Werken aan Uitvoering	24.400	1.200	2.900	2.300	2.300	2.700	2.600	2.600	2.600	2.600	2.600	2.600	2.600	2.600	2.600	2.600
Mutaties Mijjoenennota 2023	44.597	80.534	127.715	5.255	33.214	80.484	94.459	71.959	71.959	71.959	71.959	69.359	69.359	69.359	69.359	1.375.340
Stand ontwerpbegroting 2023																
artikelonderdeel 06.09 Ten laste van begroting lenW																
	1.114.374	1.743.840	1.707.285	1.623.855	1.352.059	1.411.522	1.323.567	1.186.180	1.127.149	1.170.359	1.046.433	1.261.219	1.031.472	1.325.438	1.375.340	
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2022 Bijdragen andere begrotingen Rijk																
	1.161.419	1.568.404	1.340.478	1.216.548	1.215.793	1.289.386	1.187.956	1.073.169	1.014.238	1.098.048	976.722	1.191.508	1.286.895	1.255.727	1.305.629	
Totaal Ontvangsten stand eerste suppletore wet 2022 Bijdragen andere begrotingen Rijk																
	1.069.777	1.663.306	1.579.570	1.618.600	1.318.845	1.331.038	1.229.108	1.114.221	1.055.190	1.098.400	977.074	1.191.860	962.113	1.256.079	1.305.981	
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2023 Bijdragen andere begrotingen Rijk																
	1.114.374	1.743.840	1.707.285	1.623.855	1.352.059	1.411.522	1.323.567	1.186.180	1.127.149	1.170.359	1.046.433	1.261.219	1.031.472	1.325.438	1.375.340	

Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk

Extrapolatie 2036

Bij de begroting 2023 wordt de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2036. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2035 stand begroting 2022 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.

Kasschui tlv generale beeld

Met deze kasschuif ten laste van het generale beeld, worden de CA middelen voor instandhouding in overeenstemming met de uitvoering gebracht.

Loon- en prijsbijstelling 2022

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranch 2022 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

Werken aan Uitvoering

Ter financiering van activiteiten in het kader van Werken aan Uitvoering wordt € 24,3 miljoen aan het Deltafonds toegevoegd, artikel 5.01 Apparaat.

Artikel 7 Investeren in waterkwaliteit

Tabel 52

	Totaal mutatie	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036
7 Investeren in waterkwaliteit																
Ontwerpbegroting 2022																
artikelonderdeel 07.01 Ontwikkeling Kaderrichtlijn Water	73.258	84.215	67.441	78.834	88.308	127.315										
Mutaties Voorjaarsnota 2022	-30.025	-28.310	210	977	7.353	66.037	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand eerste suppletore wet 2022 artikelonderdeel 07.01 Ontwikkeling Kaderrichtlijn Water	43.233	55.905	67.651	79.811	95.661	193.352	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kasschuiven Investeren in waterkwaliteit	0		7.803	23.169	13.526	-44.498										
Loon- en prijsbijstelling 2022	27.638	2.232	2.886	3.492	4.120	4.938	9.970									
Mutaties Mijoennota 2023	2.232	2.886	11.295	27.289	18.464	-34.528	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stand ontwerpbegroting 2023 artikelonderdeel 07.01 Ontwikkeling Kaderrichtlijn Water	45.465	58.791	78.946	107.100	114.125	158.824	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ontwerpbegroting 2022																
artikelonderdeel 07.02 Ontwikkeling waterkwaliteit	21.767	26.288	40.760	41.374	55.967	71.228	34.444	21.494	21.494	21.494	21.494					
Mutaties Voorjaarsnota 2022	5.324	0														
Stand eerste suppletore wet 2022 artikelonderdeel 07.02 Ontwikkeling waterkwaliteit	27.091	26.288	40.760	41.374	55.967	71.228	34.444	21.494	21.494	21.494	21.494					
Loon- en prijsbijstelling 2022	18.666	1.398	1.356	2.104	2.136	2.888	3.676	1.778	1.110	1.110	1.110					
Waterkwaliteit projecten uitvoering	32.400	5.850	10.500	10.500	2.550	1.500	1.500									
Mutaties Mijoennota 2023	7.248	11.856	12.604	4.686	4.388	5.176	1.778	1.110	1.110	1.110	1.110	0	0	0	0	0
Stand ontwerpbegroting 2023 artikelonderdeel 07.02 Ontwikkeling waterkwaliteit	34.339	38.144	53.364	46.060	60.355	76.404	36.222	22.604	22.604	22.604	22.604	0	0	0	0	0
Ontwerpbegroting 2022																
artikelonderdeel 07.03 Studiekosten waterkwaliteit	8.450	6.100	11.000	9.513	2.000	2.000	2.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutaties Voorjaarsnota 2022	13.086	8.080	6.597	-2.950	-3.400	-2.900	-4.400									
Stand eerste suppletore wet 2022 artikelonderdeel 07.03 Studiekosten waterkwaliteit	21.536	14.180	17.597	6.563	-1.400	-900	-4.400	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Emissieregistratie	3.445		265	265	265	265	265	265	265	265	265	265	265	265	265	265
Meettechniek Monitoring KRW	15.000	1.000	5.000	5.000	4.000											
Mirt onderzoek Delta aanpak Waterkwaliteit	368	130	238													
Nutrienten en Gewasbeschermingsmiddelen PFAS	23.400	2.100	3.500	3.500	3.500	3.500	2.900	4.400								
Plastic Zwerfafval	1.500	1.500														
	8.000	875	2.626	2.491	2.008											

	Totaal mutatie 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036
7 Investeren in waterkwaliteit															
Reservering Kennisbasis Nationale Grondwater Reserves	2.700	1.200	1.000	500											
Reservering PFAS	2.400	800	800	800											
Waterkwaliteit projecten uitvoering	- 32.400	- 5.850	- 10.500	- 10.500	- 2.550	- 1.500									
Mutaties Miljoenennota 2023	1.755	2.664	2.056	7.223	2.265	1.665	4.665	265	265	265	265	265	265	265	265
Stand ontwerpbegroting 2023															
artikelonderdeel 07.03 Studiekosten waterkwaliteit	23.291	16.844	19.653	13.786	865	765	265	265	265	265	265	265	265	265	265
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2022 Investeren in waterkwaliteit	103.475	116.603	119.201	129.721	146.275	200.543	34.444	21.494	21.494	21.494	0	0	0	0	0
Totaal Uitgaven stand eerste supplettoire wet 2022 Investeren in waterkwaliteit	91.860	96.373	126.008	127.748	150.228	263.680	30.044	21.494	21.494	21.494	0	0	0	0	0
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2023 Investeren in waterkwaliteit	103.095	113.779	151.963	166.946	175.345	235.993	36.487	22.869	22.869	22.869	265	265	265	265	265
Ontwerpbegroting 2022															
artikelonderdeel 07.09 Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit	602														
Mutaties Voorjaarsnota 2022	400														
Stand eerste supplettoire wet 2022															
artikelonderdeel 07.09 Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit	1.002														
Mutaties Miljoenennota 2023															
Stand ontwerpbegroting 2023															
artikelonderdeel 07.09 Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit	1.002														
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2022 Investeren in waterkwaliteit	602														
Totaal Ontvangsten stand eerste supplettoire wet 2022 Investeren in waterkwaliteit	1.002														
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbegroting 2023 Investeren in waterkwaliteit	1.002														

Artikel 7 Investeren in waterkwaliteit

Loon- en prijsbijstelling 2022

Dit betreft de toegekende loon- en prijsbijstelling tranch 2022 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar de investeringsruimte van het Deltafonds. Vanuit de investeringsruimte worden de artikelonderdelen verhoogd met de loon- en prijsbijstelling.

Meettechniek Monitoring KRW

Ten behoeve van de evaluatie van de Kaderrichtlijn Water in 2024, en vervolgens de inhoudelijke verantwoording richting de Europese Commissie in 2027, is data benodigd vanuit monitoring en verbetering van het waterkwaliteitsmodelinstrumentarium. Ter financiering hiervan wordt € 15 miljoen vanuit artikel 5.04 Reserveringen naar artikel 7.03 Studiekosten waterkwaliteit overgeboekt.

Nutriënten en Gewasbeschermingsmiddelen

In het Delta-aanpak Agrarisch Waterbeheer – Nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen (DAW) worden via gebiedsprocessen maatregelpakketten ontwikkeld ten behoeve van de wateropgave voor de landbouw, die passen bij een gezonde bedrijfsvoering van agrariërs en bijdragen aan het halen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water. Met het Kadaster en met LTO zijn lopende afspraken over de uitvoering van DAW. De komende jaren is voor deze organisaties een bijdrage uit het Deltafonds nodig. Daarnaast zal in 2022 een regeling starten waarbij waterschappen subsidie kunnen aanvragen voor het uitvoeren van DAW-impulsprojecten. € 23,4 miljoen wordt vanuit artikel 5.04 Reserveringen naar artikel 7.02 Ontwikkeling en 7.03 Studiekosten waterkwaliteit geboekt.

Plastic Zwerfafval

Anders dan eerder verwacht, zijn de voorbereidende analyses en pilots in 2021 tot afronding gekomen. Hiermee is inzicht gekregen in de grootste bronnen van plastic voor de rivieren (hotspots), in de effectiviteit van verschillende vangsystemen en in de mogelijke maatregelen voor terreinbeheerders. In 2022 wordt toegewerkt naar de uitvoering van maatregelen toe te werken. Ter financiering hiervan wordt € 8 miljoen vanuit artikel 5.04 Reserveringen naar artikel 7.03 Studiekosten waterkwaliteit overgeboekt.

Waterkwaliteit projecten uitvoering

In de komende jaren worden subsidies onder andere aan het kadaster en LTO in het kader van Delta-aanpak Agrarisch Waterbeheer versterkt. De beschikbare middelen waren geraamd op het artikelonderdeel 7.03 Studiekosten, echter hebben meer het karakter van uitvoering/realisatie en dienen daarom op artikel 7.02.01 te worden verantwoord. Met deze boeking worden de beschikbare middelen op het juiste artikelonderdeel geplaatst.

Bijlage 3: Overzicht Hoogwaterbeschermingsprogramma

Tabel 53 Overzicht Hoogwaterbeschermingsprogramma										
Oorspronkelijke financiering										
Bijdragen		Totaal	t/m 2021	2.022,00	2.023,00	2.024,00	2.025,00	2.026,00	2.027,00	2028-2036
Waterschappen	Totaal	251	251	0	0	0	0	0	0	0
<i>Spoedwet</i>	<i>HWBP-2</i>	239	239							0
	<i>HWBP</i>	4	4							0
<i>Overige bijdrage</i>	<i>HWBP-2</i>	8	8							0
Rijk	Totaal	1.015	929	86	0	0	0	0	0	0
<i>Oorspronkelijke financiering</i>	<i>HWBP-2</i>	967	926	41						0
	<i>HWBP</i>	49	4	45						0
Totaal bijdragen oorspronkelijke financiering		1.267	1.181	86	0	0	0	0	0	0
Bestuursakkoord Water										
Bijdragen		Totaal	t/m 2021	2.022	2.023	2.024	2.025	2.026	2.027	2028-2036
Waterschappen	Totaal (50%)	4.688	1.494	216	213	213	213	213	213	1.915
	<i>HWBP-2</i>	799	799							0
	<i>HWBP</i>	3.162	580	175	165	151	141	152	168	1.629
	Projectgebonden aandeel (10%)	726	114	40	48	62	71	61	44	286
Rijk	Totaal (50%)	4.688	1.078	209	407	513	524	481	275	1.202
	<i>HWBP-2</i>	808	427	31	114	86	1	64	21	65
	<i>HWBP</i>	3.880	651	178	293	428	523	416	254	1.137
Rijksbijdrage Rijkskeringen HWBP		688	27	21	31	38	40	43	58	429
Totaal bijdragen Bestuursakkoord Water		10.064	2.599	445	651	764	777	736	546	3.546
Totaal bijdragen		11.330	3.779	531	651	764	777	736	546	3.746
Gezamenlijke uitgaven Rijk en Waterschappen										
Uitgaven		Totaal	t/m 2021	2.022	2.023	2.024	2.025	2.026	2.027	2028-2036
HWBP-2	Totaal	2.581	2.174	70	112	84	0	64	21	55
	<i>Waterschapsprojecten</i>	2.581	2.174	70	112	84		64	21	55
HWBP	Totaal (100%)	7.731	1.336	434	501	635	731	624	462	3.008
	<i>Waterschapsprojecten</i>	6.540	1.027	362	433	557	643	547	400	2.571
	<i>Budgetoverheveling rivierverruiming</i>	1	0	1	0	0	0	0	0	0
	<i>Programmabureau</i>	129	41	6	6	6	6	6	6	52
	<i>Innovatie</i>	316	146	20	13	11	11	11	11	95
	<i>HWBP: opleidingen nieuwe normering en MIRT bijdrage</i>	20	9	4	1	1	1	1	1	5
	<i>Projectgebonden aandeel (10%)</i>	726	114	40	48	62	71	61	44	286
Totaal gezamenlijke uitgaven Rijk en Waterschappen		10.312	3.510	504	614	720	731	689	483	3.062
Uitgaven Rijk										
Uitgaven		Totaal	t/m 2021	2.022	2.023	2.024	2.025	2.026	2.027	2028-2036
HWBP-2	Totaal	242	226	2	1	1	1	0	0	10
	<i>Rijksprojecten</i>	170	167	1	1	1	1			0
	<i>Interne kosten</i>	24	24	0						0
	<i>Programmabureau</i>	48	36	0	1	1				10
HWBP	Totaal	777	43	26	36	43	45	48	63	473
	<i>Rijksprojecten</i>	688	27	21	31	38	40	43	58	429
	<i>Interne kosten</i>	89	16	5	5	5	5	5	5	44
Totaal uitgaven Rijk		1.018	270	27	37	44	46	48	63	483

Toelichting bij het extracomptabele overzicht voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma

Conform het wetsvoorstel doelmatigheid en bekostiging Hoogwaterbescherming wordt in de jaarlijkse begroting en verantwoording van het Deltafonds een extra-comptabel overzicht opgenomen waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe de bijdragen van het Rijk en waterschappen zich verhouden tot de uitgaven van het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Voor een nadere toelichting op de bekostigingssystematiek van het Hoogwaterbeschermingsprogramma wordt verwezen naar de memorie van toelichting van het voornoemde wetsvoorstel. Het extracomptabele overzicht is als volgt opgebouwd:

De ontvangsten en bijdragen van de waterschappen respectievelijk het Rijk.

1. De bijdrage van de waterschappen bestaat uit de volgende drie elementen.

- De jaarlijkse bijdragen van de waterschappen in de periode 2011–2013 aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma die voortvloeien uit de Spoedwet.
- De bijdragen die voortvloeien uit het Bestuursakkoord Water: totaal € 131 miljoen in 2014 en jaarlijks € 181 miljoen vanaf 2015. Vanaf 2016 worden deze bedragen geïndexeerd op basis van de IBOI, zoals gehanteerd door het Ministerie van Financiën. De bijdragen van de waterschappen bestaan uit een projectgebonden aandeel voor het HWBP dat door de betreffende beheerder direct wordt betaald en een solidariteitsdeel dat via het Deltafonds wordt verevend. Het projectgebonden aandeel bedraagt 10% van de (bruto) begrote uitgaven voor waterschapsprojecten binnen het HWBP.
- Incidentele ontvangsten bijvoorbeeld in het kader van de eindafrekening van projecten.

2. De bijdrage van het Rijk bestaat uit de volgende drie elementen:

- De bijdrage van het Rijk zoals vastgelegd in de bijlage van het Bestuursakkoord Water (nadere toelichting op het onderdeel «Financiering van een beheersbaar programma voor de waterkeringen» van het Bestuursakkoord Water), uitgaande van het toen beschikbare budget binnen de Rijksbegroting voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma.
- De bijdragen die voortvloeien uit het Bestuursakkoord Water: € 131 miljoen in 2014 en € 181 miljoen vanaf 2015. Vanaf 2016 worden deze bedragen geïndexeerd op basis van de IBOI, zoals gehanteerd door het Ministerie van Financiën, geïndexeerd met terugwerkende kracht ten opzichte van het prijspeil 2011. Het jaarbedrag prijspeil 2021 bedraagt € 213 miljoen (inclusief project gebonden aandeel).
- De bijdrage van het Rijk aan de maatregelen voor rijkskeringen.

De uitgaven voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma en het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma

De uitgaven ten behoeve van hoogwaterbeschermingsmaatregelen bestaan uit:

- Waterschapsprojecten: de subsidies (Lees: bij HWBP 100 respectievelijk 90% van de kosten van een sober en doelmatig ontwerp) voor versterkingen van primaire keringen in beheer van de waterschappen.
- Rijksprojecten: de kosten van versterkingen van primaire keringen in beheer van het Rijk. Deze uitgaven komen voor wat betreft het HWBP volledig ten laste van het Rijk

- Programmabureau: de kosten van het programmabureau.
- Het projectgebonden aandeel van 10%: wordt door de betreffende beheerder zelf direct betaald.
- De interne kosten hebben betrekking op de kosten van de inzet van Rijkswaterstaat-medewerkers binnen de programmabureaus en maken voor de bekostigingssystematiek geen deel uit van de programmabudgetten. Deze kosten vallen onder de 50/50 verdeling en zijn daarom afzonderlijk weergegeven.
- Innovatie: Betreft innovaties waaronder de projectoverstijgende verkenningen. Deze kosten vallen onder de 50/50 verdeling. De subsidie beschikking betreft hier 100% bijdrage.

De uitgaven die vallen onder a), c) en f) worden door Rijk en waterschappen voor ieder de helft bekostigd.

De kasschuiven die voortvloeien uit de verschillen tussen de geraamde en begrote uitgaven.

De ontvangsten van de waterschappen vormen een deel van de uitgaven voor het HWBP. Het andere deel wordt bekostigd door het Rijk. De uitgaven van het HWBP in de begroting wordt in een bepaald uitgaventempo geraamd. Deze kasplanning komt tot stand op basis van de planningen van de diverse projecten, ingediend door de waterschappen (en RWS). Indien de daadwerkelijke uitgaven afwijken van de geraamde uitgaven of planningen van projecten wijzigen worden de uitgavenbudgetten aangepast door middel van kasschuiven binnen de kaders van de lenW-begroting.

Bijlage 4: Instandhouding

Het ministerie van IenW is verantwoordelijk voor de ontwikkeling en instandhouding van het hoofdwegennet, hoofdvaarwegennet, hoofdspoorweginfrastructuur en het hoofdwatersysteem. Dit doet IenW samen met Rijkswaterstaat (RWS) en ProRail. De netwerken beschermen ons tegen het water, dragen bij aan de economische ontwikkeling van ons land en zorgen ervoor dat mensen elkaar kunnen ontmoeten, goederen en diensten kunnen worden vervoerd en dat Nederland in verbinding staat met de rest van de wereld.

Vanaf de jaren 50 van de vorige eeuw is een groot deel van de infrastructuur aangelegd. Deze raakt op leeftijd en kent een steeds intensiever en zwaarder gebruik. Daarnaast stellen ontwikkelingen op het gebied van klimaat, duurzaamheid en cyberveiligheid nieuwe eisen aan onze infrastructuur. In de afgelopen perioden heeft de instandhouding achterstanden opgelopen. Om het benodigde kwaliteitsniveau voor een bereikbaar, leefbaar en veilig Nederland vast te houden zijn extra inspanningen nodig.

In deze bijlage wordt eerst toegelicht wat de vier netwerken omvatten, en hoe de instandhouding van deze netwerken wordt aangepakt. Vervolgens zijn de overzichten met de benodigde en beschikbare middelen voor instandhouding tot en met 2036 opgenomen. Tot slot wordt ingegaan op de opgave van de toekomst, waaronder de toenemende budgetbehoefte voor instandhouding en de ontwikkelingen met betrekking tot het uitgestelde onderhoud.

1. Instandhouding van de netwerken

De Nederlandse infrastructuurnetwerken behoren tot de beste én meest intensief gebruikte netwerken ter wereld. Een goede instandhouding van netwerken is een randvoorwaarde voor de veiligheid, bereikbaarheid en leefbaarheid van Nederland. Om dit zo te houden, borgen IenW en de uitvoeringsorganisaties RWS en ProRail systematisch de instandhouding van de netwerken over de gehele levenscyclus. De netwerken worden, naast het intensieve gebruik, gekenmerkt door inpassing in een sterk verstedelijkte delta. Daardoor omvatten de netwerken voorzieningen als beweegbare bruggen, tunnels, op- en afritten, geluidschermen, sluizen en stormvloedkeringen. Deze elementen zorgen voor netwerken met een hoog serviceniveau, maar vergen ook onderhoud. Figuren 1 en 2 illustreren de omvang van netwerken.

Netwerken Rijkswaterstaat

Hoofdwegennet	Hoofdvaarwegennet	Hoofdwatersysteem
<ul style="list-style-type: none"> • 5.842 km rijbaanlengte • 1.794 km op- en afritten en verbindingswegen • 55 eoducten • 20 tunnelcomplexen • 17 aquaducten • 54 beweegbare bruggen 	<ul style="list-style-type: none"> • 3.426 km kanaal en rivier • 3.646 km zeetoegangsgeulen en zeecorridors • 130 schutsluiskolken • 113 beweegbare bruggen 	<ul style="list-style-type: none"> • 90.197 km² oppervlaktewater • 201 km dijken, dammen en duinen • 6 stormvloedkeringen • 10 stuwcomplexen • Afsluitdijk en Houtribdijk
<p>* Een deel van de bekostiging voor de BES eilanden komt vanuit HXII</p>		

Netwerk ProRail

Scope van instandhouding

Bij instandhouding gaat het om het behouden van de huidige functie van de infrastructuur. De begrippen die hierbij in het Mobiliteitsfonds en Deltafonds worden gehanteerd zijn: exploitatie, onderhoud en vernieuwing infrastructuur:

- - Tot het domein van de exploitatie behoren (beheer)activiteiten die gericht zijn op het reguleren van het gebruik: verkeersleiding en capaciteitsmanagement, verkeersmanagement en watermanagement.
- - Onderhoud betreft de activiteiten die erop zijn gericht de beoogde (ontwerp)levensduur van de infrastructuur te realiseren.

- - Vernieuwing is gericht op het begin van een nieuwe levenscyclus van een nieuw object of het verlengen van de levensduur van het bestaande object (vervanging en renovatie). Het gaat bij vernieuwing expliciet niet om activiteiten die gericht zijn op toevoeging van functies of om aanleg van nieuwe of uitbreiding van bestaande infrastructuur (ontwikkeling).

Werkwijze instandhouding

Bij de instandhouding van de netwerken staan de prestaties die deze netwerken moeten leveren en de doelmatigheid van instandhoudingswerkzaamheden centraal. Het zijn de prestaties – de beschikbaarheid, betrouwbaarheid, duurzaamheid en veiligheid van de infrastructuur – die de gebruikers direct ervaren. Over deze te leveren prestaties en de bijhorende budgetten maakt lenW afspraken met ProRail en RWS. De slijtage van de infrastructuur vanwege veroudering en gebruik in combinatie met deze afspraken vormen de basis van de instandhoudingswerkzaamheden die door ProRail en RWS jaarlijks worden uitgevoerd. Onderstaande aspecten geven samen een beeld van de systematische aanpak en daarmee hoe de programmering ten behoeve van de instandhouding van de Rijksweginfrastructuur tot stand komt:

- De aanlegbesluiten zijn het meest bepalend voor de budget- en capaciteitsbehoefte, zowel voor de aanlegkosten zelf als de structurele instandhoudingskosten in de decennia daarna. Zo kost het instandhouden van een tunnel meer dan een brug (in geval van een oeververbinding) of dan een weg op maaiveld (in geval van een landtunnel). Bedenk daarbij dat een tunnel meer is dan een betonnen bak onder de grond, maar dat deze ook vol zit met andere voorzieningen zoals vluchtwegen met brandveilige deuren, luchtzuiveringssystemen en elektronica die ook bediend en onderhouden moet worden.
- De beheerders werken volgens een werkwijze waarbij de gehele levenscyclus van de onderdelen en objecten wordt betrokken. Als eenmaal wordt besloten tot de aanleg van infrastructuur is op basis van ervaring al bekend wat voor instandhoudingswerkzaamheden aan de diverse objecten gemiddeld per jaar nodig zijn. Dit is vastgelegd in de instandhoudingsregimes. De instandhoudingsregimes zijn één onderdeel op basis waarvan de instandhoudingsprogrammering wordt opgesteld.
- De extra budgetbehoefte voor instandhouding in verband met de uitbreiding van de infrastructuur wordt bij het besluit om tot aanleg over te gaan ook toegevoegd aan de instandhoudingsbudgetten vanaf het jaar na beoogde openstelling.
- In de instandhoudingsregimes zijn ook regelmatige inspecties opgenomen, die leiden tot het inventariseren van de toestand van de objecten en – indien nodig – het nemen van maatregelen (concrete maatregelen of intensiveren inspecties). De inspecties krijgen een plaats in de instandhoudingsprogrammering.
- Tevens wordt bezien of er vanuit doelmatigheidsoogmerk en het beperken van hinder voor onze gebruikers, maatregelen gekoppeld kunnen worden (werk met werk): onderhoudswerkzaamheden met andere onderhoudswerkzaamheden, maar ook mogelijkheden om onderhoudsmaatregelen te koppelen aan vernieuwings- of aanlegprojecten die in de komende jaren gepland zijn. Het kan dus zijn dat in de regimes beoogde maatregelen naar een later moment worden verschoven om werk met werk te maken.

- Het kan ook voorkomen dat een bepaald schadebeeld of een ongeplande gebeurtenis vraagt om tussentijds ingrijpen (bijvoorbeeld de overstromingen in Limburg of de aanvaring bij de Gerrit Krolbrug). Die tussentijdse maatregelen worden dan geprioriteerd ten koste van een reeds geprogrammeerde maatregelen. Het onderhoud dat als gevolg daarvan wordt uitgesteld, dient vervolgens opnieuw een plek te krijgen in de instandhoudingsprogrammering.

- De totale programmering is een samenstel van preventieve en correctieve maatregelen. Leidend daarbij is het principe de kosten over de gehele levenscyclus van de infrastructuur (Life Cycle Costing; LCC) zo laag mogelijk te krijgen binnen de gegeven kaders en ontwikkelingen op de netwerken, rekening houdend met de gewenste netwerkprestaties. Waar sprake is van uitgesteld onderhoud, is vaak ook meer sprake van verstoringen en hinder. De beheerders proberen dit voor het gehele netwerk zoveel mogelijk te beperken.

Het is van belang te beseffen dat veiligheid te allen tijde bovenaan staat. Indien geconstateerd wordt dat de veiligheid voor de gebruikers in het geding is, dan worden direct maatregelen genomen om het gebruik van de infrastructuur weer binnen de geldende kaders plaats te laten vinden, bijvoorbeeld (tijdelijke) snelheidsverlagingen ter plaatse of andere (tijdelijke) gebruiksbeperingen of fysieke infrastructuur ondersteunende maatregelen.

Om de systematische werkwijze op een hoger niveau te brengen worden externe toetsingen ingezet. Deze leveren waardevolle inzichten op voor zowel de interne processen als het in beeld hebben van de opgave buiten. In 2020 is de budgetbehoefte van RWS en ProRail extern gevalideerd: eerst door Horvat en vervolgens door PWC | REBEL. Aan de aanbevelingen uit deze validaties wordt voor RWS invulling gegeven via het Ontwikkelplan Assetmanagement.

Werkwijze vernieuwing bij RWS

De objecten en onderdelen zoals sluizen, bruggen en tunnels, hebben een beperkte levensduur en dienen aan het eind hiervan te worden vernieuwd. Door grootschalige aanleg, met name vanaf de jaren 50 van de vorige eeuw, en het intensievere gebruik is sprake van een flinke vernieuwingsopgave.

Om de veiligheid en de beschikbaarheid van de netwerken in stand te houden wordt voor alle netwerken en onderdelen daarvan de opgave in kaart gebracht.

Allereerst wordt op basis van het ontwerp ingeschat wanneer vernieuwing aan de orde zal zijn. Daarnaast worden de objecten onderworpen aan inspecties en berekeningen. Dit leidt tot het inzicht in, en een prognose van, waar op een termijn van vijf tot vijftien jaar vernieuwing nodig is. Zo worden, steeds vooruitkijkend, objecten en onderdelen geïdentificeerd waarvoor een planfase wordt gestart. In de planfase wordt de uiteindelijke opgave vastgesteld en daarna volgt een definitief besluit over de aanpak van het betreffende object.

Het vernieuwingsprogramma (programma Vervanging en Renovatie) kent een technische aanleiding, namelijk het einde van de technische levensduur van onderdelen en objecten in het hoofdwegennet. Vanuit dit perspectief hoeven geen aanvullende wensen of functionaliteiten te worden

toegevoegd. Maar omdat het relatief grote ingrepen in het netwerk betreft, wordt ook gekeken naar eventuele verstandige, aanvullende investeringen in het kader van beleidsdoelstellingen zoals bereikbaarheid, duurzaamheid en klimaatadaptatie. Het primaire doel blijft echter het borgen van de beschikbaarheid en veiligheid van de Rijksnetwerken. Door het vernieuwen van objecten en onderdelen worden de beschikbaarheid en veiligheid van de netwerken op lange termijn geborgd.

Te leveren prestaties

De prestaties van de infrastructuur worden gemeten en uitgedrukt in indicatoren. Over de indicatoren met daarbij horende (streef)waarden worden prestatieafspraken gemaakt met RWS en ProRail en hiervoor worden budgetten beschikbaar gesteld. Met RWS is een tweejarig Service Level Agreement gesloten (looptijd 2022-2023), waarin afspraken zijn gemaakt over de uit te voeren werkzaamheden. Met ProRail zijn prestatieafspraken gemaakt die zijn opgenomen in de tienjarige beheerconcessie (2015-2025) en de (twee)jaarlijkse beheerplannen.

Voor de korte termijn (periode tot en met 2025) worden de extra middelen uit het coalitieakkoord Rutte IV ingezet om de programmering van RWS en ProRail op te hogen. Er wordt toegewerkt naar een stabilisatie van het uitgestelde onderhoud en hiervoor moeten keuzes worden gemaakt. Dit betekent dat in de eerste jaren, ondanks de grotere financiële ruimte, het uitgestelde onderhoud op de RWS-netwerken nog niet kan worden ingelopen. De extra middelen uit het coalitieakkoord Rutte IV zijn daarbij niet toereikend om al onze wensen en ambities (tegelijk) te realiseren. In deze kabinetsperiode zal daarom ook kritisch moeten worden gekeken naar het benodigde kwaliteitsniveau van de netwerken voor een bereikbaar, leefbaar en veilig Nederland. Dit betekent dat er keuzes worden gemaakt over prestatieniveaus voor instandhouding, nieuwe eisen aan de infrastructuur, zoals klimaatadaptatie, circulair en cyberveiligheid. Vooruitlopend hierop zullen wel de eerste (no-regret) stappen worden gezet op het gebied van klimaatadaptatie, duurzaamheid en cybersecurity.

Tabel 1 – Indicatoren RWS

Tabel 54 Indicatoren RWS			
Indicator	Streef-waarde 2019-2022	Realisatie 2020	Realisatie 2021
Hoofdwegennet			
Beschikbaarheid			
Technische beschikbaarheid van de weg	90%	99%	99%
Files door Werk in Uitvoering als gevolg van aanleg en gepland onderhoud	10%	6%	7%
Levering verkeersgegevens:			
– Beschikbaarheid data voor derden	90%	93%	94%
– Actualiteit data voor derden	95%	100%	96%
Veiligheid			
– Voldoen aan norm voor verhardingen	99,70%	99,70%	99,80%
– Voldoen aan norm voor gladheidbestrijding	95% voldoende		99%
Hoofdvaarwegennet			

Indicator	Streef- waarde 2019-2022	Realisatie 2020	Realisatie 2021
Beschikbaarheid / Betrouwbaarheid			
Stremmingen gepland onderhoud	0,80%	0,30%	2,00%
Stremmingen ongepland onderhoud	0,20%	0,40%	1,00%
Tijdig melden ongeplande stremmingen	97%	98%	98%
Vaargeul op orde (% oppervlakte op orde)			
– Toegangsgeulen	99%	100%	100%
– Hoofdtransportassen	90%	92%	92%
– Hoofdvaarwegen	85%	83%	80%
– Overige vaarwegen	85%	87%	83%
Veiligheid			
Vaarwegmarkering op orde	95%	91%	92%
Hoofdwatersysteem			
Waterveiligheid			
Handhaving kustlijn	90%	91%	90%
Beschikbaarheid stormvloedkeringen	100%	83%	83%
Waterhuishouding op orde in alle peilgereguleerde gebieden	100%	50%	100%
Betrouwbaarheid informatievoorziening	95%	100%	96%

Tabel 2 – Indicatoren ProRail

Tabel 55 Indicatoren ProRail

KPI	Bodemwaarde ¹	Streef- waarde	Realisatie 2020	Realisatie 2021
Klantoordeel reizigersvervoerders	6	7	7	7
Klantoordeel goederenvervoerders	6	7	6	6
Reizigerspunctualiteit HRN (5 min) (met NS)	88,9%	91,5%	93,5%	94,4%
Reizigerspunctualiteit HRN (15 min) (met NS)	96,7%	97,4%	97,9%	98,1%
Reizigerspunctualiteit HSL (5 min) (met NS)	82,1%	84,2%	85,2%	89,2%
Betrouwbaarheid regionale series (3 min)	90,7%	93,7%	94,4%	93,7%
Impactvolle verstoringen	520	450	361	410

¹ Toelichting bodemwaarde: Waarde voor het jaarlijks minimaal te realiseren prestatieniveau op een prestatie indicator. In het geval van de prestatie indicator 'Impactvolle storingen op de infra' geldt een maximum.

2. Budgettair beeld

In het coalitieakkoord Rutte IV zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor beheer, onderhoud en vernieuwing van de Rijksinfrastructuur. De komende jaren groeit de extra bijdrage stapsgewijs toe naar jaarlijks €1,125 miljard extra vanaf 2026 en structureel €1,25 miljard extra vanaf 2038 voor de instandhouding van onze wegen, spoor, bruggen, viaducten en vaarwegen, ook met het oog op de verkeersveiligheid. Er wordt extra geïnvesteerd in het Deltafonds (€250 miljoen structureel vanaf 2026) om achterstanden weg te werken en de uitvoering van het Nationale Deltaprogramma te versnellen. De extra middelen uit het coalitieakkoord voor de jaren 2022-2025 zijn bij deze begroting verdeeld over de netwerken van ProRail en RWS op het Mobiliteitsfonds en Deltafonds om de programmering van beheer en onderhoud in deze jaren op te hogen. Voor Vernieuwing is in de periode 2026 tot en met 2030 € 200 miljoen per jaar overgeheveld naar de betreffende begrotingen van lenW (€ 160 miljoen voor het Mobiliteitsfonds en € 40 miljoen voor het Deltafonds).

In het Beleidsprogramma lenW zoals gedeeld met de Kamer wordt aangegeven dat in lijn met de motie Stoffer c.s.¹ wordt toegewerkt naar een meerjarenplan voor instandhouding van de Rijksinfrastructuur. Het plan is gericht op een stabiele langdurige programmering, waarbij op termijn het uitgesteld onderhoud kan worden ingelopen. Het versterken van assetmanagement blijft noodzakelijk². Voor de langere termijn werkt het ministerie van lenW samen met de Kamer, decentrale overheden en overige externe partners toe naar het definiëren van een nieuw kwaliteitsniveau van de hoofdinfrastructuurnetwerken. Bij het in kaart brengen van de keuzes en prioriteringen voor het aangepaste basiskwaliteitsniveau wordt het ministerie van lenW ondersteund door een externe audit. Zoals u bent geïnformeerd wordt de audit voor de RWS-netwerken in 2022 uitgevoerd en de audit ProRail in 2024³. Middelen, (netwerk) prestaties en risico's worden in evenwicht gebracht en er wordt ook rekening gehouden met het toekomstbestendig maken van onze infrastructuurnetwerken.

Instandhoudingsopgave RWS

Budgetbehoefte

In december 2021 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de validatie door Horvat en PwC|Rebel. Daaruit is gebleken dat wanneer alle kosten voor instandhouding worden opgeteld, de budgetbehoefte (prijsspeil 2019) uitkomt op een bandbreedte van € 2,1 – € 2,4 miljard per jaar voor de korte termijn (2022–2025) en van € 2,3 – € 2,6 miljard per jaar voor de lange termijn (2026–2035).

Bovenop de validatie van PWC | REBEL zijn er nog enkele ontwikkelingen waardoor de kosten voor instandhouding verder zullen stijgen:

- De huidige tijd stelt nieuwe eisen aan het areaal, u kunt daarbij denken aan ontwikkelingen zoals klimaatverandering en bodemerrosie, wijziging van wet- en regelgeving, de transitie naar klimaatneutrale en circulaire infrastructuur en ook aan de mogelijkheden van smart maintenance, smart shipping en smart mobility
- Beheersing van risico's als gevolg van het uitgesteld onderhoud. In het jaarverslag 2021 is uw Kamer geïnformeerd dat het uitgesteld onderhoud ultimo 2021 een volume heeft van € 1,333 miljard. Dit zal ook in 2022-2023 nog verder oplopen.
- Q3 2022 is een nieuw prognoserapport VenR opgeleverd.

De budgetbehoefte voor deze ontwikkelingen zal de komende periode verder gevalideerd worden.

Voor de langere termijn werkt het ministerie van lenW toe naar het definiëren van een nieuw kwaliteitsniveau van de hoofdinfrastructuurnetwerken.

Beschikbare budgetten Exploitatie en onderhoud

Met eerdere financiële impulsen is het beschikbare budget de afgelopen jaren toegenomen. Met het coalitieakkoord Rutte IV worden ook in de toekomst structureel extra middelen uitgetrokken voor instandhouding en het inlopen van achterstanden. Met de beschikbaar gekomen middelen zullen de budgetten voor exploitatie en onderhoud verder worden

¹ Kamerstuk 35 570 A, nr. 63

² Kamerstuk 35 570-A, nr.46

³ Kamerstuk 35 925-A, nr. 14

opgehoogd. Vanaf 2023 loopt dit budget op naar in totaal ca. € 2,1 miljard per jaar voor de RWS-netwerken (prijsspeil 2022). Uitgangspunt is het uitgesteld onderhoud RWS zo spoedig mogelijk te stabiliseren en vervolgens in te zetten op het inlopen van het uitgesteld onderhoud. Het beschikbare budget in de periode 2022-2025 sluit hiermee aan bij de tot nu gevalideerde behoefte.

Beschikbare budgetten Vernieuwing

Tot dit moment zijn voor 4 tranches vernieuwingsprojecten opdracht verleend aan RWS. Een deel van de projecten is reeds afgerond. Een deel van de projecten bevindt zich in de planfase, een ander deel is in voorbereiding of realisatie. Tranche 4 beslaat 50 projecten verdeeld over de drie netwerken van RWS. Opdracht voor deze tranche is in 2018 verleend aan RWS. Deze tranche is groter dan de eerste drie tranches gezamenlijk. In het MIRT-overzicht zijn de lopende vernieuwingsprojecten (onder het Programma Vervanging en Renovatie) opgenomen.

Het budget voor vernieuwing zal de eerstkomende jaren over de drie RWS netwerken tezamen groeien van ca. € 355 miljoen in 2022 naar ruim € 600 miljoen in 2026. Ten opzichte van de begroting 2022 zijn middelen naar achteren geschoven in verband met de complexiteit van de opgave. Enkele projecten hebben meer tijd nodig om de uitvoering goed voor te bereiden.

Na 2026 nemen de budgetten weer af tot gemiddeld € 445 miljoen per jaar, hoewel de vernieuwingsopgave in deze periode naar verwachting juist blijft doorgroeien richting de € 1.000 miljoen per jaar. Dit bedrag is nog niet gevalideerd. Om gesteld te staan voor deze oplopende vernieuwingsopgave, worden de extra middelen vanuit het coalitieakkoord Rutte IV ook ingezet om de budgetten voor vernieuwing op te hogen. In eerste instantie is vanuit de middelen uit het coalitieakkoord Rutte IV in de periode 2026-2030 jaarlijks € 160 miljoen overgeheveld naar het Mobiliteitsfonds en € 40 miljoen naar het Deltafonds.

Instandhoudingsopgave ProRail

Budgetbehoefte

In december 2021 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de validatie door Horvat en PwC|Rebel. Daaruit is gebleken dat de budgetbehoefte uitkomt op gemiddeld ca. € 1,7 miljard per jaar op prijspeil 2019. Rekening houdend met achtereenvolgens de indexering naar prijspeil 2021 en 2022 (GWW 4212b - publicatie CBS) is dat gemiddeld resp. ca. € 1,8 miljard per jaar en ca. € 2,1 miljard per jaar.

Bovenop de validatie van PwC|REBEL zijn er nog enkele ontwikkelingen waardoor de kosten voor instandhouding stijgen:

- Mutaties in de subsidieaanvraag van ProRail voor 2022: gemiddeld ca. € 100-150 miljoen per jaar;
- Nieuwe eisen aan de infrastructuur voor duurzaamheid, klimaat en cyber: ca. € 150-200 miljoen per jaar.

De totale budgetbehoefte komt hiermee uit op gemiddeld ca. € 2,4 miljard per jaar op prijspeil 2022. In de periode 2022-2024 zullen de uitgavenreeksen van ProRail opnieuw worden herijkt en extern worden gevalideerd. Voor de langere termijn werkt het ministerie van IenW toe naar het definiëren van een nieuw kwaliteitsniveau van de hoofdinfrastructuurnetwerken.

Beschikbare budgetten

Met eerdere financiële impulsen is het beschikbare budget in de afgelopen jaren toegenomen tot gemiddeld ca. € 1,5 miljard per jaar op prijspeil 2021. Met het coalitieakkoord Rutte IV worden extra middelen uitgetrokken voor instandhouding en het inlopen van achterstanden. Met de beschikbaar gekomen middelen zullen de budgetten voor instandhouding spoor verder worden opgehoogd met gemiddeld ca. € 300 miljoen per jaar, waarmee er gemiddeld ca. € 1,8 miljard per jaar beschikbaar is op prijspeil 2021.

Rekening houdend met de prijsbijstelling 2022 (op basis van de IBOI) en de dekking van de tegenvallers voor het jaar 2022 van ca. € 165 miljoen die binnen de bestaande middelen op het Mobiliteitsfonds is gevonden, bedragen de totale beschikbare middelen gemiddeld ca. € 2,0 miljard per jaar voor de periode 2022-2025 (op prijspeil 2022). Het beschikbare budget in deze periode sluit hiermee aan bij de tot nu gevalideerde behoefte.

Budgetten instandhouding

In de periode tot en met 2036 zijn de volgende budgetten beschikbaar voor instandhouding:

Tabel 56 Budgetten Exploitatie, Watermanagement en Onderhoud RWS																
Artikelonderdeel		2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2022-2036
Hoofdwegen																
MF 12.01	Exploitatie	4.479	4.478	4.266	4.159	4.159	4.159	4.168	4.168	4.168	4.168	4.168	4.168	4.168	4.168	63.212
MF 12.02.01	Onderhoud	14.725	14.837	15.590	16.389	17.027	17.373	18.254	19.566	22.045	25.195	29.436	34.976	41.026	47.549	928.657
MF 12.06.02	Overige netwerkgebonden kosten	249.992	218.774	103.814	102.574	103.101	104.193	102.990	102.990	102.990	102.990	102.963	102.963	102.989	102.989	776.301
Totaal budget Exploitatie en Onderhoud Hoofdwegen		1.269.196	1.027.827	1.011.763	998.760	982.535	982.204	982.456	982.378	982.557	982.677	982.719	982.594	982.567	982.622	10.768.170
Hoofdvaarwegen																
MF 15.01	Exploitatie	10.972	10.152	9.826	9.661	9.661	9.661	9.661	9.661	9.661	9.661	9.661	9.661	9.661	9.661	146.882
MF 15.02.01	Onderhoud	452.426	454.710	522.488	693.161	354.158	309.190	051.196	081.194	230.187	822.187	822.187	822.323	732.323	732.323	738.068
MF 15.06.02	Overige netwerkgebonden kosten	58.964	58.279	32.670	32.767	33.061	33.716	32.096	32.096	32.096	32.096	32.096	32.096	32.096	32.096	538.321
Totaal budget Exploitatie en Onderhoud Hoofdvaarwegen		522.362	523.141	553.018	531.121	504.076	201.686	231.808	237.838	235.987	229.579	229.579	229.580	274.490	274.490	753.245
Hoofdwatersysteem																
DF 3.01.01	Watermanagement	8.028	8.028	8.055	8.055	8.055	8.283	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	7.829	118.965
DF 3.02.01	Onderhoud Waterveiligheid	48.882	253.507	280.907	315.655	110.956	113.266	109.256	111.948	108.066	86.743	76.087	80.393	110.034	110.034	120.768
DF 3.02.02	Onderhoud Zoetwatervoorziening	88.601	94.939	20.026	19.997	3.890	3.890	3.890	3.890	3.890	3.889	3.889	3.889	3.889	3.889	19.436
DF 5.02.01	Overige netwerkgebonden kosten	103.831	93.449	71.065	71.384	71.513	73.203	69.424	69.083	69.083	69.083	69.083	69.083	69.083	69.083	106.533
Totaal budget Watermanagement en Onderhoud Hoofdwatersysteem		344.342	449.923	380.053	341.091	194.414	198.642	190.399	192.750	188.868	167.544	156.888	161.194	190.835	190.835	206.382

Artikelon- derdeel	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2022-2036
Totaal budget Exploitatie, Watermanagement en Onderhoud	2.135.900	2.000.891	1.944.834	1.944.972	1.879.025	1.882.532	1.939.931	1.986.966	1.982.532	2.016.717	2.006.034	2.012.881	2.118.508	2.121.729	176.123.149.575

Tabel 57 Budgetten Vernieuwing RWS

Artikelon- derdeel	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2022-2036
Hoofdwegen															
MF 12.02.04 Vernieuwing	264.624	298.404	325.093	347.040	369.301	324.961	179.997	49.275	167.645	268.114	268.114	302.012	302.012	275.595	2.782.149
Hoofdvaarwegen															
MF 15.02.04 Vernieuwing	73.696	136.355	233.307	214.425	190.300	111.666	51.236	28.042	7.992	130.145	130.144	148.397	148.397	148.397	1.489.900
Hoofdwatersysteem															
DF 3.02.03 Vernieuwing	17.295	15.168	19.309	63.511	62.723	11.171	86.684	78.490	61.320	166.320	166.317	106.299	96.299	106.299	1.163.504
Totaal budget Vernieuwing	355.615	449.927	577.709	756.976	622.324	447.798	317.917	155.807	236.957	564.579	564.575	556.708	546.708	530.291	5.302.291.182

Tabel 58 Gereserveerde budgetten Onderhoud

Artikelon- derdeel	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2022-2036
Mobiliteitsfonds															
MF 12.03.02 Reservering areaalgroei hoofdwegen			284	347	2.919	8.433	39.191	48.495	48.495	49.412	50.079	50.079	50.079	54.147	53.903
MF 15.03.02 Reservering areaalgroei hoofdvaarwegen	20.684	20.684	20.683	20.684	24.000	26.284	26.300	26.857	26.857	26.858	26.524	26.524	26.524	26.524	345.987
MF 11.03.03 Reservering CA Rutte IV instandhouding			161.400	160.000	160.000	160.000	160.000	160.000	160.000						961.400
Totaal reserveringen Mobiliteitsfonds	20.684	20.968	182.430	183.603	192.433	225.475	234.795	235.352	269.76	269.76	269.76	269.76	269.76	269.76	2.250.804
Deltafonds															
DF 1.02.01 Reservering areaalgroei hoofdwatersysteem			1.741	1.741	1.741	1.741	1.741	1.741	1.741	1.741	1.742				13.929
DF 5.04.01 Reservering CA Rutte IV instandhouding	7.500	12.000	12.000	12.225	55.000	62.500	40.000	40.000							241.225
Totaal reserveringen Deltafonds	7.500	12.000	13.741	13.966	56.741	64.241	41.741	41.741	1.741	1.742					255.154
Totaal reserveringen	28.184	32.968	196.171	197.569	249.174	289.716	276.536	277.093	78.010	78.679	76.603	76.603	80.671	80.422	2.404.018.404

Tabel 59 Budgetten Exploitatie, Onderhoud en Vernieuwing Spoor

Artikelon- derdeel	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2022-2036
Hoofdspoorweginfrastructuur															
MF 13.02 Exploitatie	258.756	261.121	247.879	243.466	242.268	241.950	241.943	241.952	241.935	241.954	241.956	242.570	242.969	242.997	2.409.736
MF 13.02 Onderhoud	894.307	830.497	831.521	830.654	832.153	831.543	829.937	831.897	845.592	847.442	877.765	892.729	889.760	911.308	9.176.442
MF 13.02 Vernieuwing	804.562	941.740	951.175	943.701	524.918	503.430	408.904	440.989	571.500	587.198	595.163	678.754	780.249	760.962	9.043.370
MF 13.02 Overige netwerkgebonden kosten	406.722	348.079	338.610	355.425	379.762	467.864	369.448	370.690	372.559	374.897	379.449	380.992	382.195	353.269	4.663.629

Artikelonderdeel	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2022-2036
Gebruiksheffing	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
MF 13.02 vervoerders	399.040	390.671	394.292	404.556	408.916	409.743	410.420	420.973	421.063	421.456	422.178	433.759	434.474	434.495	432.738
Totaal budget Exploitatie, Onderhoud en Vernieuwing Spoor	1.965.307	1.990.766	1.974.893	1.968.690	1.970.185	1.963.044	1.939.812	1.964.555	1.960.523	1.930.035	1.972.155	1.976.286	1.983.699	1.979.041	19.728.357

DBFM

Een deel van de instandhouding van de netwerken gebeurt via DBFM-contracten (Design-Build-Maintain-Finance). Bij deze contractvorm is aan een consortium niet alleen het ontwerp en de bouw van een project gegund, maar ook het onderhoud voor een langdurige periode. Bij DBFM is de opdrachtnemer niet alleen verantwoordelijk voor het ontwerp en de bouw van het project, maar ook voor de financiering en het totale onderhoud. Het is dus een geïntegreerde contractvorm. Bij traditionele contracten koopt het Rijk een product in: bijvoorbeeld een rijksweg met 2x2 rijstroken. Bij een DBFM-contract neemt het Rijk echter een dienst af: een beschikbare rijksweg. Het benodigde budget komt uit drie bronnen: (i) het aanlegbudget, (ii) het beschikbare exploitatie en onderhoudsbudget van reeds aanwezige infrastructuur en (iii) het budget voor areaalgroei voor dat deel van de infrastructuur dat nieuw wordt aangelegd. Ten behoeve van de aanbesteding van een DBFM-contract wordt een referentieraming opgesteld voor de te verwachten aanleg- en exploitatie en onderhoudskosten bij traditionele uitvoering. Deze referentieraming wordt gebruikt om de plafondprijs (het acceptabele maximum) voor de bieding te bepalen. Deze ramingen worden op dezelfde wijze uitgevoerd als de ramingen die voor LCC worden uitgevoerd. De aanbesteding verloopt in een aantal stappen. Na de laatste stap vindt ook de budgettaire verwerking in de begroting plaats. De beschikbare middelen vanuit Aanleg en exploitatie en onderhoud (incl. areaalgroei) worden overgeboekt naar het GIV/PPS-artikel. De middelen worden met eenzelfde «netto contante waarde» omgezet in een langjarige reeks ter betaling van de beschikbaarheidsvergoedingen. Dit is de zogenaamde financiële inpassing of DBFM conversie. Er wordt hiermee geen budget toegevoegd aan het project, de kasreeks wordt alleen aangepast aan de contractvorm. De prestatie-eisen en uitrustingsniveaus van de infrastructuur binnen het DBFM-contract zijn dezelfde als die aan RWS worden gesteld. Op het moment van aanbesteden wordt bij de M (maintain) van DBFM, een serviceniveau uitgevraagd dat past bij het onderhoudsregime wat op dat moment van toepassing was. Dat niveau geldt voor de looptijd van het contract en is daarmee niet budgettair flexibel. Bij DBFM geldt dat voor een periode van 20–25 jaar het consortium verantwoordelijk is voor het onderhoud van infrastructuur. Na afloop van het DBFM-contract valt dit deel van het areaal weer binnen het reguliere exploitatie en onderhoud van RWS. De mutaties tussen het exploitatie-, onderhoud- en vernieuwingartikel (voor wegen artikelonderdeel 12.02, vaarwegen artikelonderdeel 15.02, voor het hoofdwatersysteem artikel 3.02) en het DBFM artikel (voor wegen artikelonderdeel 12.04, vaarwegen artikelonderdeel 15.04, voor het hoofdwatersysteem artikel 4.02) zijn zichtbaar in de begroting en worden toegelicht. Na afloop van een DBFM-contract wordt het exploitatie- en onderhoudsdeel weer aan de reguliere exploitatie- en onderhoudsbudgetten van RWS toegevoegd. In onderstaand overzicht is aangegeven voor welke projecten DBFM-contracten zijn afgesloten. Voor

de financiering van deze projecten is het genoemde exploitatie- en onderhoudsbudget (per jaar) ingezet. Dit komt na afloop van het DBFM-contract weer beschikbaar tegen het dan geldende prijspeil.

Tabel 60 Overzicht DBFM-projecten					
Project	Areaalinformatie			Einde DBFM-contract	Uitgenomen BenO-budget/jaar
	Baanlengte ¹	Grote kunstwerken	Wegconfiguratie in M-fase		
<i>Hoofdwegennet</i>					
A59 Rosmalen–Geffen	23 km		2x2	2019	1,0 mln.
N31 Leeuwarden–Drachten	56 km	Langdeel aquaduct	2x2	2022	5,5 mln.
A12 Lunetten–Veenendaal	65 km		2x4, 2x3	2033	5,9 mln.
A10 Tweede Coentunnel	39 km	1 ^{ste} en 2 ^{de} Coentunnel	2x3+2x2, 2x4	2037	12,0 mln.
N33 Assen–Zuidbroek	105 km		2x2	2034	2,8 mln.
A15 Maasvlakte–Vaanplein	129 km	nieuwe Botlekbrug, Thomassentunnel, Botlektunnel	2x3+2x2, 2x3, 2x2	2035	31,7 mln.
A1/A6 Diemen–Almere Havendreef (SAA)	72 km	Aquaduct Muiden, verbrede Hollandse Brug	2x5+2, 2x4+2	2042	11,9 mln.
A12 Veenendaal–Ede–Grijsoord	50 km		2x3	2032	2,2 mln.
A9 Holendrecht–Diemen (Gaasperdammerweg, SAA)	41 km	Gaasperdammertunnel	2x5+1	2038	14,2 mln.
N18 Varsseveld Enschede	70 km		2x2+2x1	2043	1,8 mln.
A27/A1 Utrecht Noord - knpt. Eemnes - Bunschoten	53 km		2x3+2x4	2043	3,9 mln.
A6 Almere (SAA)	39 km		2x5	2039	3,3 mln.
A24 Blankenburgverbinding	35 km	Blankenburgtunnel, Aalkeettunnel	2x3	2043	10,1 mln.
A16 Rotterdam	37 km	Rottemerentunnel	2x2+2x3	2043	7,2 mln.
A9 Badhoevedorp – Holendrecht (Amstelveen)	52 km		2x4+1	2038	2,6 mln.
A15/A12 Ressen - Oudbroeken (Via15)	87 km	Brug over het Pannerdensch kanaal	2x3 + 2x2	2044	6,1 mln.
<i>Hoofdvaarwegennet</i>					
	Vaarweglengte	Grote kunstwerken			
Keersluis Limmel		Nieuwe Keersluis Limmel, incl. verkeersbrug over sluis		2048	0,4 mln.
Beatrixsluis 3e Kolk	4 km	Complex Prinses Beatrixsluis incl. baggeren, onderhoud oevers en ligplaatsen langs Lekkanaal		2046	2,8 mln.
Zeetogang IJmond		Nieuwe zeesluis en sluiseilanden		2045	2,5 mln.
Sluis Eefde		Nieuwe schutsluis inclusief onderhoud voorhavens (bestaande schutsluis tot 2021)		2047	1,0 mln.
<i>Hoofdwatersysteem</i>					
		Grote kunstwerken			
Afsluitdijk		Afsluitdijk, spuicomplexen en keringen Den Oever en Kornwerderzand		2047	9,3 mln.

Project	Areaalinformatie		Einde DBFM-contract	Uitgenomen BenO-budget/jaar
<i>Hoofdspoorweginfrastructuur</i>	<i>Spoorweglengte</i>	<i>Grote kunstwerken</i>		
HSL	85 km	Tunnel Groene Hart, Doorgaand Spoorviaduct Bleiswijk, Tunnel Rotterdam Noord, Tunnel Oude Maas, Tunnel Dordtse Kil, Brug Hollands Diep	2031	N.v.t.

1 Baanlengte omvat: hoofdrijbanen, verbindingswegen en op- en afritten.

• 3. Overig

We zijn op weg naar een situatie waarin we een grotere instandhoudingsbehoefte moeten aankunnen om onze netwerken veilig, beschikbaar en betrouwbaar te houden. De komende jaren zien we als een transitiefase waarin RWS en ProRail stapsgewijs kunnen toegroeien naar deze situatie. Maakbaarheid is hierbij een belangrijk uitgangspunt. Beide uitvoerders en de markt kunnen immers niet van vandaag op morgen structureel extra werk leveren. Uitvoeren van extra werk vraagt om een gedegen voorbereiding, aanbesteding en werving van personeel.

Ontwikkelplan Assetmanagement

In 2020 is de instandhoudingsbehoefte gevalideerd. Dat heeft ertoe geleid dat naast financiële maatregelen ook – in lijn met de aanbevelingen van Horvat en PwC|Rebel – maatregelen genomen worden om het assetmanagement voor het hoofdwegennet, het hoofdvaarwegennet en het hoofdwatersysteem te verbeteren. Daartoe is het Ontwikkelplan Assetmanagement lenW opgesteld. De Tweede Kamer is hierover december 2020 geïnformeerd.

Met het Ontwikkelplan is de ambitie voor de door RWS beheerde netwerken neergezet die past bij instandhoudingsopgave op deze netwerken. Assetmanagement is er om deze netwerken met oog voor de omgeving op een duurzame wijze beter te laten presteren zodat de gebruikers er nu en in de toekomst veilig gebruik van kunnen blijven maken. Het assetmanagement wordt zodanig ingericht dat RWS op ieder moment in samenhang inzicht kan bieden in de staat en het presteren van de netwerken, de risico's en kosten en op een veilige, betrouwbare en voorspelbare wijze diensten aan de maatschappij kan blijven verlenen. Het verbeterde assetmanagement resulteert erin dat lenW richting de politiek en samenleving overtuigende en inzichtelijk goede beslisinformatie kan opleveren om te komen tot realistische, betere, efficiëntere keuzes in het ontwikkelen, in stand houden en bedienen van de netwerken. En het resulteert erin dat RWS betrouwbaar, voorspelbaar en eenduidig de instandhoudingsmaatregelen programmeert, plant, uitvoert opdat de netwerken zo efficiënt en effectief mogelijk functioneren.

Om deze ambitie te bereiken moeten op alle stappen van het assetmanagement verbeteringen doorgevoerd worden. De internationale norm ISO 55000 geeft hier richting aan. Het ontwikkeltraject duurt 5 jaar. De acties waren tot nu toe gericht op het verbeteren van de kaders en de tools voor uniform werken en het vastleggen van areaalgegevens zodat op landelijk

en regionaal niveau betere afwegingen gemaakt kunnen worden. Voorts zijn de verantwoordelijkheden aangescherpt en eenduidig belegd, zowel binnen RWS als in de driehoek opdrachtgever-eigenaar-opdrachtnemer RWS. In 2023 en verder wordt hierop doorgepaktd zodat de werkwijze, de areaalgegevens en IV in samenhang verbeteren. Ook zullen de prestatie- en sturingsafspraken gherdefinieerd worden, het startpunt van het assetmanagementbeleid. Het gaat hier om afspraken over het prestatieniveau van het hoofdwegennet, hoofdvaarwegennet en hoofdwatersysteem om invulling te geven aan een veilig, leefbaar en bereikbaar Nederland en afspraken over het daarvoor benodigde uitvoeringsapparaat. Nu er meerjarige zekerheid is over de budgetten voor instandhouding kan hieraan invulling gegeven worden.

Jaarlijks wordt geëvalueerd welke voortgang op de ambitie is bereikt, zodat leerervaringen kunnen worden benut in de volgende stap in de transitie. De voortgang op het meerjarige ontwikkelplan zal extern beoordeeld worden.

Programma Versoberingen en efficiency

In bijlage 4.2 van de Infrastructuurbegroting 2012 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de toen niet gedekte onderhoudsproblematiek tot en met 2020 bij RWS en over de mix van maatregelen om deze problematiek te beheersen.

Een van de maatregelen betreft een pakket aan efficiencymaatregelen en versoberingen van het onderhoudsniveau. De afspraken over deze te realiseren maatregelen zijn opgenomen in het Programma Versobering en Efficiency. De versoberingen en efficiencymaatregelen zijn stapsgewijs geïmplementeerd, omdat dit de mogelijkheid bood om binnen het afgesproken budgettaire kader door een verstandige mix van maatregelen passend bij de lokale situatie optimalisaties aan te brengen. Hierdoor konden en kunnen eventuele negatieve gevolgen voor doorstroming en veiligheid worden beperkt.

In bijlage 5 van de Infrastructuurbegroting 2013 is de verdeling van het totale pakket efficiency- en versoberingmaatregelen van € 1,64 miljard naar netwerk gepresenteerd. Hiervan is tot en met 2016 € 891 miljoen gerealiseerd. In die bijlage is tevens een eerste inschatting opgenomen van effecten op veiligheid en doorstroming.

In bijlage 4 van de Infrastructuurbegroting 2015 is de verdeling van het totale pakket efficiency- en versoberingsmaatregelen a € 1,64 miljard naar netwerk uitgesplitst en de prognose bijgesteld. In deze bijlage is de verwachte bandbreedte op basis van de verdere uitwerking en implementatie van de maatregelen in beeld gebracht. Wanneer het totaalpakket aan maatregelen bij de onderkant van de bandbreedte dreigt uit te komen, zal worden bijgestuurd door nieuwe maatregelen te treffen. Op basis van het huidige beeld is de inschatting dat het realiseren van het totale pakket van € 1,64 miljard aan versobering- en efficiencymaatregelen mogelijk is. Ten opzichte van de vorige begroting zijn de inzichten niet gewijzigd.

Na 2020 zal worden geëvalueerd of met het Programma Versoberingen en Efficiency de gestelde doelen zijn bereikt en of er vervolgacties nodig zijn. Over de uitkomst wordt u geïnformeerd.

Bijlage 5: Lijst van afkortingen

Tabel 61 Afkortingenlijst	
BAW	Bestuursakkoord Water
BenO	Beheer en Onderhoud
BOI	Beoordelings- en Ontwerpinstrumentarium
BOV	Beheer, Onderhoud en Vervanging
BPRW	Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren
CA	Coalitieakkoord
DAW	Delta-aanpak Agrarisch Waterbeheer
DBFM	Design, Build, Finance and Maintain
DF	Deltafonds
DP	Deltaprogramma
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
HWBP-2	Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma
IBOI	Index Bruto Overheidsinvesteringen
IenW	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
IRM	Integraal Rivier Management
KRW	Kaderrichtlijn Water
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
LRT3	Derde Landelijke Rapportage Toetsing primaire waterkeringen
LTO	Land- en Tuinbouworganisatie
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MKBA	Maatschappelijke Kosten-BatenAnalyse
MER	MilieuEffectRapportage
MTIB	Missiegedreven topsectoren- en innovatiebeleid
NCSA	Nationale Cybersecuritystrategie Agenda
NGR	Nationale Grondwater Reserves
NKWK	Nationaal Kennis- en innovatieprogramma Water en Klimaat
NLCS	Nederlandse Cybersecurity Strategie
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NOVI	Nationale Omgevingsvisie
NURG	Nadere Uitwerking Rivieren Gebied
NUTW	Nog uit te voeren werkzaamheden
NWO	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek
NWP	Nationaal Water Programma
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OT	Operationele technologie
PAGW	Programmatische Aanpak Grote Wateren
PFAS	Poly- en perfluoralkylstoffen
PKB	Planologische Kernbeslissing
PPS	Publiek-private samenwerking
RvdR	Ruimte voor de Rivier
RWS	Rijkswaterstaat
SCM	Strategische Capaciteitsmanagement
TTW	Toegepaste en Technische Wetenschappen
VenR	Vervanging en Renovatie
VNAC	Versterking van de Nationale aanpak Cybersecurity
WB21	Waterbeleid voor de 21e eeuw
WBI	Wettelijk BeoordelingsInstrumentarium